

Llibre de resums

Ponències plenàries i comunicacions

MITA RUKIEWICZ

**20è Col·loqui Internacional de Llengua
i Literatura Catalanes (AILLC)**

Poznań. Del 9 al 13 de juliol de 2024

III institut
ramon llull

XX Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC)
Poznań, 9-13 de juliol de 2024

SESSIONS PLENÀRIES

Conferència inaugural: VÍCTOR MARTINEZ-GIL (Universitat Autònoma de Barcelona).

“La construcció literària de la irrealitat: ucronies i metàfores de decepció”.

Hi ha moltes menes d'irrealitats literàries, i en aquesta ponència, que es planteja panoràmica i introductòria, s'intentarà classificar-les. Es partirà de la relació entre mons ficticials i mons possibles: quin grau de llibertat concedeixen aquests mons? Fins a quin punt és plausible i creïble una obra literària? Quines contrafactualitats es poden crear? A partir d'aquí, la ponència se centrarà en aquelles obres que trenquen l'anomenat pacte ficcional (fer veure que ens creiem el que estem llegint) i que construeixen una irrealitat absoluta, conceptual. Aquesta irrealitat s'analitzarà en dues direccions: a) el que llegim no pot haver passat (ucronies); i b) el que llegim pot destruir el mateix concepte de realitat i de món possible (metàfores de decepció). La ponència aplicarà aquestes dues direccions a la literatura catalana, no tan sols en l'època contemporània, sinó de l'Edat Mitjana ençà. La intenció és oferir noves maneres d'abordar obres ja conegudes i trencar tòpics en les classificacions literàries: realisme/fantàstic ≠ possible/impossible. Joanot Martorell, Francesc Vicent Garcia, Salvador Espriu, Joan Oliver, Avel·lí Artís-Gener, Manuel de Pedrolo, Joan-Lluís Lluís, Jair Domínguez o Mònica Batet són alguns dels noms que s'esmentaran al llarg de la intervenció. Una pregunta planarà per sobre de tot plegat: quin sentit té que la literatura catalana recorri a la irrealitat conceptual?

Ponència plenària: BIEL SANSANO (Universitat d'Alacant).

“Memòria democràtica i Literatura dramàtica: una patrimonialització de la irrealitat traumàtica?”

L'exposició presenta una síntesi d'un treball que he desenvolupat en els darrers anys sobre la presència de la memòria democràtica (el record viu de la memòria dels fets esdevinguts i viscuts durant el període de la II República, Guerra d'Espanya, Dictadura i Transició) en la literatura dramàtica catalana (i en l'escena), i com, quan s'hi han donat alhora text i representació, s'hi ha produït un efecte conhortador, reparador i identitari en la cohesió d'una part de la societat que encara cova part del trauma familiar sofert. S'hi exposa evolució del tema de la guerra civil i de la dictadura franquista entre el final de la dècada dels anys seixanta i la segona del segle XXI; s'hi exposen com es van succeint estètiques i eixos temàtics, com apareixen o no diferents temes en funció dels canvis polítics successius. Tota aquesta dramàtica evoluciona des d'una lectura més moral cap a una intencionalitat d'atorgar veu i reparació a les víctimes (singularment en les dues dècades del XXI). Finalment, s'hi presenta un corpus de textos i s'hi esbossa una geografia de les temàtiques més recurrents en aquesta literatura.

Ponència plenària: ILDIKÓ SZIJJ (Universitat Eötvös Loránd de Budapest).

“Comparació de processos de derivació en català i en altres llengües iberoromàniques”

L'objectiu de la ponència és descriure un procés de derivació concret, la formació de gentilicis en les tres llengües iberoromàniques principals, el català, l'espanyol i el portuguès. S'observarà la freqüència i la productivitat dels sufixos, la possible predictibilitat de la derivació (tenint en compte factors fonètics o la categoria geogràfica del lloc designat pel topònim respectiu) i la coincidència o diferència entre les tres llengües. Com a corpus serviran diccionaris monolingües (*Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, el *Diccionario de la Real Academia Española* i el *Dicionário da Língua Portuguesa Contemporânea*). El resultat de la comparació mostra que és diferent la freqüència dels sufixos en el cas dels gentilicis comuns en les tres llengües (formats bàsicament de topònims d'altres països) i la dels gentilicis del mateix domini lingüístic. Al final de la ponència es presentarà breument el sistema dels gentilicis d'una llengua genèticament i tipològicament diferent, l'hongarès.

Ponència plenària: LLORENÇ COMAJOAN (Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya). “Els lligams entre recerca i pràctica en català com a llengua addicional: evidències científiques i evidències d'aula”

Aquesta ponència tracta sobre les relacions entre recerca i pràctica en l'ensenyament de català per a persones adultes des de tres vessants. En primer lloc, es fa un repàs als lligams entre recerca i pràctica a l'aula i les disciplines acadèmiques que hi intervenen. En segon lloc, es debat l'existència d'una comunitat d'investigadors i docents al voltant de l'ensenyament de la llengua i cultura catalanes i les denominacions que es fan servir per referir-s'hi. Finalment, en el marc actual del focus en les evidències en recerca educativa, es presenta un exemple de col·laboració entre investigadors i docents per a l'ensenyament del català com a llengua addicional. La ponència finalitza amb propostes per fomentar lligams més estrets entre recerca i ensenyament de llengües.

Conferència de clausura: SIMONA ŠKRABEC

Traduir els silencis, traduir l'absència

Tomaž Šalamun

La fe que professem

Europa Central!
Un lloc sentimental i horrible, una catàstrofe total!
Aquí els pobles van ser
entaforats en vagonets de bestiar i conduïts d'excursió
a camps de concentració amb gas. Aquests fets de mal gust
s'expliquen somicant mentre s'apedacen els mitjons!
Aquí els pobles
es deixen tallar braços i orelles en lluites sagnants
per la llibertat i llavors ràpidament s'inventen un capítol nou.
Ajupits, adormits, esperen amb els ulls tancats,
en búnquers fets amb la pròpia mà,
que es realitzi la fantasia global!

[...]
Aquí els pobles
han enverinat els ocellets i el blat i els gossets i
els gatets perquè en lloc de nodrir-los amb sol i aire,
els alimenten amb trauma, o algun altre plat nacional típic.
La naturalesa mateixa els ofega amb xarops i
els ruixa amb imatges d'una bogeria sistemàtica!

Festivat [Praznik], 1976

ÍNDEX de COMUNICACIONS

1. Realitat i irrealitat en la literatura catalana

- LAIA BADAL. “Imatges sense realitat en tres poemaris catalans contemporanis”....8
- INGA BŁAŻEJEWSKA. “L'autoficció especular en *Joc de miralls* de Carme Riera”....9
- JOAN BORJA. “Autobiografia, memòria i autoficció en la prosa creativa de Carmelina Sánchez-Cutillas”....10
- ÀNGEL CANO. “«I surt dalt del cavall el Comte Arnau»: algunes reescriptures del mite en la literatura catalana contemporània”...11
- CLÀUDIA COSTA. “Els certàmens literaris a la Catalunya del XIX: Realitats locals, construcció nacional”....12
- KATIUSCIA DARICI. “*Temps d'una espera* (1998), de Carme Riera. Un diari de gestació”....13
- PERE GARAU. “El decasíl·lab català i la cesura”....14
- ALFONS GREGORI. “Una història és un enigma: elements no mimètics en la narrativa de Mònica Batet”....15
- TERESA IRIBARREN. “La poètica d'Irene Solà: el sincretisme contramissògin”....16
- LAIA LÓPEZ. “Les respostes de Marià Manent al realisme històric”....17
- MAR MANYÉ. “Les llacunes de la *Vida de Miguel de Cervantes Saavedra* (1737), de Gregori Maians i Siscar”....18
- ISABEL MARCILLAS-PIQUER. “Deliris, desconexions i absències en el teatre de Lluïsa Cunillé”....19
- JUAN MARTÍNEZ. “«L'opció democràtica del futur»: Recepció i literaturització de la transsexualitat en la literatura catalana de la Transició”....20
- CATALINA MIR. “El violentop: conceptualització i aplicacions en l'estudi de la literatura catalana”....21
- CARLA MIRA. “La construcció del jo en l'assaig de dones. La proposta autobiogràfica de Maria Aurèlia Capmany”....22
- EULÀLIA MIRALLES. “El poeta Pere Esteve, de la realitat a la ficció”....23
- MARIA TERESA MORET-OLIVER & JAVIER GIRALT. “Memòries fortes i memòries dèbils a *Camí de sirga* de Jesús Moncada”....24
- ADRIANA NICOLAU. “La poètica d'Irene Solà: estratègies de reparació del sexocidi de les bruixes”....25
- JOSEP NICOLAU. “La literaturització dels glosats de tristor: un estudi de cas a partir de *Cançons en mallorquí de Rafel Garau i Planes*, de Bartomeu Crespí”....26
- DOLORS PERARNAU. “La ficció de la realitat en alguns exemples de la poesia catalana actual”....27
- ADOLF PIQUER & DIANA NASTASESCU. “Ficcionalització i realitats en la narrativa de Joan F. Mira”....28
- DAVID PORTILLO. “Les ciutats descrites (però no vistes) a *Cartes d'Itàlia* de Josep Pla”....29
- IRENE QUINTANA. “De la realitat a l'escriptura en *Quan érem refugiats* (1974) de Teresa Pàmies”....30
- ALBA ROMANYÀ. “«Y el drach no mor per qualsevol ferida»: dos poemes al·legòrics contra el Cisma d'Occident”....31
- EMILI SAMPER. “Historicitat i monstrositat en la narrativa recent d'Albert Sánchez Piñol”....32
- RAÛL SÁNCHEZ. “Els elements fantàstics i sobrenaturals en la narrativa d'Irene Solà”....33
- LAURA SELLÉS. “La *killjoy* d'Ahmed en l'obra narrativa d'Eva Baltasar”....34
- MARC SOGUES. “Realitat i irrealitat en la poesia catalana del Barroc: el cas de Francesc Vicent Garcia”....35
- CAMILLA TALEFANI. “Llegats materials i immaterials al «Testament» de Cerverí de Girona”....36
- GEORGINA TORRA. “Realitat i ficció en la narrativa breu de Joan Vinyoli”....37
- LAURA TORRES. “Els perills d'una pantalla: distopies de la digitalitat a *I, de sobte, el paradís* i *El dia que el món va fer un pet com un aglà*”....38
- PEP VALSALOBRE. “Aproximació a una literatura fantasma moderna”....39
- KATA VARJU. “Dualitats i irrealitats en *Senyoria* de Jaume Cabré. Una lectura contemporània”....40
- ALBERT VENTURA. “Ficció i mentida; realitat i anàlisi psicològica: la confecció dels personatges en l'obra de Vicenç Riera Llorca”....41
- TOMÀS VIBOT. “Del *Llibre dels Fets* al llegendari: realitats i ficcions en els relats de conquesta de Mallorca”....42

2. Traducció: identitats, alteritats i recepcions

- ROSA AGOST. “Qui perd la intel·ligència perd la identitat: IA i traducció audiovisual”....43
- MONTSERRAT BACARDÍ. “Teresa Pàmies: un exili i moltes llengües”....44
- HELENA BADELL. “*Empori*: la recepció dels clàssics en diàleg amb els gèneres contemporanis”....45
- DÓRA BAKUCZ. “Poesies contemporànies en diàleg: experiències d’un projecte de traducció viceversa”....46
- MIREIA CANALS & ÀNGEL RALUY. “Contes (Des)explicats: «La rateta que escombrava l’escaleta» i «Vet aquí dues vegades la rateta que escombrava l’escaleta»”....47
- ELENA CASAS & JIŘÍ PEŠEK. “L’obra de Mercè Rodoreda en txec i eslovac. Estudi de les traduccions i de la recepció literària”....48
- AMADEU CORBERA. “«Amb les brillants colors que bells matins enjoien». Una traducció inèdita de Jean Racine al català en el context de l’exili de 1939”....49
- GUILLEM CUNILL. “Les *Històries extraordinàries* d’Edgar Allan Poe, traduïdes per Carles Riba”....50
- NICOLAU DOLS. “La *Kataluna antologia* de Jaume Grau Cases i altres, un cas de projecció internacional de la literatura catalana”....51
- XAVIER FARRÉ & MARTA PAWŁOWSKA. “Estratègies editorials i traductològiques i posicionament de *Vestides per a un ball en la neu*, de Monika Zgustová en el mercat polonès”....52
- VALÈRIA GAILLARD. “La recepció catalana de l’obra d’Annie Ernaux a través de les traduccions”....53
- PILAR GODAYOL. “Feminisme marxista traduït al català: Angela Davis”....54
- ARANTXA LLÀCER. “Transformant lletres de ferro: les rutes comercials i la recepció de la literatura impresa en el segle XVII”....56
- PAULA MARQUÉS. “Narratives de les maternitats subalternes i de les no-maternitats: traduccions i influències entre els circuits literaris català i italià”....58
- HÈCTOR MORET. “El català nord-occidental en les traduccions de Jesús Moncada”....59
- MARINA NAVÀS. “La traducció catalana medieval dels *Soliloquia*”....60
- KRISZTINA NEMES. “Et vaig donar ulls i vas escollir els punts de vista. L’asimetria de la creativitat d’autor/a i la creativitat traductor/a”....61
- MARCEL ORTÍN. “La consideració crítica de les literatures estrangeres en traducció a «Lletres i Llibres», la pàgina literària del diari *La Ven de Catalunya* (1918-1921)”....62
- JOSEP ENRIC RIBERA. “Identitats lingüístiques i traducció en la crònica del rei Jaume I. A propòsit de l’acusatiu preposicional en català i en aragonès medieval”....63
- GLÒRIA RIBUGENT. “La traducció en les fonts i la difusió del *Llibre de la menescalia* de Manuel Díez”....64
- ALBERT ROSSICH. “Traduccions entre català i castellà a la primera meitat del segle XIX”....65
- PEP SANZ. “«El más grave error novelesco»: Miquel Llor als anys quaranta”....66
- ASSUMPTA TERÉS. “Llegir Narcís Oller en alemany”....67
- IRENE ZURRÓN. “Reescriure el desencaix. La traducció a l’italià de *Quim / Quima* de M. Aurèlia Capmany i *Joana E.* de M. Antònia Oliver”....68
- IVET ZWATRZKO. “*Tradurre è tradire?* Traducció i recepció de *La plaça del Diamant* a Itàlia”....69

3. Llengua, cultura i ús: visions integratives des dels estudis acadèmics

- GEORGINA ALVAREZ & ANNA TUDELA-ISANTA. “El català com a llengua d’herència, què en sabem?”....70
- ELOI BELLÉS. “El català a les primeries del vuit-cents: entre l’antic règim i el nou ordre liberal”....71
- KATIA BENAIGES-SAURA & IRAIDE IBARRETXE-ANTUÑANO. “La Dixi al Baix Aragó: un estudi psicolingüístic”....72
- LAIA BENAVENT-LINARES. “Els enunciats amb variació sintàctica de la GIEC a la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918): anàlisi contrastiva”....74
- FRANCESC BERNAT. “Mantenir-se en situacions d’alta minorització: el català a l’Hospitalet del Llobregat”....76
- JÚLIA BOQUÉ & ELGA CREMADES. “El llenguatge planer i la comprensió dels textos legislatius: un estudi descriptiu en població amb estudis universitaris”....77
- MARIA JOSEP CUENCA. “El llenguatge no sexista en el discurs parlamentari de Catalunya: perspectiva descriptiva i diacronia”....78
- IMMACULADA FÀBREGAS. “De Pierre Fouché a Badia Margarit: un pas més en la catalanística”....80
- JORDI GINEBRA. “Els verbs de suport dels noms psicològics: sistema o cultura? Dades del *Diccionari essencial de la llengua catalana* (2023)”....81
- JAVIER GIRALT & MARIA TERESA MORET-OLIVER. “Viatge a l’interior del topònim: etimologia i motivació d’alguns noms de lloc de la Franja d’Aragó”....82
- ALEKSANDRA GOCLAWSKA. “Promoció de la llengua i cultura catalanes a l’època dels models de llenguatge extensos: reptes i oportunitats”...83
- ANNABEL GRÀCIA. “Desestigmatitzar alguns dialectes: un repte per a una llengua catalana més inclusiva”....84
- MAX MERCADER. “Els articles derivats d’IPSE: una qüestió panromànica”....85
- XAVIER PASCUAL. “La mescla de codi català-castellà en joves catalanoparlants”....86
- JOAN-RAFAEL RAMOS. “La identitat cultural i política com a factor vehiculador de norma”....87
- CARLES ROYO. “«Els colls alts em molesten». Oració transitiva o intransitiva?”....88
- CARSTEN SINNER. “Cap entreteniment per a catalanoparlants. L’exclusió de les llengües minoritzades dels mons virtuals”....89
- IVAN SOLIVELLAS. “Ideologies del monolingüisme i llengua comuna a Espanya”....91

4. L’ensenyament de la llengua i la literatura catalanes en línia: innovació, oportunitats i disfuncions

- ROSA CALAFAT. “Francesc de B. Moll i les classes de llengua i literatura catalanes a distància”....92
- CARLES CORTÉS. “Escriptura creativa: aplicacions en xarxa per a l’ensenyament”....93
- DOLORS FONT-ROTCHÉS; M. AMOR MONTANÉ; AGNÈS RIUS-ESCUDE & FRANCINA TORRAS. “Patrons prosòdics i aprenentatge de llengües: les preguntes del català”....94
- DOLORS FONT-ROTCHÉS; M. AMOR MONTANÉ; AGNÈS RIUS-ESCUDE & FRANCINA TORRAS. “Podem millorar la comunicació no verbal a través de vídeos didàctics?”....96
- MARTÍ FREIXAS. “Un repositori de recursos didàctics en estudis catalans a l’aula”....97
- MARIA ROSA LLORET, CLÀUDIA PONS-MOLL, JOSEFINA CARRERA-SABATÉ & JACQUES KOREMAN. “CALST-Cat: un tutor virtual per a l’aprenentatge autònom de la pronúncia, la percepció, l’ortografia i el vocabulari bàsic del català”....98

1. Realitat i irrealitat en la literatura catalana

LAIA BADAL CASAS – Universitat de Barcelona

laiabadal@ub.edu

“Imatges sense realitat en tres poemaris catalans contemporanis”

La comunicació parteix de la posada en diàleg de tres obres poètiques publicades per Edicions Poncianes en l'última dècada: *W*, de Gabriel Ventura, *I si una nació desfilant per una catifa vermella*, de Juana Dolores, i *I llavors em va dir. Un nou concepte del Tarot*, d'Amor Estadella i Oriol Sauleda.

Si bé totes tres obres són molt diferents entre elles, en totes hi té un rol central la imatge, la qual cosa permet interpretar-les en relació amb el concepte de “societat de la imatge” i amb molts dels diagnòstics realitzats de la societat contemporània per part d'autors que van des de la postmodernitat fins als nostres dies. A la seva manera, cada una de les obres que analitzarem es relaciona críticament amb la societat postmoderna i amb les formes d'espiritualitat que conserva o que genera. Per tal d'analitzar-ho, cal posar al centre la manera com ha canviat la relació entre realitat i irrealitat, entre l'imaginari de la literatura i la manera virtual de pensar el context.

En el cas de Gabriel Ventura, la relació entre imatge i text entronca amb la tradició típicament postmoderna que inclou, en un art essencialment híbrid, la multiplicitat de discursos, narratives i documents que travessen l'època, i mostren la impossibilitat d'una narrativa unívoca o d'un relat conseqüent a la temporalitat lineal dels grans relats. Per la seva banda, Juana Dolores, també des de la conjunció entre música, imatges i religiositat, busca dinamitar els discursos hegemònics del context més proper, que han dut a visions més o menys dogmàtiques, des del seu creuament amb les lluites interseccionals que la travessen a ella com a subjecte: la feminista, la de classe social, la de la llengua. En el cas d'Amor Estadella i Oriol Sauleda, el focus se situa en la religiositat, en l'intent de recuperar una temporalitat cíclica o ritual des de la trobada entre la poesia i l'art plàstic, i és des d'aquesta construcció que busquen dinamitar, de manera més subtil, la temporalitat hegemònica del context contemporani.

Així doncs, tots tres poemaris entren en diàleg des de la voluntat de construir una nova temporalitat des de la trobada de la poesia amb elements no clàssicament narratius, i de generar espiritualitats diferents que no segueixin la lògica de les mitologies hegemòniques. Tots ells busquen la trobada amb la realitat, si bé no des del realisme sinó des de la posada en pràctica d'una certa capacitat transitiva de la poesia vers el món.

Paraules clau: poesia; narratives; imatge; hiperrealitat; crítica social

Referències bibliogràfiques

- Barthes. (2009). *La Cámara lúcida*. Paidós.
– (2017). *Mitologies*. Àtic dels Llibres.
Benjamin. (2018) “Sobre el concepte d’Història”; *L’espill*.
“Bifo” Berardi, F.(2020). *Respirare: caos y poesía*. Prometeo.
Dolores. (2023). *I si una nació desfilant per una catifa vermella*. Edicions Poncianes.
Estadella & Sauleda. (2023). *I llavors em va dir. Un nou concepte del Tarot*. Edicions Poncianes.
Fontcuberta. (2010). *La cámara de Pandora*. Gustavo Gili.
Foucault. (1982): *L’ordre del discurs*. Laia.
Guardiola. (2018). *L’ull i la navalla*. Arcàdia.
Jameson. (2009) *Valences of the Dialectic*. Verso.
Marcer, E. (2022) “Culpa i ecocrítica: noves representacions poètiques de la culpa davant la crisi antropogènica en Mireia Calafell, Núria Mirabet i Silvie Rothkovic”. University of Birmingham.
Pons Jaume, M. (2020). “Emocions proscrietes: escriptura, gènere, afectes i algunes veus de la poesia catalana contemporània”. 452°F.
Ventura. (2019). *W*. Edicions Poncianes.
– (2020). *Apunts per a un incendi dels ulls*. Documents Documenta.
Zafra, R. (2017). *El entusiasmo*. Anagrama.

INGA BŁAŻEJWSKA – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ingbla@st.amu.edu.pl

“L'autoficció especular en *Joc de miralls* de Carme Riera”

En *Joc de miralls* (1989), la seva segona novel·la, Carme Riera estableix els fonaments dels seus futurs universos ficticials, que tindran com a eix vertebrador la reflexió metaficcional. En aquesta obra, l'escriptora mallorquina presenta la literatura com un mirall capaç de reflectir no només una història, sinó també el seu propi teixit narratiu i altres textos. La superfície d'aquest text-mirall és còncava, la qual cosa possibilita una tergiversació dels elements extrets de la realitat extraliterària i un joc de desdoblaments. L'objectiu de la present comunicació és analitzar l'estructura autoficcional que forma el protagonista de la novel·la, Pablo Corbalán. Per realitzar aquest objectiu, farem servir el concepte d'autoficció especular elaborat per Javier Ignacio Alarcón en el seu estudi *La autoficción especular y la identidad ficcional del autor: figuraciones del yo en la última novela venezolana* (2019), basat en una proposta de Vincent Colonna formulada a *L'Autofiction. Essai sur la fictionalisation de soi en littérature* (1989). Aquest tipus d'autoficció pot resultar operatiu a l'hora d'analitzar l'obra de Riera, atès que desplaça el centre de gravetat de les fabulacions sobre la biografia de l'autor cap al material narratiu i els procediments autofccionals. La construcció del protagonista basada en l'autoficció especular propicia la reflexió sobre els mecanismes que regeixen la literatura i sobre la llibertat del subjecte. En el nostre examen dels elements autofccionals presents a la novel·la, aplicarem l'instrumentari de la narratologia; paral·lelament, a l'hora d'analitzar la relació que s'estableix entre l'autor, els protagonistes i el lector, recorrerem a la semiòtica i la noció de la funció-autor teoritzada per Michel Foucault. Les nostres reflexions podrien conduir a la conclusió que l'autoficció especular reforça la dimensió metaficcional de la trama i contribueix a la creació d'un subjecte fluctuant, percebut a través del prisma de la ficció.

Paraules clau: autoficció especular; *Joc de miralls*; Carme Riera; metaficció; narrador

Referències bibliogràfiques

- Alarcón, J.I. (2020). *¿Quién escribe? La autoficción especular en la literatura venezolana*. Berlín: Peter Lang.
- Alberca, M. (2007). *El pacto ambiguo. De la novela autobiográfica a la autoficción*. Madrid: Editorial Biblioteca Nueva.
- Camí-Vela, M. (2000). *La búsqueda de la identidad en la obra literaria de Carme Riera*. Madrid: Editorial Pliegos.
- Casas, A. (ed.) (2014). *El yo fabulado. Nuevas aproximaciones críticas a la autoficción*. Madrid: Iberoamericana.
- Dällenbach, L. (1991). *El relato especular*. Madrid: VISOR.
- Eco, U. (1993). Lector in fabula. *La cooperación interpretativa en el texto narrativo*. Barcelona: Editorial Lumen.
- Foucault, M. (2010). *¿Qué es un autor?* Buenos Aires: El cuenco de plata.
- Toro, V. (2017). *Soy simultáneo. El concepto poetológico de la autoficción en la narrativa hispánica*. Madrid / Frankfurt am Main: Iberoamericana / Vervuert.

JOAN BORJA – Universitat d'Alacant
joan.borja@ua.es

“Autobiografia, memòria i autoficció en la prosa creativa de Carmelina Sánchez-Cutillas”

Fa prop de cinquanta anys Philippe Lejeune ja definia, en *Le pacte autobiographique* (París, Seuil, 1975), l'«autobiografia» com un gènere en què es produeix l'acord tàcit —entre qui escriu i qui llig un determinat text literari— que la instància de l'autora o l'autor del text coincideix amb la de la veu narradora i, també, amb la figura del personatge principal que constitueix el nucli temàtic del discurs. Però no solament això: en aquell mateix estudi esdevingut clàssic mig segle després, Lejeune establí igualment els límits del gènere veí de la «memòria» (per al cas en què el «tema tractat» no fora ben bé una «vida individual» o la «història d'una personalitat») i assentava les bases per a la posterior definició de l'«autoficció» (entesa com un gènere literari en què es barregen elements autobiogràfics i de ficció sota les vivències d'un narrador volgudament confós amb l'autor).

Per la seua part, Carmelina Sánchez-Cutillas, considerada «la gran escriptora valenciana del segle XX», ha confegit una obra en prosa que ha despertat un especial interès entre la crítica literària per allò que la investigadora Anna Esteve, referint-se al principal llibre d'aquesta autora, *Matèria de Bretanya*, en diria «la problemàtica i sempre discutible qüestió del gènere d'aquesta obra». En aquesta contribució ens proposem d'analitzar el caràcter ficcional i els elements referencials de la prosa creativa de l'escriptora valenciana Carmelina Sánchez-Cutillas (particularment, de *Matèria de Bretanya* i «El llamp i la sageta dels records») a fi d'enriquir el debat sobre la difícil i controvertida adscripció genèrica del seu personalíssim univers literari. En quina mesura aquestes obres narratives de Carmelina Sánchez-Cutillas són autobiografia, memòria o autoficció?

Paraules clau: autobiografia; memòria; autoficció; Philippe Lejeune; Carmelina Sánchez-Cutillas

Referències bibliogràfiques

- Borja, Joan (2001) “Carmelina Sánchez-Cutillas: matèria de memòria”, dins E. Balaguer (ed.), *Literatura autobiogràfica: història, memòria i construcció del subjecte*, Alacant / València, Denes, p. 221-232.
- Borja, Joan i Mari Àngels Francés (ed.) (2021): *Des de les fronteres del silenci. Aproximació crítica a l'obra de Carmelina Sánchez-Cutillas*, València, Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- Esteve, Anna (2013): “Matèria de Bretanya, de Carmelina Sánchez-Cutillas, en el context de la literatura autobiogràfica contemporània”. *Caplletra*, 55, p. 153-174.
- Gérard Genette (1991): *Fiction et diction*, París, Seuil.
- Lejeune, Philippe (1975): *Le pacte autobiographique*, París, Seuil.
- Sánchez-Cutillas, Carmelina (1976): *Matèria de Bretanya*, València, Tres i Quatre.
- Sánchez-Cutillas, Carmelina (1979) «El llamp i la sageta dels records», *L'Espill*, núm. 1-2 (primavera-estiu), p. 197-205.

J. ÀNGEL CANO MATEU – Universitat de València
J.Angel.Cano@uv.es

“«I surt dalt del cavall el Comte Arnau»: algunes reescriptures del mite en la literatura catalana contemporània”

Segons la bibliografia, el del comte Arnau, aquell cavaller condemnat eternament a cavalcar com una ànima en pena a mode de càstig pels abusos de poder realitzats en vida i que dialoga amb la seua vídua, és un dels mites més importants de la nostra tradició popular. Sembla que l'origen, cal cercar-lo en una cançó de finals del segle XVI, a Ripoll, tot i que serà Manuel Milà i Fontanals qui la recollirà i la «fixarà» el 1853. Així doncs, com tants altres mites i llegendes, serà font de diverses reescriptures literàries a partir d'aquest moment: per esmentar alguns escriptors de la Renaixença, Jacint Verdaguer o Terenci Thos i Codina el prendran com a motiu de les seues creacions. Però serà Joan Maragall qui el reinterpretarà amb un caire filosòfic en els tres poemes que hi dedicà: «El Comte Arnau» (Visions & Cants, 1900), «La Cançó del Comte Arnau» (Enllà, 1906) i «La fi del Comte Arnau» (Seqüències, 1911). Amb posterioritat, seguirà apareixent en obres de Josep Carner, Josep M. de Segarra, Joan Brossa, Agustí Bartra o Rodolf Sirera, entre d'altres.

La proposta de comunicació que presentem té com a objectiu l'anàlisi de les diferents reescriptures literàries –les relacions hipertextuals– que diversos autors de la literatura catalana contemporània posteriors a Maragall han realitzat del mite popular. Com a models teòrics de referència, prendrem Gérard Genette (1982) i el seu *Palimpsestes. La littérature au second degré* (1982), segons el qual el mite popular actuaria com a text anterior A, o hipotext, mentre que les obres dels autors catalans contemporanis que se'n deriven farien de textos B, o hipertext. Igualment, l'aportació de Michael Riffaterre (1979) –amb una proposta basada en tres elements: *l'intertexte, l'interprétant i el texte*– ens permetrà examinar la hipotètica petjada maragalliana en les relaboracions de Carner, Segarra, Brossa, Bartra o Sirera.

Paraules clau: reescriptures literàries; el Comte Arnau; mite; hipertextualitat; Joan Maragall

Referències bibliogràfiques

- Genette, Gérard (1982): *Palimpsestes. La littérature au second degré*, París, Seuil.
Maragall, Joan (2020): *Obres completes. Poesia i teatre*, Barcelona, Edicions 62.
Milà i Fontanals, Manuel (1853): *Observaciones sobre la poesia popular*, Barcelona, Imprenta de Narciso Ramírez.
Quintana, Lluís (1997): «Joan Maragall i el mite del comte Arnau», dins Lluís Quintana i Jaume Radigales, *Joan Maragall i el comte Arnau*, Barcelona, Claret, pp. 5-18.
Riffaterre, Michael (1979): «Sémiotique intertextuelle: l'interprétant», *Revue d'esthétique*, 1-2, pp. 128-150.
Rilland, Ivanne (2005): «Mythe et hypertextualité», *Fabula. La recherche en littérature*, pp. 1-6.

CLÀUDIA COSTA – ILCC, Universitat de Girona
claudia.costa@udg.edu

“Els certàmens literaris a la Catalunya del XIX: Realitats locals, construcció nacional”

Els Jocs Florals de Barcelona, instaurats l'any 1859, van esdevenir des de l'inici els portaveus de les aspiracions col·lectives de la nova societat intel·lectual barcelonina, i la seva influència pública i capacitat aglutinadora, tant pel que fa a l'aspecte literari com al social, els van convertir de seguida en cavall de batalla per a partidaris i per a detractors. La rèplica del certamen per les ciutats mitjanes de Catalunya va iniciar-se tímidament a la dècada de 1870, i esdevingué un fenomen generalitzat durant la de 1880 i posteriors, com a clara operació de polarització de l'activisme catalanista. És en aquest marc que els certàmens literaris seran revalorats per les noves generacions, que convindran en la necessitat d'estendre els jocs florals arreu de Catalunya com a eina més eficient per a «escampar lo esperit català per tot Catalunya», com proclamava Josep Roca i Roca (1868), des de diversos eixos: la generació de nous poetes, la mobilització associativa, i el trasplantament ideològic per mitjà del discurs públic.

Per a assolir la connexió amb participants i assistents, fonamental per a l'arrelament del discurs, era indispensable que els interlocutors —membres del jurat, i per tant prohoms del catalanisme literari i el món jocfloral— es mostressin coneixedors de la realitat més immediata i coneguda pel públic: la de la localitat on s'estava celebrant el certamen. Llavors, calia establir un vincle indissociable i incontestable entre la localitat i Catalunya encaixant la singularitat del municipi, els seus habitants i el seu patrimoni industrial, amb l'aportació que tot plegat suposava a Catalunya en conjunt. Es tractava d'atorgar al municipi un paper insubstituïble i alhora clau per a construir la Catalunya desitjada, amb l'objectiu de desvetllar un sentiment de pertinença col·lectiva en els seus habitants, de fer aflorar una consciència de catalanitat i, a tall general, d'obtenir la implicació d'uns habitants per als quals la realitat local era ben coneguda, en un camp d'acció més ampli, i aconseguir dilucidar les fronteres amb una Catalunya que se'ls presentava com una idea més distant o abstracta. En definitiva, els discursos jocfloralescos són testimonis que presenten un caràcter dual, que han de navegar entre la realitat de cada municipi i un ideal, una determinada concepció de Catalunya, llavors encara en construcció i negociació.

La comunicació presenta, per mitjà d'extractes de discursos certamístics, el joc dialèctic i ideològic que s'estableix entre vila, regió, i nació; present i futur, realitat i voluntat. D'aquí es fa palesa la funció integradora dels certàmens literaris a la Catalunya del segle XIX al projecte catalanista endegat des de la capital, així com la capacitat incisiva de la celebració i dels textos generats en el pensament i organització col·lectius, clau per a l'èxit posterior del catalanisme polític.

Paraules clau: certàmens literaris; Jocs Florals; identitats locals; regionalisme; catalanisme

Referències bibliogràfiques

- Certamen Científich-Literari de Granollers en l'any 1881. Barcelona: Establiment Tipogràfic de Lluís Tasso, 1881.
- Certamen con que celebró esta Sociedad el primer aniversario de la inauguración del ferrocarril el día 8 de julio de 1876. Vic: Establ. tip. de Ramon Anglada, 1877.
- Certámen literario celebrado en reus el día 30 de junio de 1868 en loor de la Virgen de Misericordia. Reus: Imprenta de Narciso Roca, 1868.
- Composicions premiadas en lo certamen de 1882. Barcelona: Imprenta la Renaixensa, 1882.
- Ateneo Sabadellés. Primer certámen literari celebrat en lo teatre dels Camps de Recreo en la tarde del dia 14 de maig de 1882. Sabadell: Establiment Tipo-Litogràfic de J. Baqués y Fills, 1882.
- Roca i Roca, Josep. «Los Certamens». *Lo Gay Saber*, 15 d'octubre de 1868.

KATIUSCIA DARICI – Università degli Studi di Torino
katuscia.darici@unito.it

“*Temps d’una espera* (1998), de Carme Riera. Un diari de gestació”

Des de finals del segle XX i, particularment, en la literatura de l’última dècada, ha anat augmentant el nombre de llibres escrits per dones que recullen una inquietud sobre la maternitat i les seves repercussions en la vida, tant privada com pública, de la relació entre creació literària i procreació de l’anhel de maternitat i de la possibilitat per a les dones de viure-la desmuntant els patrons patriarcals que la regulen. I és així que la literatura sobre maternitats representa avui dia un nou corrent que es fa càrrec de la voluntat d’autoafirmació de les dones des dels marges del cànon, un cànon que, durant segles, ha estat androcèntric.

En 1998 Carme Riera redactà *Temps d’una espera*, un diari de gestació que aborda el tema de la procreació de la mateixa manera en què, més tard (fins avui dia), ho farien altres textos autobiogràfics fins a donar lloc a un boom de la literatura sobre maternitats. La meua comunicació es proposa analitzar el llibre de Riera, tot enaltint el diàleg que el text manté amb els discursos de la reproducció i les reflexions sobre la figura de la mare en la cultura occidental. També s’evidenciarà la cerca de referents sobre una experiència que, d’alguna forma, involucra la identitat de totes les dones i es veurà que, en perspectiva, el diari de Riera pot considerar-se com un antecedent dels textos autobiogràfics que en l’actualitat, particularment a Espanya, qüestionen la visió positiva de la maternitat i el rol reproductiu de les dones considerat com a destí natural.

Paraules clau: Carme Riera; *Temps d’una espera*; maternitat; diari; figura de la mare

Referències bibliogràfiques

- Albarrán Caselles, Olga, 2022, *(Pro)creación. Escritura y maternidad en la España contemporánea*. San Lorenzo de El Escorial, Madrid: Ediciones Libertarias.
- Crespi i Asensio, Elena, 2022, *Sortir de mare. Gestar, parir, criar des del feminisme i la diversitat*. Rosa dels vents. Kindle ed.
- Darici, Katuscia, 2023, “La maternidad como crisis personal en la nueva narrativa autobiográfica de la procreación en España (2017-2023)”, *Tintas. Quaderni di letteratura iberiche e iberoamericane*, vol. 12, pp. 133-143, <https://riviste.unimi.it/index.php/tintas/article/view/22418>
- Imaz, Elixabete, 2010, *Convertirse en madre. Etnografía del tiempo de gestación*. Madrid: Cátedra.
- Olmo, Carolina del, 2018, “Del yo al nosotras”, pròleg a *El nudo materno de Jane Lazarre*. Barcelona: Las Afueras, pp. 9-18.
- Riera, Carme, [1998] 2014, *Temps d’una espera*. Edicions 62, Ed. Kindle.
- Tubert, Silvia (ed.) 1996, *Figuras de la madre*. Madrid: Cátedra.
- Visa, Mariona, Erica Briones y M. Carme Figuerola (eds.) 2020, *La maternidad en la ficción contemporánea*. Peter Lang, pp. 115-130.

PERE GARAU – Universitat de les Illes Balears
p.garau@uib.cat

“El decasíl·lab català i la cesura”

Els estudis de mètrica catalana presenten dos corrents de classificació del decasíl·lab, segons l'acceptació o no de la funció de la cesura en els decasíl·labs d'estructura 4-6 i 6-4. D'aquesta manera, autors com Serra & Llatas (1932), o Bargalló (2007) consideren la presència de la cesura en els decasíl·labs de tipus 4 + 6 (decasíl·lab cesurat a minore), 6 + 4 (decasíl·lab cesurat a maiore) i 5 + 5 (decasíl·lab cesurat a la mitjana) i reserven el concepte de decasíl·lab sense cesura per al model de l'endecasillabo italià, que és indivisible i requereix accentuació a les síl·labes quarta i vuitena o només a la sisena (Bargalló, 2007, pp. 118–123 i pp. 113-115; Serra & Llatas, 1932, pp. 39–48). Igualment, Oliva (1980, 1992) considera que l'únic model de decasíl·lab cesurat existent en català és el de 5 + 5, i els hipotètics models de 4' + 6 i 6' + 4, ambdós amb un primer hemistiqui femení. La resta de casos, els majoritaris, són considerats com a posicions accentuals fixes o bé talls en una jerarquia, establida a partir de les propostes en prosòdia de Halle & Keyser (1971) i Liberman & Prince (1977). D'aquesta manera Oliva recull les dues categories bàsiques del decasíl·lab: el decasíl·lab a minore, compost per un primer col·lon de dos peus binaris i un segon col·lon de tres peus binaris; i el decasíl·lab a maiore que presenta l'estructura inversa. Aquestes dues categories són combinades amb una jerarquia que contempla la coincidència dels accents amb les diferents fronteres de separació interna del vers i permeten la divisió dels dos models anteriors en tres submodels, segons siguin decasíl·labs amb tall (Em veig sovint per fosques solituds, Foix), discontinus (dient els teus desnonaments i reptes, Carner) o continus (mos ulls tancaren dues mans petites, Carner) (Oliva, 1992, pp. 245–275).

Aquesta proposa planteja una revisió del concepte de cesura en relació al vers decasíl·lab a partir de les obres anteriorment citades, considerades com a les principals descripcions modernes de la mètrica catalana. A partir del tractament que se'n fa en la mètrica catalana, s'exposa un treball comparatiu del tractament de l'estructura d'aquest mateix vers en altres llengües romàniques, així com dels treballs comparatius existents. Aquest marc és encarat al tractament de dades mètriques gestades a partir d'un corpus de versos decasíl·làbics anotats automàticament, de manera que és contrastat amb dades empíriques de les distribucions rítmiques dels versos i dels possibles fenòmens lligats a la cesura que s'hi observen. Tot plegat l'estudi aporta noves dades sobre el concepte i sobre un debat teoricodescriptiu dels estudis mètrics catalans.

Paraules clau: mètrica; decasíl·lab; cesura; versificació

Referències bibliogràfiques

- Bargalló, J. (2007). *Manual de mètrica i versificació catalanes*. Empúries. (Primera edició de 1991).
Halle, M., & Keyser, S. J. (1971). *English Stress: Its Form, Its Growth and Its Role in Verse*. Harper & Row.
Liberman, M. Y., & Prince, A. (1977). On Stress and Linguistic Rhythm. *Linguistic Inquiry*, 8(2), 249–336.
<http://www.jstor.org/stable/4177987>
Oliva, S. (1980). *Mètrica catalana*. Quaderns Crema.
Oliva, S. (1992). *La mètrica i el ritme de la prosa*. Quaderns Crema.
Serra, A., & Llatas, R. (1932). *Resum de poètica catalana (Mètrica i versificació)*. Editorial Barcino.

ALFONS GREGORI – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
alfons@amu.edu.pl

“Una història és un enigma: elements no mimètics en la narrativa de Mònica Batet”

La narrativa fantàstica constitueix des del seu sorgiment en la segona meitat del segle XVIII una eina transgressora tant a nivell formal com ideològic. Per bé que el terme s’ha emprat indiscriminadament tant en l’àmbit col·loquial i familiar com en els espais de recerca dels estudis literaris per designar qualsevol mena d’història on succeeixen fets i fenòmens que van més enllà de les normes físiques i lògiques que regeixen el nostre món, en les últimes dècades trobem una línia d’unificació de perspectives que ens permet avançar en la investigació dels textos no mimètics (o de l’insòlit) des d’una mirada força més matisada, precisa i productiva de cara als estudis teòrics, hermenèutics i comparatius, encara que no això no vol pas dir que s’hagi arribat a un consens en aquesta matèria dins dels cercles acadèmics. La línia en qüestió s’inicia amb estudis postodorovians que expandeixen les limitacions imposades pel pensador d’origen búlgar, i han tingut continuïtat fins a l’actualitat: Irène Bessière (1974) en l’àmbit francòfon, Rosemary Jackson (1981) en el món anglosaxó, i Susana Reisz (1989), Rosalba Campa (2008) o David Roas (2001; 2011) en l’òrbita hispànica.

Que s’hagin establert pautes per delimitar el fantàstic no comporta, tanmateix, que no existeixi una la liminaritat amb altres modalitats de l’insòlit, com ara el meravellós, l’absurd, la narrativa especulativa o d’anticipació. Es tracta de punts de contacte i de fusió que en la literatura occidental es consoliden amb autors tan populars com H.P. Lovecraft, però que a mesura que avança el segle XX esdevenen més presents gràcies a la implementació de tècniques metaficcional i a la hibridació elaborada de diverses modalitats no mimètiques en un sol relat. En les nostres lletres, això ja ho trobem en dos dels escriptors més rellevants en aquest àmbit, Pere Calders i Joan Perucho, com bé ha estudiat en el cas del primer Carme Gregori (2006). Una porta oberta fonamental a aquesta diversitat dins de la literatura de l’insòlit en català és l’antologia a cura de Víctor Martínez-Gil, *Els altres mons de la literatura catalana* (2004), que va acompanyada d’una introducció i de seccions aclaridores que han permès avançar notablement en el coneixement sobre autors i obres ben poc coneguts, però reveladors per la significació de la seva obra, tot sovint ben escadussera.

L’objectiu de la present comunicació és analitzar des d’aquesta perspectiva teòrica la narrativa de Mònica Batet que conté elements no mimètics o plantejaments liminars amb aquest tipus de literatura. Batet és una escriptora que ja ha adquirit relleu en les lletres catalanes com a veu singular, una línia ascendent que ha culminat fa ben poc amb l’atorgament del Premi Joan Crexells 2023 per la seva novel·la *Una història és una pedra llançada al riu* (2023), en la qual l’autora opta per una modulació inquietant entre diversos tipus de discurs (històric, polític, folklòric, al·legòric) en què hi juga un paper clau allò no mimètic, entre d’altres per la subtileza a l’hora d’introduir fenòmens difícilment explicables. Així, Batet ha practicat una tendència recent de la narrativa que s’ha anomenat l’inusual. Una novel·la prèvia, *No et miris el Riu* (2012), en seria un exemple, alhora que també ha escrit contes fantàstics, com ara «Un artefacte estrany» (2018) i «Tramsa, Tromsa, Tramso» (2021). Aquestes i altres obres narratius de Batet seran objecte d’anàlisi en el marc de la teoria de la literatura no mimètica.

Paraules clau: literatura no mimètica; narrativa catalana contemporània; teoria del fantàstic; Mònica Batet

Referències bibliogràfiques

- Bessière, Irène (1974). *Le récit fantastique: la poétique de l'incertain*. París: Librairie Larousse.
- Campa, Rosalba (2008). *Territorios de la ficción: lo fantástico*. Sevilla: Renacimiento.
- Gregori Soldevila, Carme (2006). *Pere Calders: tòpics i subversions de la tradició fantàstica*. Barcelona: Publicacions de l’Abadia de Montserrat.
- Jackson, Rosemary (1981). *Fantasy: The Literature of Subversion*. Londres; Nova York: Routledge.
- Martínez-Gil, Víctor (ed.) (2004). *Els altres mons de la literatura catalana: antologia de narrativa fantàstica i especulativa*. Barcelona: Galàxia Gutenberg; Cercle de Lectors
- Reisz, Susana (1989). *Teoría y análisis del texto literario*. Buenos Aires: Hachette.
- Roas, David (2011). *Tras los límites de lo real: una definición de lo fantástico*. Madrid: Páginas de Espuma.

TERESA IRIBARREN – Universitat Oberta de Catalunya
tiribarren@uoc.edu

“La poètica d’Irene Solà: el sincretisme contramisògin”

En la nostra comunicació identificarem el desplegament retòric i l’operació de sincretisme literari i religiós que duu a terme Irene Solà en la seva tercera novel·la, *Et vaig donar ulls i vas mirar les tenebres* (1923). Argumentarem que l’obra estableix un original diàleg, d’una banda, amb la tradició folklòrica, de la qual poua un cabalós flux d’elements etnopoètics d’arrel judeocristiana, i de l’altra, amb la tradició de les novel·les psicològiques europees que giren a l’entorn del relat de vint-i quatre hores —com ara l’*Ulysses* (1922), de James Joyce, o *Vint-i-quatre hores en la vida d’una dona*, de Stefan Zweig (1927). Més en concret, assenyalarem com empelta, en el seu univers matriarcal, elements manlevats de *La senyora Dalloway* (1927), de la feminista Virginia Woolf —que Solà cita a la capçalera del segon capítol. Demostrarem que fa una original i complexa operació de contraescriptura de narratives i imaginaris misògins seculars que, articulada des d’una mirada premoderna irònicament ingènua, posa al centre la rendició de comptes del sexocidi de les bruixes (Françoise d’Eaubonne, 1999). Sostindrem que Solà ho fa tot sintonitzant amb els valors del feminisme posthumà i l’ètica de les cures, tan en voga en l’actual context d’eclosió d’activismes i creacions feministes, del qual *Et vaig donar ulls i vas mirar les tenebres* és exponent. La nostra anàlisi s’articularà segons el paradigma interpretatiu que es fonamenta en la categoria analítica de les violències masclistes, que hem postulat a *Literatura i violències masclistes. Guia per a treballs acadèmics* (Iribarren et al. 2023).

Paraules clau: Irene Solà; narrativa catalana; misogínia; folklore; Virginia Woolf

Referències bibliogràfiques

Iribarren, Teresa; Gatell Pérez, Montse; Serrano-Muñoz, Jordi; Clua i Fainé, Montse (2023). *Literatura i violències masclistes. Guia per a treballs acadèmics. Literatura y violencias machistas. Guía para trabajos académicos. Literature and male violence. A guide for academic research*. Venècia: Ca’ Foscari. Biblioteca di Rassegna Iberistica 32.

LAIA LÓPEZ – Universitat de Barcelona
laialopezrigol@gmail.com

“Les respostes de Marià Manent al realisme històric”

L'objectiu principal de la proposta és posar en qüestió la idea de realitat i irrealitat a partir de la resposta del postsimbolista Marià Manent al realisme històric, concretament, mitjançant el poemari *La Ciutat del Temps* (1961). Per a Manent, no calia fer referència a fets reals per parlar de la realitat. A continuació s'exposa un resum més detallat de la proposta.

A *Poesia catalana del segle XX*, Molas i Castellet (1963: 197-198) van reivindicar una “nova poesia [...] realista i històrica” que correspongués als “esdeveniments històrics” i que no adduís “l'art per l'art o la bellesa abstracta, sinó l'objecte mateix de tota la cultura enriquidora de l'home i alliberadora de les innumbrables alienacions que l'oprimen”. I, de fet, la seva proposta va consolidar les bases d'un moviment literari ja existent –el realisme històric– en què nombrosos autors s'havien inscrit.

L'any 1973, Manent va publicar un llibre intítulat *Poesia, llenguatge, forma* amb què s'oposava volgutament al títol que Castellet havia triat per al seu llibre “Poesia, realisme, història” l'any 1965. A més, dins el llibre Manent afirmava que “en poesia tot és paraula i, doncs, només es pot accedir al real a través del llenguatge i la forma, i no “mitjançant allò extern, com el realisme i la història” (Marrugat, 2021: 471).

Més enllà de la seva vessant de crític, Manent va mantenir, com a poeta, una posició clara a favor del postsimbolisme i en contra d'una poesia únicament basada en el realisme històric o compromès. *La ciutat del Temps* presenta lligams amb el debat dels anys seixanta sobre el realisme històric, que se sostenen per almenys tres raons. En primer lloc, a la “Nota preliminar” que encapçala el poemari, l'autor defensa que “la poesia descobreix concordances que la filosofia difícilment gosaria indicar” (Manent, 1961: 17). La referència no és explícita, però la poesia del realisme històric més filosòfica que la postsimbolista. En segon lloc, també a la “Nota preliminar”, Manent (1961: 17) sosté que “tota poesia autèntica és, en el fons, religiosa”. Aquesta opinió es pot relacionar l'opinió de Henri Bremond segons la qual la puresa de la poesia la fa religiosa. En tercer lloc, el títol del poemari conté dos elements que podrien ser representatius del realisme històric però que el subverteixen. Manent construeix una “ciutat” en l'àmbit etern a través dels poemes, de manera que el terme “ciutat” no funciona com a al·lusió a un referent del món real o als moviments socials d'un lloc concret, com esperaria el realisme compromès. Per altra banda, “Temps” apareix escrit amb una majúscula inicial perquè designa l'abstracció d'aquest, és a dir, l'instant perdurable que conté totes les temporalitats, i no el moment històric que el realisme històric insta a representar.

Paraules clau: realisme històric; postsimbolisme; Marià Manent; *La ciutat del Temps*

Referències bibliogràfiques

- Manent, M. (1961). *La ciutat del Temps*, Barcelona: J. Pedreira (ed.).
Marrugat, J. (2021). «La poesia». Dins: Castellanos, J.; Marrugat, J. (dir.). *Història de la literatura catalana, vol. VII (Del 1922 al 1959)*, Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
Molas, Joaquim, i Castellet, J.M (1963). *Poesia catalana del segle XX*. Barcelona: Edicions 62.

MAR MANYÉ – Universitat de Barcelona
marmanye@ub.edu

“Les llacunes de la *Vida de Miguel de Cervantes Saavedra* (1737), de Gregori Maïans i Siscar”

Les notícies pròpiament biogràfiques de la *Vida de Miguel de Cervantes Saavedra* (1737), de Gregori Maïans i Siscar, són poques i queden relegades a l'inici i al final d'un escrit que és, en essència, un comentari crític del *Quixot*. La marcada escassetat d'informacions sobre el periple vital de Cervantes respon a una diversitat de factors, però, sobretot, a la falta de dades: Maïans no disposa ni de documents ni de textos indirectes sobre l'existència de l'escriptor i, en conseqüència, s'absté de narrar-la.

L'actitud és contrària a l'adoptada per Manuel de Vega menys de quaranta anys abans. El 1703, aquest membre de l'Acadèmia dels Desconfiats escriu la *Vida del doctor Vicent Garcia* i, com Maïans, s'enfronta a l'empresa amb ben poques dades a l'abast. El resultat que obté, però, és el contrari: si la vida de Cervantes es caracteritza per l'el·lipsi, en la vida del rector de Vallfogona pràcticament no s'adverteixen llacunes.

La diferència entre un escrit i altre és el resultat d'una evolució en els mètodes d'investigació biogràfica. A grans trets, Manuel de Vega no dubta a omplir els buits amb dades imaginades a partir d'altres vides de poetes i de l'obra del biografat i Maïans, en canvi, adopta una actitud crítica envers aquests recursos.

La comunicació parteix de la comparativa entre la *Vida del doctor Vicent Garcia* i la *Vida de Miguel de Cervantes Saavedra* per examinar, sobretot, les llacunes de l'escrit de Maïans. La voluntat és demostrar que aquestes el·lipsis acusen una preocupació pel rigor metodològic i per oferir un retrat acostat a l'existència empírica del biografat que és simptomàtica d'un canvi significatiu en el gènere de la vida de l'escriptor.

Paraules clau: Gregori Maïans; biografia; vides de poetes; ficció

Referències bibliogràfiques

- Battistini, Andrea (1994). «Dalla biografia encomiastica alla biografia informativa». A: Brisochi, Franco; Di Girolamo, Costanzo (1994). *Manuale di letteratura italiana. Storia per generi e problemi*, vol. ii. Torí: Bollati Boringhieri, p. 455-463.
- Boillet, Danielle; Fragonard, Marie-Madeleine; Tropé, Hélène (eds.) (2012). *Écrire des vies. Espagne, France, Italie. xvie-xviiie siècle*. París: Presses Sorbonne Nouvelle.
- Dubel, Sandrine; Rabau, Sophie (eds.) (2001). *Fiction d'auteur? Le discours biographique sur l'auteur de l'Antiquité à nos jours*. París: Honoré Champion.
- Esteve, Cesc; Solervicens, Josep (2019). «Discurso biográfico y poética barroca: la vida de Vicent García (1703) de Manuel de Vega». A: *Bulletin Hispanique*, vol. 121, núm. 2, p. 629-644.
- Pask, Kevin (1996). *The Emergence of the English Author: Pre-Scripting the Life of the Poet in Early Modern England*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Residori, Matteo et al. (eds.) (2014). *Vies d'écrivains, vies d'artistes. Espagne, France, Italie. xvie-xviiie siècle*. París: Presses Sorbonne Nouvelle.
- Ruiz, Pedro (coord.) (2021). *Studi Ispanici*, núm. xlv. *Sociología de la literatura hispánica (ii). Biografías de escritores y campo literario*. Pisa / Roma: Fabrizio Serra Editore.
- Zerari, Maria (2021). «Cervantès, première Vie, première(s) figure(s)». A: Zerari, Maria (dir.) (2021). *Le Grand Écrivain et sa première Vie. «L'illusion biographique» (xvie-xviiie siècle)*. París: Classiques Garnier, p. 125-155.

ISABEL MARCILLAS-PIQUER – Universitat d'Alacant
isabel.marcillas@ua.es

“Deliris, desconexions i absències en el teatre de Lluïsa Cunillé”

Els personatges que donen vida a l'univers literari de Lluïsa Cunillé manifesten una marcada tendència al distanciament de la realitat, mostrant el que Raffaele Pinto (2022) ha anomenat una visió anestèsica del món. La dramaturgia se serveix sovint d'un tel que oscil·la entre el misteri i l'opacitat que permet el públic espectador o lector transitar entre la quotidianitat i la fantasia. Els límits entre la realitat i la irrealitat es difuminen de tal manera que resulta difícil deslliurar-se d'una certa sensació d'angoixa; una sensació que ha permès a la crítica qualificar l'obra de la dramaturga de Badalona com a teatre de l'enigma (Feldman, 2011). No obstant això, per a Gallardo (2017), les anàlisis de l'obra de Cunillé s'han centrat insòlitàment en els aspectes formals de la seua producció dramàtica, deixant de banda l'interès que genera el seu teatre pel compromís amb la condició humana. És en aquest sentit que, en aquesta comunicació, ens referirem a diverses peces que superposen realitat i fantasia tenint en compte no només els diversos mecanismes formals que s'hi utilitzen sinó que també s'analitzaran la varietat de temàtiques que exploren la commoció que determinats esdeveniments, fins i tot els més quotidians, generen en l'individu.

Entre les peces que comentarem es troba *El jardí* (2021) –un jardí poblat d'ombres és l'espai metafòric escenari de la desaparició d'una de les protagonistes–; *Islàndia* (2017) –en plena crisi financera, relata el viatge iniciat d'un banquer a punt del suïcidi, convertit en infant–, o *Après moi le déluge* (2007), on la dramaturga es refereix a les relacions entre el primer i el tercer món a través de la metàfora de la invisibilitat.

Paraules clau: Lluïsa Cunillé; teatre català; dramaturgia d'autora; realitat i fantasia

Referències bibliogràfiques

- Cunillé, Lluïsa (2017). *Lluïsa Cunillé 2007 / 2017*. Tarragona: Arola.
- Feldman, Sharon G. (2002). “El teatre d'enigma de Lluïsa Cunillé”, *Catalan Review*, vol. 161, núm. 1-2.
- Feldman, Sharon (2013). “Lluïsa Cunillé's *Après moi, le déluge*, and the Translator's Invisibility”, *Translation Review*, vol. 87, núm. 1. Núm. especial: Catalan Literature and Translation (Ed. Albert Lloret), 90-104.
- Feldman, Sharon (2011). *A l'ull de l'huracà*. Barcelona: L'Avenç.
- Gallardo, Laurent (2017). “Lluïsa Cunillé: ètica i estètica de la resistència”. Dins Cunillé, Lluïsa, *Lluïsa Cunillé 2007 / 2017*. Tarragona: Arola.
- Marcillas, Isabel (2022). *Dramatúrgues catalanes. Ètiques i estètiques*. Berlin: Peter Lang.
- Pinto, Raffaele (2022). “El jardí: els riscos d'una visió unidimensional del món”, (*Pausa*), 44. En línia: <https://www.revistapausa.cat/el-jardi-cunille-pinto/>
- Subirós, Carlota (2007). “Set pensaments abans del diluvi (per ser llegits després)”. Dins Cunillé, Lluïsa, *Après moi, le déluge*. Barcelona: Fundació Teatre Lliure-Teatre Públic de Barcelona.

JUAN MARTÍNEZ GIL – Universitat Jaume I
gilju@uji.es

“«L’opció democràtica del futur»: Recepció i literaturització de la transsexualitat en la literatura catalana de la Transició”

Durant els primers anys de la Transició, l’eclosió del travestisme es converteix en un fenomen omnipresent culturalment a l’Estat Espanyol en tots dos vessants: el normatiu i el contracultural (Picornell 2010). Travestis literaris amb rols secundaris continuaren el camí que encetaren obres com *Vida privada* (1932) de Josep Maria de Segarra o “Lilí Barcelona” (1967) de Terenci Moix. A la fi dels 70, la literatura comença també a incloure personatges protagonistes que dialoguen explícitament amb la categoria de transsexualitat, especialment dins la novel·la de tipus experimental (Piquer 2018, Pons 2005).

La categoria de transsexualitat, que tenia el seu origen en la medicina estatunidenca dels anys 50, havia estat invisibilitzada per la repressió del Franquisme i la seua censura. Amb la Transició i l’esclafit de llibertats individuals i col·lectives —sovint també problematitzades en investigacions recents (Labrador, 2020)— molts autors i cineastes comencen a tractar la qüestió des d’un punt didàctic i/o reivindicatiu. Així, els personatges trans d’aquesta època establiran un diàleg amb aquest nou corrent mèdic oferint diverses solucions. En la present comunicació analitzarem, des dels estudis de gènere i l’anàlisi del discurs, aquest diàleg en els personatges trans de tres novel·les en llengua catalana i les seues implicacions en els conceptes de realitat/irrealitat: *Anarquía Gadé* i Àcrata Lys, de *L’anarquista nu* (1979) de Lluís Fernández, el travesti anònim de *L’òpera quotidiana* (1980) de Montserrat Roig i Fabrice Bel de *Bel i Babel* (1980) d’Isa Tròlec.

La nostra recerca aprofundeix en com, des del País Valencià o des del Principat, la transsexualitat representà, a finals del 70, una endoxa que generava respostes múltiples front al relat de vida trans, ja que implicava la seua domesticació. D’aquesta manera, algunes veus s’aproparan al fenomen amb un to satíric poc realista, com en el cas de la narrativa camp de Fernández, com a presència mimètica en els marges a la novel·la de Roig o des d’una postura que frega tots dos vessants: la rebel·lió antipsiquiàtrica de Tròlec. L’interès en la pluralitat de respostes que els autors analitzats proposen ens ajudarà a entendre la seua configuració discursiva en aquests anys i la forta consolidació de la categoria en l’actualitat.

Paraules clau: estudis trans; transsexualitat; literatura catalana dels 70; experimentalisme; transició

Referències bibliogràfiques

- Labrador Méndez, G. (2020). “Una urna puede ser el mejor preservativo”, *Mélanges de la Casa de Velázquez*, 50-1 [consultado 20/02/2024] <http://journals.openedition.org/mcv/12191>.
- Picornell, M. (2010). “¿De una España viril a una España travesti? Transgresión transgénero y subversión del poder franquista en la transición española hacia la democracia”, *Feminismo/s*, 16, 281-304.
- Piquer, A. (2018). “Identitats de frontera en la narrativa valenciana dels anys sesenta. Entre el conflicte estètic i el compromís social”. *eHumanista/IVTTRA*, 13, 209-222.
- Pons, M. (2005). “Aproximació a la narrativa experimental postfranquista”. *Catalan Review*, XIX, 173-196.

CATALINA MIR JAUME – Universitat de Barcelona
catalina.mir@ub.edu

“El violentop: conceptualització i aplicacions en l'estudi de la literatura catalana”

Aquesta comunicació té com a objectiu la presentació i posada en discussió del concepte de violentop. Es tracta d'una noció de creació pròpia emergida en la tesi doctoral, dedicada a l'estudi de la representació d'espais violents en la novel·la criminal catalana escrita per dones. Les heterotopies de Michel Foucault, els no·llocs de Marc Augé o els emotops de Margalida Pons són nocions arrenglerades amb la concepció social de l'espai que fonamenten el violentop. Entenent l'espai no com una extensió estrictament física, sinó com una producció humana en constant evolució, el violentop apareix com aquell espai connotat de violència, en què l'abús de la força ha esdevingut el principal productor del sentit (íntim o col·lectiu) de l'espai.

L'exploració d'aquest concepte troba un terreny fèrtil en les obres adscrites a la ficció criminal, ja que el gènere, idiosincràticament, tematitza els conflictes humans que involucren l'ús excessiu de la força, sigui en una cambra tancada o en ple centre urbà. Les possibilitats, però, no s'exhaureixen en aquesta modalitat narrativa. La idea del violentop pot servir per revisar espais literaris tan assentats en el nostre imaginari col·lectiu com, per exemple, el colomer de 'La plaça del Diamant' o el domini feudal de 'Terra baixa'.

En aquesta ocasió, es proposa d'aplicar la noció de violentop a l'estudi d'una novel·la de notable complexitat, i poc coneguda: *El jaqué de la democràcia* de Maria Aurèlia Capmany. Originalment publicada a Nova Terra l'any 1972, l'obra s'inspira en els enfrontaments entre patronal i sindicats obrers de principis del segle XX a Barcelona. Capmany recrea el període del pistolisme (una etapa que, com sabem, coneixia bé arran del projecte teatral *Preguntes i respostes sobre la vida i la mort de Francesc Layret*) a partir d'un context presumptament aliè. La ciutat de Salona, naturalment, és Barcelona. La regió de Balvacària, Catalunya. I l'Imperi de què Balvacària vol separar-se, Espanya. Entre els personatges, hi apareixen Dennyson Heath (un doble de Dashiell Hammett), Maria Aurèlia (un clar alter ego de Capmany), i personalitats com Eugeni d'Ors, Lluís Companys, Francesc Cambó i Salvador Seguí. Per tant, l'obra estableix un joc entre realitat i irrealitat, entre espai reals i espais imaginaris, que resulta ric i apassionant i que s'adiu amb la línia temàtica escollida.

Paraules clau: espai; violència; teoria literària; literatura catalana contemporània; novel·la

Referències bibliogràfiques

- Augé, Marc. *Non-lieux. Introduction à une anthropologie de la surmodernité*. París: Éditions du Seuil, 1992.
- Capmany, Maria Aurèlia. *El jaqué de la democràcia*. Barcelona: Edicions de la Magrana, 1987.
- Delgado, Manuel. *Sociedades movedizas. Pasos hacia una antropología de las calles*. Barcelona: Anagrama, 2007.
- Foucault, Michel. «Des espaces autres.» *Empan* 54.2 (2004 [1967]): 12-19.
- Galtung, Johan. *After Violence: 3R, Reconstruction, Reconciliation, Resolution: Coping with Visible and Invisible Effects of War and Violence*. Grenzach-Whyle: Transcend, 1998.
- Graells, Guillem-Jordi. «'El jaqué de la democràcia' de Maria-Aurèlia Capmany.» *Serra d'Or* 16 (1973): 47-48.
- . «La producció literària de Maria Aurèlia Capmany. I. La novel·la (a).» Capmany, Maria Aurèlia. *Obra completa*. Ed. Guillem-Jordi Graells. Vol. I: Novel·la. Barcelona, Columna, 1993. IX-XXVIII.
- Lefebvre, Henri. *La Production de l'espace*. París: Anthropos, 1974.
- Pons, Margalida. «Ocupacions i presidis: escriptura, pensament i espais afectats. A propòsit de Patricia Heras, Marina Garcés i Mireia Sallarès.» *Rassegna iberistica* 44.116 (2021): 477-504.

CARLA MIRA ANTON – Universitat d'Alacant
carlamiraanton@gmail.com

“La construcció del jo en l’assaig de dones. La proposta autobiogràfica de Maria Aurèlia Capmany”

Els conceptes de realitat i irrealitat prenen un significat específic quan parlem de l’assaig, el gènere del jo. La lectura de l’assaig implica un ‘contracte’ entre lector i autor sobre la realitat exposada. Lejeune definirà com a ‘pacte autobiogràfic’ la identificació entre la veu que enuncia el text i l’autor real, el qual assumirà en primera persona allò expressat, com a realitat, com a no-ficció, i així serà entès també pel lector. En l’assaig català, especialistes com Enric Bou (1993), Anna Esteve (2010) o G. López-Pampló (2023) han reflexionat sobre el grau de construcció d’aquesta veu dins del discurs i si la pròpia escriptura la metamorfosa. En aquest cas, però, volem anar un pas més enllà i posar el focus en l’assaig escrit per dones ja que, parafrasejant Gill i Whedbee (2008), els grups de persones oprimides han de construir un discurs retòric acceptable que els legitime. Les crítiques literàries feministes de mitjan segle XX denunciaven com el model autobiogràfic masculí havia ocupat l’espai públic i rebutjava la part més íntima de la literatura assagística (Neuman 1994). Les dones, per tant, per poder accedir-hi, representar-se i convertir-se en una veu escoltada, haurien de negociar un subjecte retòric, una veu discursiva refeta i coherent, que encaixara en el prototipus. Autores com Butler (2021) amb la ‘teoria de la performativitat’ que posa el focus en aquesta construcció social, així com Spivak (1994) amb la idea de ‘subjecte subaltern’, ampliaran i matisaran la discussió entorn el subjecte que sura entre la realitat i la construcció. L’objectiu d’aquest treball serà analitzar a la llum d’aquest debat i de les propostes feministes el jo subjecte/escriptora que ens proposa Maria Aurèlia Capmany, a partir dels seus textos assagístics més autobiogràfics, com ara *Pedra de toc* o *Memòries*.

Paraules clau: assaig; Maria Aurèlia Capmany; crítica literària feminista; alteritat; pacte autobiogràfic

Referències bibliogràfiques

- Bou, Enric (1993), *Papers privats. Assaig sobre les formes literàries autobiogràfiques*. Barcelona, Ed 62.
- Butler, Judith (2021 [1990]), *Problemes de gènere*, Barcelona, Angle Editorial.
- Esteve Guillén, Anna (2010), *El dietarisme català a cavall entre dos segles (1970-2000)*, València /Barcelona, IIFV/PAM.
- Gill, Ann M. i Karen Whedbee (2008) «Retòrica» en Van DIJK, Teun A. (compilador) (2008), *El discurso como estructura y proceso*, Barcelona, Gedisa editorial, p.233 – 270.
- Hamburger, Käte (1995), *La lógica de la literatura*, Fuenlabrada, Visor.
- Lejeune, Philippe (1991), «El pacto autobiográfico» dins *Suplementos Antrophos*, 9 diciembre 1991, Barcelona, 47-61.
- López-Pampló, Gonçal (2023), *Primera lliçó sobre l’assaig*, Barcelona, PAM.
- Neuman, Shirley (1994) «Autobiografía: de una poética diferente a una poética de las diferencias» dins Loureiro, Ángel G. (coord.) (1994), *El gran desafío: feminismos, autobiografía y postmodernidad*, Megazul-Endymion, Madrid, 417-439.
- Schaeffer, Jean-Marie (2014) «Fictional vs. Factual Narration» dins Hühn et al. (eds.) (2014), *Handbook of Narratology*, Berlin/Boston, De Gruyter, Inc., 179-196.
- Spivak, Gayatri Chakravorty (1994) «Can the subaltern speak?» dins Williams et al. (1994), *Colonial discourse and post-colonial theory*, Nova York, Columbia UP, 66-111.

EULÀLIA MIRALLES JORI – IIFV - Universitat de València
eulalia.miralles@uv.es

“El poeta Pere Esteve, de la realitat a la ficció”

El 1651, a les premses de Silvestre Esparsa, a València, va veure la llum el plec solt *Copia de una carta escrita por el padre fray Pedro Estevan... que da quenta de todo lo sucedido en el sitio y recuperación de la plaza de Tortosa por el marqués de Mortara en 5 de deziembre 1650*. Es tracta d'una relació de successos que es presenta al lector com un testimoni de primera mà dels fets ocorreguts en la defensa de la ciutat ebrenca, com tantes altres que van aparèixer aquells anys; ara bé, aquesta, a diferència de la majoria, és signada per un autor conegut i amb prestigi: el poeta i predicador fra Pere Esteve. Paral·lelament, el franciscà valencià va escriure tres cartes en vers —un gènere prou habitual de la propagandística bèl·lica— sobre la guerra dels Segadors: "Plora Barcelona", "Tu no et dius Miquel" i "Ànimo, los meus germans"; els tres poemes, que datem entre 1642 i 1651, literaturitzen el conflicte i degueren circular per via manuscrita. En aquests textos de caràcter polític, volgudament pensats i executats per conformar l'opinió, escrits en vers i en prosa, i en dues llengües, l'autor s'hi immisceix amb el seu nom i pren partit. La meua intervenció s'ocuparà de resseguir la producció escrita d'Esteve sobre la guerra de Catalunya, de delimitar què és realitat i què és ficció en aquests textos, com es construeixen i quins són els vasos comunicants entre una i altra, a la vegada que miraré d'explicar la lectura que en van fer els seus primers lectors, Cristòfor Mercader i Isidre Planells.

Paraules clau: Pere Esteve; guerra dels Segadors; barroc; poesia; carta en vers

Referències bibliogràfiques

- Esteve, Pere (1651). *Copia de una carta escrita por el padre fray Pedro Estevan... que da quenta de todo lo sucedido en el sitio y recuperación de la plaza de Tortosa por el marqués de Mortara en 5 de deziembre 1650...*, València, Silvestre Esparsa.
- Esteve, Pere (2005). *Escrits valencians*, a cura de Vicent Josep Escartí, València, Institució Alfons el Magnànim.
- Mercader, Cristòfor (1677). *Vida admirable del siervo de Dios, fray Pedro Esteve, predicador apostólico y comissario de Jerusalén*, València, Francisco Mestre [Ed. facs: Dénia, Parròquia de Nostra Senyora de l'Assumpció, 2006]
- Miralles, Eulàlia (2020-23). *Versos per vèncer. Poesia de la guerra dels Segadors (1640-1659)*, Barcelona, Barcino, 2 vol.
- Planells, Leopold Ignasi (2006). *La Vida del pare Pere, de Leopold Ignasi Planells (1760)*, a cura de Vicent Josep Escartí, Dénia, Parròquia de Nostra Senyora de l'Assumpció.

MARIA TERESA MORET-OLIVER & JAVIER GIRALT LATORRE – Universidad de Zaragoza
mmoret@unizar.es / jgiralt@unizar.es

“Memòries fortes i memòries dèbils a *Camí de sirga* de Jesús Moncada”

El propòsit de la nostra comunicació és donar compte de la visió que Jesús Moncada (1995) presenta sobre el temps passat i la memòria en la novel·la *Camí de sirga*. Fonamentarem el nostre estudi en les premisses establertes per alguns autors que han copsat, en aquesta i en altres obres d'autors contemporanis, la manera en què es desenvolupen aquests conceptes. Per tant, els nostres objectius són centrar-nos, d'una banda, en les tècniques usades per Moncada per tal de manipular el temps i crear confusió entre els fets imaginats i els verídics, i d'altra banda, en les nocions de memòries “fortes” i memòries “febles”, ja postulats per Enzo Traverso (2006) en altres contextos (seguit també, des de diverses perspectives, per autors com Bou, 2013; Garcia-Fuster 2018a, 2018b, 2019; Gregori 2017, etc.), per tal de determinar si Moncada també en fa ús i de quina manera ho duu a terme al llarg de la novel·la.

A *Camí de sirga*, Moncada ens hi ofereix la ruïna d'una vila a causa d'una sèrie de decisions que venen d'un règim polític dictatorial, que s'iniciaran a partir de la destrucció de la vila però que els fets narrats porten al lector a altres èpoques, amb una finalitat clara: que només coneixent el passat s'entengui el present, i que aquest present palesi la veritable percepció que de la memòria es té.

Al llarg de la nostra intervenció analitzarem l'estructura de la novel·la des de la perspectiva més amunt exposada, a través de la teoria que Traverso estableix per a determinades comunitats reprimides en un moment històric i polític, tot partint del fet que *Camí de sirga* és una obra cíclica, on l'autor ofereix un joc arriscat al lector: jugar a confondre el temps dels esdeveniments que s'hi narren.

Paraules clau: Jesús Moncada; memòria social; novel·la catalana; literatura catalana del segle XX

Referències bibliogràfiques

- Bou, Enric 2013: «Temps i memòria: Camí de sirga i Les veus del Pamanó». Subirana, J.; Fernández, J. A., Fuster, J. (coords.). *Digitum*, 15, pàg. 26-32. UOC. «Resistencialisme i normalització: usos del passat i discursos culturals en la Catalunya contemporània» [dossier en línia].
- Garcia-Fuster, Artur 2018a: Memòria, oralitat i ironia a la narrativa de Jesús Moncada. Zadar: Universitat de Zadar (Sveučilište u Zadru. Poslijediplomski Sveučilišni Studij. Humanističke Znanosti). Tesi doctoral.
- Garcia-Fuster, Artur 2018b: «Memòria col·lectiva i identitat a la Mequinensa de Jesús Moncada». *eHumanista/IVTTRA. Journal of Iberian Studies*, 13, pp. 168-183.
- Garcia-Fuster, Artur 2019: *Memòria, oralitat i ironia a la narrativa de Jesús Moncada*. Zaragoza: Gara d'Edicions.
- Gregori, A. 2017. «Memòria històrica y efecto fantástico en la narrativa breve de Jesús Moncada». *Studia Romanica Ponaniensia*, 44/1, pp. 37-50.
- Moncada, Jesús 1995. *Camí de sirga*. Barcelona: La Magrana.

ADRIANA NICOLAU JIMÉNEZ – Universitat Oberta de Catalunya
anicolauj@uoc.edu

“La poètica d’Irene Solà: estratègies de reparació del sexocidi de les bruixes”

Aquesta comunicació s’ocuparà de la representació que es fa de dones acusades de bruixeria, llevadores i d’altres dones socialment proscriutes a les novel·les d’Irene Solà *Canto jo i la muntanya balla* (2019) i *Et vaig donar ulls i vas mirar les tenebres* (2023) i a l’exposició *Hi ha una història d’una dona que* (2020). A partir de les teories afectives de Sara Ahmed (2014) i Ann Cvetkovich (2003), exploraré la representació dels cossos i les emocions de les dones del passat que, en un imaginari antagònicament oposat al més enllà cristià, Solà imagina corpòries, habitants del món físic i per tant capaces d’interrelacionar-se i de sentir plaer. Per altra banda, exploraré com les dues novel·les i l’exposició puen de fonts històriques escrites i plàstiques per proposar una operació de memòria que, seguint la proposta de la teòrica *queer* Elizabeth Freeman (2010), permet que diverses temporalitats entrin en contacte. Argumentaré que, d’aquesta manera, Solà opera actes de reparació contra la llunyania d’aquestes figures com a referents disponibles per als feminismes literaris actuals i que imaginin afectes positius contra el que Françoise d’Eaubonne (1999) denomina el sexocidi de les bruixes.

Paraules clau: Irene Solà; novel·la; feminismes; bruixes; estudis de gènere

Referències bibliogràfiques

- Ahmed, Sara (2014 [2004]). *The Cultural Politics of Emotion*. Edimburg: Edinburgh University Press.
- Cvetkovich, Ann (2003). *An Archive of Feelings. Trauma, Sexuality, and Lesbian Public Cultures*. Durham: Duke University Press.
- Eaubonne, Françoise de (1999). *Le sexocide des sorcières*. Lalaune: Au Diable Vauvert.
- Freeman, Elizabeth (2010). *Time Binds. Queer Temporalities, Queer Histories*. Durham; Londres: Duke University Press.
- Solà, Irene (2019). *Canto jo i la muntanya balla*. Barcelona: Anagrama.
- Solà, Irene (2023). *Et vaig donar ulls i vas mirar les tenebres*. Barcelona: Anagrama.

JOSEP NICOLAU PERELLÓ – Universitat de les Illes Balears
josep.nicolau@uib.cat

“La literaturització dels glosats de tristor: un estudi de cas a partir de *Cançons en mallorquí de Rafel Garau i Planes*, de Bartomeu Crespí”

Les mostres de comunicació folklòrica responen a una situació conflictiva i, en aquest cas, el glosat de tristor del qual partim narra un esdeveniment de gran rellevància per a l'illa de Mallorca: l'assassinat a València de Rafel Garau i Planes (Santa Margalida, 1888 - València, 1916), jove contrabandista i suposat amant de l'esposa del banquer Joan March Ordines, Verga. Aquest darrer és una de les figures clau de la història política i social de Mallorca al segle XX i, segons les fonts orals (Nicolau 2017), fou March el promotor de l'assassinat en descobrir la relació extramatrimonial de la seva esposa, encara que alguns estudiosos s'han abstingut de fer valoracions perquè la seva culpabilitat no es va arribar a demostrar mai (Díaz 1977).

Alguns autors com Borja (2010) han parlat de la literaturització dels relats orals i, en aquest cas, específicament sobre els materials rondallístics d'Enric Valor, però no s'han publicat estudis sobre materials en vers i de la relació entre la història i la literatura. A partir d'aquest glosat de tristor (Crespí 1916) i d'altres mostres popularitzades (com La mort de na Margalida) (Serrà 2005) presentarem algunes reflexions sobre la literaturització dels fets que s'hi descriuen i farem èmfasi en com plasma l'autor la necessitat expressiva del gènere. A més, també parlarem del glosat de tristor com a acte de comunicació folklòrica (Roviró 1992) i establirem la relació entre les dades històriques que indica el glosat, les cròniques periodístiques de l'època (sobretot a la premsa escrita) i els estudis científics posteriors (Nicolau 2017).

Paraules clau: literaturització; glosat de tristor; Rafel Garau; Bartomeu Crespí

Referències bibliogràfiques

- Borja, Joan (2010): “L'obra rondallística: la literaturització dels relats tradicionals orals”. *Enric Valor, el valor de les paraules*. València: AVL, p.46-60.
- Crespí, Bartomeu (1916): *Cançons en mallorquí de Rafel Grau y Planas, asesinat a València*. Palma: Tipografia d'en Pep Tous
- Díaz, Bernardo (1977): *La irresistible ascensión de Juan March: notas previas para una investigación biográfica*. Madrid: Ediciones Sedmay.
- Nicolau, Esteve (2017): *El contraban a Mallorca (1893–1934). Els Garau, adversaris de Joan March «Verga»*. Palma: Leonard Muntaner, Editor.
- Roviró, Ignasi (1992): «Aproximació a l'estudi de la comunicació folklòrica». *Ausa* núm. 128-129: 77.
- Serrà, Antoni (2005): *Els glosats de tristor*. Barcelona: PAM

DOLORS PERARNAU VIDAL – Universidade de Santiago de Compostela
dolors.perarnau@usc.gal

“La ficció de la realitat en alguns exemples de la poesia catalana actual”

En un dels celebrats Diapsalmata dels «papers d'A» d' Això o Allò, la veu esteta de Søren Kierkegaard es queixa de la gran decepció que produeix la filosofia quan empra el terme “realitat”: “El que diuen els filòsofs respecte de la realitat és sovint tan decebedor com quan hom llegeix a casa d'un mercader un rètol que diu: “Aquí es planxa”. Si hom es dirigeix allà perquè li planxin la roba, se sentirà estafat, ja que el rètol està simplement en venda”.

A partir d'aquest aforisme i de la crítica envers l'engany i la il·lusió que suposa tot discurs, tant filosòfic, científic com literari, la present comunicació s'endinsa en la reflexió que sobre el llenguatge ha dut a terme la poesia contemporània, i en com aquesta ha fet avinent la distància que hi ha entre paraula i món. La desconfiança i l'escepticisme contemporanis del llenguatge entela, així, el principi de transparència d'una mimesi poètica que representa i designa el món amb una paraula innocent i comença a posar-ne en evidència l'opacitat, la naturalesa arbitrària i falsificadora d'una paraula que ja no remet el món sense haver de passar, prèviament, per si mateixa. Si per al Wittgenstein del *Tractatus* «tota filosofia és “crítica del llenguatge”», per al poeta contemporani també ho esdevé tota poesia, des del moment que aquesta es fa conscient dels seus propis límits, dels «límits del llenguatge» que ara, com deia també Wittgenstein, «signifiquen els límits del [seu] món». Essent així, l'arbitrarietat del signe entra a formar part del quefer poètic d'una literatura la ficció de la qual esdevé l'única realitat possible, la manera, no de veure o reflectir el món en correspondència amb una veritat, sinó d'experimentar-lo a través del llenguatge, a través d'uns mots que tenen l'avantatge de ser conscients de si mateixos i, per tant, d'aproximar-nos al món alhora que en sancionen la seva irremeiable distància.

Ajudats per diversos exemples de la poesia catalana, de Foix a Sunyol passant per Hac Mor o j. l. badal, hom conclourà que si bé conèixer i dir el món ha esdevingut impossible, és en la poesia i en tot art on encara és possible experimentar aquesta impossibilitat i, amb això, no caure en el parany de les falses promeses del llenguatge.

Paraules clau: ficció; realitat; poesia catalana; llenguatge

Referències bibliogràfiques

- Adell, J. E., *Pistes falses / Pistas falsas*, Santa Coloma de Gramenet: la garúa, 2006.
Badal, J. L., *Les coses que realment han vist aquests ulls inexistents*, Barcelona: Rata, 2017.
Clapés, A.; Rossell, B., *A frec*, Barcelona: Cafè Central, 1994.
Hac Mor, C., *S'ha rebenat l'hospici*, dins *Obra completa 1*, Lleida: Pagès Editors, 2011.
Hofmannsthal, H., *Carta a Lord Chandos*, Barcelona: Quaderns Crema, 2007.
Kierkegaard, S., *O lo uno o lo otro. Un fragmento de vida I, vol. 2/1*, dins *Escritos de S. Kierkegaard*, Madrid: Trotta, 2006.
Mauthner, F., *Contribuciones a una crítica del lenguaje*, Barcelona: Herder, 2001.
Sunyol, V., *Articles, pròlegs, discursos i altres escrits (I)*, Barcelona: Eumo / Cafè Central, 1994.
Wittgenstein, L., *Tractatus Logicus Philosophicus*, Barcelona: Ed. 62, 1997.

ADOLF PIQUER & DIANA NASTASESCU – Universitat Jaume I
apiquer@uji.es / nastases@uji.es

“Ficcionalització i realitats en la narrativa de Joan F. Mira”

Quan Wolfgang Iser abordava el seu estudi sobre l'element fictici i l'imaginari (1991) comentava que la mixtura entre realitats i ficcions estava composta per un seguit d'interaccions entre allò que realment existia entre el món real efectiu i el món imaginat. Efectivament, entre les realitats i les aparences de realitat hi ha, sovint, l'aportació de l'escriptor que construeix aquell univers autònom que es genera en la novel·la.

Des d'una perspectiva de la recepció, les novel·les de Joan Francesc Mira s'acomoden als coneixements tàcits de la realitat valenciana. Aquesta comunió cognitiva entre l'escriptor i els seus lectors potencials ens porta a explorar els territoris de la ficcionalització, de la construcció d'un món possible en una tercera esfera popperiana: la de la imaginació sostinguda en les percepcions de l'autor, que no han de ser necessàriament les “veritats” ni les “realitats” absolutes, constitueixen els fonaments dels contes i novel·les de Joan F. Mira. Això, vist des d'una perspectiva ben valenciana, ens acosta a un entorn en què podem anar desvetllant en quina mesura es construeixen els universos fictivals del nostre autor.

Així, amb la documentació annexa que ens ofereixen els seus escrits de tall autobiogràfic, les entrevistes que l'autor ha anat concedint al llarg de la seua vida, i un bloc enorme d'escrits d'assaig, ens fem la idea d'un escriptor que construeix espais imaginaris, personatges imaginaris, i diàlegs inventats que no s'allunyen gaire del que hom pot trobar en el context.

D'altra banda hi ha el temps, la cronologia de la novel·la i el temps ambiental, que són dos elements que cal distingir. La primera perquè condiciona l'entramat narratiu (plot) i la segona perquè ens ofereix dades concretes que, sovint, cal garbellar. Georg Lukács (1966), en el seu estudi de la novel·la històrica, marcava l'autobiografisme en la narrativa moderna com un desig d'enfrontar en el present a les grans figures exemplars de l'humanisme. Així ens ocorre amb *Borja, Papa* (1997), una de les aportacions creatives de Mira que a primera vista poden quedar més allunyades del context valencià contemporani.

Els altres personatges, els més propers al nostre món, també manifesten aquesta dimensió humanista en la mesura que concorren en ells uns elements mitològics esdevinguts propis del personatge agonista contemporani (Frye, 1971), a la manera de l'Ulysses joycià (Piquer, 2022). Són, per entendre'ns, mites d'anar per casa, la València contemporània. Ací observem, de nou, una relació entre la realitat i la ficció, aquella que es pot contrastar entre els escrits biogràfics de l'autor i les aportacions que en fa a les seues novel·les. D'especial interès és la ciutat i els seus voltants remembrada a *El tramvia groc* (2013).

Restaria, encara fer un repàs per dues qüestions cabdals en els relats de Mira: el dialogisme dels seus personatges i la construcció cronotòpica (Bakhtin, 1989).

Paraules clau: ficcionalització; Joan F. Mira; realitat valenciana

Referències bibliogràfiques

- Bakhtin, M (1989) *Teoría y estética de la novela*. Madrid: Taurus.
Frye, N. (1971) *The Critical Path*. Bloomington: Indiana University Press.
Iser, W. (1991) *The fictive and Imaginary*. Charting Literary Anthropology. Baltimore: John Hopkins
Lukács, G. (1966) *La novela histórica*. México: Fondo de Cultura Económica.
Piquer, A. (2022) “Propostes d'exploració per a la narrativa de Joan F. Mira” en V. Salvador & A. Piquer (eds.) *Lletres valencianes contemporànies*. Benicarló: Onada, pp. 97-128.

DAVID PORTILLO DE BARRIO – Universitat de Girona
david.portillo@udg.edu

“Les ciutats descrites (però no vistes) a *Cartes d'Itàlia* de Josep Pla”

Un dels aspectes més característics de Josep Pla és la fascinació que sempre va sentir per Itàlia. No va ser, però, fins a l'any 1922 que va poder visitar el país per primera vegada, en qualitat de corresponsal. A partir d'aquell moment, els viatges a Itàlia no van cessar. Així va ser com, després de moltes estades més o menys llargues —i seguint la tradició literària del viatge a Itàlia—, les sensacions que l'escriptor anava recollint de cada ciutat es van acabar materialitzant, l'any 1955, en forma de llibre, a partir de la publicació de *Cartes d'Itàlia*.

A diferència de molts viatgers europeus que havien publicat les seves experiències italianes, i que solien decantar-se per la forma dietarística —com Goethe i el seu *Viatge a Itàlia*, per exemple—, Pla construeix el gruix del volum a partir de “cartes”; és a dir, cròniques de viatges breus, dedicades a una trentena de ciutats italianes. Tal com justifica l'escriptor en el pròleg, aquestes cartes es poden dividir en dos grups, tenint en compte el moment de redacció: 1) les escrites en plena joventut, i que Pla ja havia publicat en premsa —són la majoria, i abans d'incloure-les a *Cartes d'Itàlia* van ser sotmeses a una reelaboració; i 2) les que va redactar expressament poques setmanes abans que el llibre es publicués. Aquestes darreres seran l'objecte d'estudi de la comunicació, ja que una anàlisi més extensiva del seu contingut, així com de les estades italianes de Pla, permet demostrar que l'autor encara no havia visitat aquestes ciutats, malgrat descriure-les.

Així doncs, l'objectiu d'aquesta comunicació serà, en primer lloc, el de discernir quines són les cròniques de nova creació que conté *Cartes d'Itàlia*. Tot seguit, s'analitzaran els trets comuns que comparteixen entre elles, i es contraposaran amb el concepte d'«antiguitat» amb què Pla defineix el volum. Finalment, s'estudiarà la relació que ocupen cadascuna de les ciutats escollides (però no vistes) amb la biografia de l'escriptor.

Paraules clau: literatura catalana; literatura de viatges; Josep Pla; *Cartes d'Itàlia*

Referències bibliogràfiques

- Arqués, Rossend (2002). «Josep Pla: Itàlia com a mirall». *Quaderns d'italià*, 7, p. 187-206.
Badosa, Cristina (1996). *Jospe Pla. Biografia del solitari*. Barcelona: Edicions 62.
Burckhardt, Jacob (1992). *La cultura del Renacimiento en Italia*. Madrid: Ediciones Akal.
Pla, Josep (1955). *Cartes d'Itàlia*. Barcelona: Editorial Selecta.
Pla, Josep (2014). *La vida lenta* (ed. de Xavier Pla). Barcelona: Edicions Destino.
Pla, Josep (2018). *Cabotatge mediterrani*. Barcelona: labutxaca.

IRENE QUINTANA I GISPERT – Universitat de Girona / Sorbonne-Université
irene.quintana@udg.edu

“De la realitat a l'escriptura en *Quan érem refugiats* (1974) de Teresa Pàmies”

Quan érem refugiats (1974), de Teresa Pàmies, és una obra que a més de situar-la en la «literatura de l'exili», també forma part de la «literatura del jo». Escrita en primera persona del singular, Pàmies no solament és l'autora de la narració dels seus primers dies d'exili, sinó també la protagonista i la narradora de tal episodi. La identificació que s'estableix a través del jo entre autora-protagonista-narradora, pròpia de la literatura del gènere, planteja múltiples tensions relacionades amb el vincle que hi ha entre l'escriptura i la realitat, la ficció i la no-ficció, el passat i el present, o la memòria i l'oblit. Una ambigüitat que la meua comunicació estudiarà i demostrarà a partir de *Quan érem refugiats*.

En primer lloc, s'analitzaran tres dels recursos literaris que Pàmies opta i que posen de manifest que l'obra té una referència a la realitat o, dit d'una altra manera, que és no-ficció. Per ordre i, de manera resumida: la coincidència de nom entre l'autora que signa l'obra, la narradora i la protagonista; la introducció de retalls de premsa barcelonina del moment, així com dades històriques i noms propis; el diàleg de la narradora-protagonista amb el personatge de Marlene Dietrich.

En segon lloc, s'estudiaran alguns dels factors que són inherents a la literatura del jo, com ara el temps i la memòria, els quals podrien semblar més propis de la ficció. Tots ells s'analitzaran a partir de les tesis de Ricoeur a *Temps et récit*.

Les dues parts de la comunicació conduiran a concloure que, per totes aquestes característiques, *Quan érem refugiats* no es pot definir estrictament com a obra de ficció ni com a obra de no ficció, sinó justament en la frontera entre aquests dos camps. És una obra narrada en primera persona en la qual hi ha una clara pretensió de correspondència verídica entre els fets de l'exili i l'escriptura d'aquests fets, però, al mateix temps, la distància temporal entre el moment viscut i el moment d'escriure fa impossible que aquesta correspondència sigui mai completa. Aquestes característiques s'observen perfectament en els diferents elements comentats de l'obra i són uns trets inherents a la literatura del jo, de la qual *Quan érem refugiats* n'és una mostra de primer ordre.

Paraules clau: Teresa Pàmies; *Quan érem refugiats*; exili; ficció; no ficció

Referències bibliogràfiques

- Pàmies, Teresa. *Quan érem refugiats*. Barcelona: Dopesa, 1975.
- Bacardí, Montserrat. *La veritat literària de Teresa Pàmies*. Vic: Eumo Editorial, 2023;
- Balaguer, Enric et al. (coords.). *Literatura Autobiogràfica. Història, memòria i construcció del subjecte*. Alacant: Denes, 2001.
- Lejeune, Philippe. *El pacto autobiogràfic*. Barcelona: Editorial Anthropos;
- Picornell, Mercè. *Discursos testimoniais en la literatura catalana recent (Montserrat Roig i Teresa Pàmies)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.
- Ricoeur, Paul. *Tiempo y narración. I. Configuración del tiempo en el relato histórico*. Madrid: Ediciones cristiandad, 1987.
- Ricoeur, Paul. *La lectura del tiempo pasado: memoria y olvido*. Madrid: Arrecife Producciones, 1999.
- Sarlo, Beatriz. *Tiempo pasado: cultura de la memoria y giro subjetivo: una discusión*. Buenos Aires: Siglo Veintiuno Editores, 2005.
- Traverso, Enzo. *Els usos del passat: Història, memòria, política*. València: Publicacions Universitat de València, 2006.

ALBA ROMANYÀ SERRASOLSAS – Universitat de Barcelona
aromanyais@gmail.com

“«Y el drach no mor per qualsevol ferida»: dos poemes al·legòrics contra el Cisma d'Occident”

L'al·legoria en la literatura medieval pren una nova volada a partir del segle XIII. L'èxit del *Roman de la Rose*, la difusió de la moda al·legòrica francesa i l'herència de la literatura al·legòrica llatina van catapultar l'ús d'aquest recurs en la poesia i la narrativa en vers occitanocatalana. S'utilitzava per embolcallar, en un univers aparentment ficcional i fantàstic, un ensenyament doctrinal o polític. El procediment passava per la representació d'unes experiències sentimentals o morals —o bé d'uns personatges històrics— a través d'unes figures simbòliques. Representació i ficció, doncs, es trobaven íntimament lligades a través d'un sistema de correspondències tancat i unívoc.

Fra Joan Basset, poeta de les primeres dècades del segle XV, va escriure dues peces al·legòriques que, fins ara, no s'havien sabut interpretar. La primera és una cobla esparsa (RAO 14.20) que utilitza el símbol de l'arbre i de la serp per parlar de l'església dividida pel Cisma d'Occident. La segona, coneguda com a Vers clus (RAO 14.21), és un vers enigmàtic en què diverses figures —un drac, dotze lleons, un vedell virginal, un os o un turc benigne— s'enfronten amb ferotgia agrupades en dos bàndols. La idea d'un món dividit torna a evocar el conflicte del cisma, tema d'actualitat candent, i les figures simbòliques es podrien correspondre a diversos actius que, a principis del 1416, van protagonitzar un enfrontament entre una part del clergat català i un jove Alfons el Magnànim.

L'objectiu d'aquesta comunicació és analitzar detalladament aquestes dues peces de Joan Basset tant des d'un punt de vista històric com literari. En primer lloc, es vol oferir una interpretació del significat que suggereixen les al·legories del text en el context polític del seu temps. Després, es vol examinar com s'embolcalla la realitat de símbol i com s'utilitza la fantasia per transmetre coneixements morals, doctrinals i polítics. Els dos poemes de Basset beuen de les tendències morals i al·legòriques que van ser emergents en la poesia del segle XIV. A la vegada, es poden comparar amb altres peces d'aquesta tradició, com la composició “Als no sabens vuellh far un vers de joy” (BPP 588.2), de Ramon de Cornet. Formen part, a més, d'una tendència político-al·legòrica més global que va més enllà de la literatura: en efecte, els monarques catalans es feien acompanyar de grans figures al·legòriques, com la roda de la Fortuna o el déu d'Amor, en diversos cerimonials. Símbol i poder, així, van de bracet com a estratègia de persuasió i legitimació.

Els dos poemes de Basset són hereus d'aquesta tradició. Al costat d'altres peces de l'autor que aborden temes d'actualitat sense filtres, les al·legories d'aquestes composicions mostren un poeta capaç de jugar amb els símbols i d'embolcallar amb destresa una realitat política delicada i complexa.

Paraules clau: poesia catalana medieval; literatura al·legòrica; literatura del segle XV; Cisma d'Occident; Joan Basset

Referències bibliogràfiques

- Badia, Lola (2015): «La “teatralitat difusa” de l'Edat Mitjana», *Història de la literatura catalana*, ed. Àlex Broch, Barcelona: Enciclopèdia Catalana; Editorial Barcino; Ajuntament de Barcelona, *Literatura medieval (III): Segle XV*, ed. Lola Badia, p. 409-436.
- Grimaldi, Marco (2012): *Allegoria in versi. Un'idea della poesia dei trovatori*, Bologna: Il Mulino.
- Gros, Gérard (1993): *Le poète marial et l'art graphique. Étude sur les jeux de lettres dans les poèmes pieux du Moyen Âge*, Caen: Paradigme.
- Jung, Marc-René (1971): *Études sur le poème allégorique en France au moyen âge*, Berne: Francke.
- Navàs, Marina (2019): *Ramon de Cornet: l'autor, l'obra i la circulació manuscrita*. Tesis doctoral: Universitat de Girona.

EMILI SAMPER PRUNERA – Universitat Rovira i Virgili
emili.samper@urv.cat

“Historicitat i monstrositat en la narrativa recent d’Albert Sánchez Piñol”

La presència del monstre en la literatura d’Albert Sánchez Piñol serveix sovint a l’autor d’eix vertebrador del relat i, alhora, és un recurs per a plantejar una reflexió sobre la condició de monstrosos de l’ésser irreal, en contraposició a l’ésser humà, real. De vegades, aquest monstre pot tenir un referent concret procedent de la literatura popular, com passa a *La pell freda* o, sobretot, a *Fungus* (Samper 2022). En d’altres, la seva presència es contraposa amb un personatge històric (*El monstre de Santa Helena*, *Pregària a Prosèrpina*). En qualsevol cas, es concep la narració com un mirall des del qual un mateix es pot conèixer a partir de la comprensió de l’altre (Marrugat, 2014).

Com ha reconegut l’escriptor, a cada novel·la el monstre adopta un rostre que serveix per tractar temàtiques diverses: l’alteritat (*La pell freda*), la revolució i el poder (*Fungus*) o la contrarevolució (*El monstre de Santa Helena*). Alhora, aquesta representació del monstre també evidencia les formes diverses que adopta la por, tant des del punt de vista individual com col·lectiu, de manera que pot tenir lectures diferents. Així, els citauques de *La pell freda* permeten reflexionar sobre la guerra i què vol dir ser un monstre; els monstres subterranis presents a *Pandora al Congo* evidencien la misèria moral de la raça humana; a *Fungus*, els éssers que tenen aquest mateix nom permeten vehicular una reflexió sobre el poder alhora que les seves accions es contraposen al comportament de determinats humans; a *El monstre de Santa Helena* el paper del monstre atorgat al bigcripi troba un contrapunt, també monstrosos, en la figura de Napoleó esdevingut un arquetip que representa la força de la natura, fet que fa plantejar al lector qui dels dos és realment més monstrosos; a *Pregària a Prosèrpina* la incapacitat d’acceptar el canvi i d’adaptar-se a les novetats deriva en la fi del món conegut, amb testimonis d’excepció com Ciceró o Juli Cèsar.

L’objectiu d’aquesta comunicació és resseguir el tractament de la figura del monstre en la narrativa d’Albert Sánchez Piñol com a element d’irrealitat i contraposar-lo a l’element de realitat que suposa la recreació de personatges històrics (Napoleó, Ciceró, Cèsar), tenint en compte les possibles connexions amb elements procedents del folklore. Per a l’estudi es tindran en compte de manera especial les dues darreres obres publicades per l’escriptor (*El monstre de Santa Helena* de 2022 i *Pregària a Prosèrpina* de 2023) atès el seu caràcter híbrid, barrejant literatura fantàstica i elements històrics, ja que evidencien aquesta oposició entre realitat (personatges històrics) i irrealitat (els monstres).

Paraules clau: literatura fantàstica; literatura popular; folklore; monstre; Albert Sánchez Piñol

Referències bibliogràfiques

- Marrugat, Jordi (2014): *Narrativa catalana de la postmodernitat. Històries, formes i motius*. Barcelona: Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- Samper, Emili (2022): «La gent no és conscient del poder que té»: l’ús literari del folklore a *Fungus* d’Albert Sánchez Piñol, *Zeitschrift für Katalanistik* 35: 107–132.
- Sánchez Piñol, Albert (2002): *La pell freda*. Barcelona: La Campana.
- Sánchez Piñol, Albert (2018): *Fungus. El rei dels Pirineus*. Barcelona: La Campana.
- Sánchez Piñol, Albert (2021): *Les estructures elementals de la narrativa*. Barcelona: La Campana.
- Sánchez Piñol, Albert (2022): *El monstre de Santa Helena*. Barcelona: La Campana.
- Sánchez Piñol, Albert (2023): *Pregària a Prosèrpina*. Barcelona: La Campana.

RAÛL SÁNCHEZ BALLESTER – Universitat d'Alacant
sanchez.ballester.raul@gmail.com

“Els elements fantàstics i sobrenaturals en la narrativa d'Irene Solà”

Una de les escriptores amb més ressò dels darrers anys en la literatura catalana contemporània és Irene Solà. Les seues novel·les es caracteritzen per la multiplicitat de veus i de perspectives que ens mostren als lectors diverses maneres de veure i entendre l'espai on se situen les obres. És per això que Solà fa servir elements de l'imaginari popular com ara les bruixes, les dones d'aigua, els fantasmes, la màgia i els dons màgics, entre d'altres. Fins i tot, en *Canto jo i la muntanya balla* (2019), personatges com Eulàlia contenen llegendes dels Pirineus per a entretenir la resta de dones acusades per bruixeria i remarcar la injustícia que estan vivint. En el cas de la darrera novel·la de Solà, *Et vaig donar ulls i vas mirar les tenebres* (2023), també apareixen aquests elements fantàstics i sobrenaturals, com ara els rituals satànics, el dimoni i els esperits perquè la protagonitzen la Bernadeta i els esperits de les dones que han habitat el mas Clavell de les Guillerries des que Joana va enganyar el dimoni després de fer un pacte amb ell. Per tots aquests motius, considerem que pot ser rellevant analitzar aquests tipus d'elements en la narrativa d'Irene Solà i intentar trobar les possibles fonts. Partint de la definició i la distinció entre els conceptes de fantàstic i sobrenatural, analitzarem aquestes dues novel·les d'Irene Solà i, especialment, aquells passatges en què apareixen aquest tipus de personatges i elements. Per això, la metodologia que farem servir serà la lectura conscient de les obres i la bibliografia especialitzada per a poder observar la importància que tenen els personatges, les llegendes i els elements fantàstics i sobrenaturals en les obres i explicar com Solà els hi ha incorporat. Així mateix, a partir d'una anàlisi comparada, analitzarem si hi ha diferències en la manera en què són tractats aquests elements en les dues novel·les.

Paraules clau: Irene Solà; literatura catalana contemporània; fantàstic; sobrenatural; imaginari popular

Referents bibliogràfics

- Bataller, A. (2020). «Llegenda i paisatge com a elements de mediació literària. Encantades i pedagogia de l'imaginari», *Cultura, Lenguaje y Representación*, núm. 23 (maig 2020), p. 7-23.
- Castell, P. (2013) *Orígens i evolució de la cacera de bruixes a Catalunya* (segles XV-XVI), Barcelona, Universitat de Barcelona.
- Fàbregas, X. (1979). *Tradicions, creences i mites dels catalans*, Barcelona, Edicions 62.
- García Mingorance, G. (2021). Los espíritus ya no se levantaban de tumbas: alteraciones narrativas del arquetipo del fantasma en literatura y cine. *Cuadernos para investigación de la literatura hispánica*, 42.
- Mur, Gerard E. (2020). «Homenajes i influències d'Irene Solà», *Nívol*,
<https://www.nuvol.com/llobres/assaig/tributs-i-influencies-direne-sola-105624>
- Rocas, J. (2022) Orígens i influències culturals de la Dona d'aigua, *Scripta* (València), 20 (20), 89.
- Solà, Irene (2019). *Canto jo i la muntanya balla*, Barcelona, Anagrama.
- Solà, Irene (2023). *Et vaig donar ulls i vas mirar les tenebres*, Barcelona, Anagrama.

LAURA SELLÉS LLORET – Universitat d'Alacant
laurafilologiacatalana@gmail.com

“La *killjoy* d'Ahmed en l'obra narrativa d'Eva Baltasar”

El present treball analitza, a partir del marc dels afectes i la figura teòrica de la “killjoy” ahmediana, la construcció dels personatges protagonistes de les novel·les *Permagel* (2018) i *Boulder* (2020) d'Eva Baltasar, en tant que individus que representen un nou model de subjectivitat femenina, el qual es basa en la subversió (in)conscient dels aspectes conductuals sovint associats a la feminitat i els estereotips historicosocials amb què es relacionava. Les anònimes protagonistes de les seues novel·les, emmascarades sota la metàfora natural que descriu el seu caràcter, són lesbianes, individualistes, independents, egòlatres, hedonistes i emocionalment hermètiques; és per això que pararem atenció a l'estudi de la individualitat, la representació de l'erotisme, la relació amb l'alteritat, els punts de fugida i, finalment, la construcció familiar, focalitzant en la qüestió de la maternitat al servei de veure si hi ha la constatació que són, en definitiva, individus fruits de la postmodernitat i la contemporaneïtat més pregonada i de quina manera encarnen o s'assemblen a la figura teòrica d'Ahmed.

Paraules clau: literatura catalana contemporània; Eva Baltasar; estudis de gènere; Killjoy

Referències bibliogràfiques

- Ahmed, Sara. *La promesa de la felicidad. Una crítica cultural al imperativo de la alegría*. Trad. de Javier Sáez. Caja Negra, 2019.
- Ahmed, Sara. *La política cultural de las emociones*. Trad. de Cecilia Olivares. Universidad Nacional Autónoma de México, Centro de Investigaciones y Estudios de Género, 2017.
- Fabregat, Laura. *La crisi identitària: tema central de la novel·lística catalana del segle XXI*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2022.
- Ngai, Sianne. *Ugly Feelings*. Harvard University Press, 2005.
- Sedgwick, Eve Kosofsky. *Touching Feeling. Affect, Pedagogy, Performativity*. Duke UP, 2003.

MARC SOGUES MARCO – ILCC, Universitat de Girona / Universitat Oberta de Catalunya
msogues@uoc.edu

“Realitat i irrealitat en la poesia catalana del Barroc: el cas de Francesc Vicent Garcia”

La problematització dels límits entre la realitat i la ficció és un fenomen molt recurrent en l'art del Barroc. Tant és així que arriba a ser un tema en sí mateix, i es manifesta en tots els camps de l'expressió artística: poetes, dramaturgs, pintors i escultors busquen posar l'espectador en fals davant l'obra d'art i fer-lo dubtar sobre on comença una esfera i on acaba l'altra.

En l'àmbit literari, podem identificar un repertori molt ampli d'estratègies i d'actituds per aconseguir aquest efecte i un dels casos més interessants en català és el de Francesc Vicent Garcia, Rector de Vallfogona. Dins el seu corpus poètic, que consta d'unes 160 composicions, hi podem trobar personatges que habiten en una realitat manifestament ficcional (com els de la mitologia clàssica i els de la tradició literària) o en una realitat que, aparentment, és la translació escrita de la realitat quotidiana de l'autor. Aquesta última, però, sol ser menys real que no sembla: de vegades sí que hi trobem ancoratges directes a l'entorn directe del personatge històric de Garcia (noms propis, llocs, esdeveniments, dates), però el més habitual és trobar-hi un correlat difús, amb al·lusions a personatges arquetípics del seu temps com la monja, l'aiguadera o la pastora, o bé una elaboració literària de la quotidianitat, en la qual l'ús de criptònims i màscares poètiques serveix per ocultar els noms reals de les persones referides i els tòpics literaris filtren la realitat i la presenten d'acord amb els seus propis paràmetres. En tot cas, però, el més habitual és la mixtura –plenament deliberada– entre la realitat manifestament ficcional i la que pretesament no ho és.

La manera de confegir la pròpia realitat poètica és un tret identificador de l'autor, i per això la present comunicació, a banda de sintetitzar els trets principals de la proposta vallfogonina, assajarà una comparació d'aquesta realitat poètica amb la que construeixen altres poetes catalans contemporanis, com Massanés, Terré o Fontanella.

Paraules clau: poesia catalana del Barroc; Francesc Vicent Garcia; estètica barroca; Rector de Vallfogona

Referències bibliogràfiques

- Rossich, Albert ed. (2023). *Francesc Vicent Garcia. Poesia completa. Volum I. Sonets i dècimes*, Barcelona, Editorial Barcino.
- Snyder, Jon R. (2014). *La estètica del Barroco*, Madrid, Antonio Machado.
- Solervicens, Josep (2011). Literatura catalana barroca: meravella & mixtura, dins J. Santanach; X. Torres; X. Cazeneuve; A. Garcia Espuche; F. Feliu; J. Solervicens. *Llengua i Literatura. Barcelona 1700*, Barcelona, Editorial Barcino.
- Valsalobre, Pep (2022). «“Sempre, pio lector, seràs un ase” o Vicent Garcia en la confluència de la literatura i l'art barrocs», *Catalan Review*, 26/1, 1-22.
- Zamora Calvo, María Jesús (2008). «El Barroco y su visión de la realidad», *Centro Virtual Cervantes* [publicació virtual].

CAMILLA TALFANI – Universitat de Girona
camilla.tani@gmail.com

“Llegats materials i immaterials al «Testament» de Cerverí de Girona”

L'extensa obra del trobador Cerverí de Girona (2a meitat s. XIII), en demostra l'habilitat per experimentar amb els gèneres poètics. Ho il·lustra el testament poètic que serà peça central en aquesta comunicació. Es tracta d'un gènere poc difós a la literatura occitana, però força conreat pels *trouvères* coetanis, en els anomenats Vers de la Mort i Congés. Tanmateix, i contràriament als testaments poètics d'aquesta moda francesa (i llatina i grega), el poema de Cerverí no té un propòsit moral ni vol fer un judici en termes universals sobre els costums i els vicis de la societat contemporània. La seva finalitat sembla, en canvi, teixir una comentari més concret sobre figures reals del seu temps. De fet, l'autor fa referència a ben bé una norantena de noms, entre els quals s'hi compten des de reis, comtes i vescomtes fins a bisbes, nobles de rang menor, oficials de justícia, cancellers o escrivans de la cort reial, vinculats amb corts i diòcesis catalanes, castellanes, aragoneses, rosselloneses i llenguadocianes. A tots aquests personatges Cerverí fingeix de deixar diversos llegats, alguns que imiten la generositat de les lleixes reals (com ara diners, cavalls d'un cert valor, teixits preciosos), d'altres de caràcter clarament còmic (vestits bruts i usats, cavalls ja massa vells, arcs ja trencats, pocs diners). Els donatius inclouen bens irreals i intangibles, com ara un xiulet, molt solaç, la bona o la mala sort, i gran turment. Vista l'empremta irònica de les deixes, és evident que el poema traça les relacions de l'autor amb els personatges esmentats i, sobretot, els vincles d'aquests amb la cort reial i especialment amb l'infant Pere el Gran, protector de Cerverí a l'hora de la composició de l'obra.

L'objectiu del nostre treball és d'analitzar el conjunt de deixes distribuïdes al «Testament» per tal d'esbrinar la seva significació altament simbòlica. A fi d'interpretar correctament el sentit del text, ha calgut en primer lloc revisar les identifications proposades anteriorment per a les figures històriques esmentades, i suggerir-ne de noves per a d'altres personatges. Gràcies als resultats aconseguits amb el suport de la documentació d'arxiu en aquesta primera etapa de la investigació, és possible entendre millor i fer més intel·ligibles els criteris que fonamenten la tria dels llegats i explicar el poema com un mitjà per afavorir els interessos polítics de la corona d'Aragó en un moment concret de la seva història.

Paraules clau: Cerverí de Girona; testaments poètics; narrativa breu en versos; societat catalana de l'Edat Mitjana

Referències bibliogràfiques

- Cabré, Miriam, 2011. *Cerverí de Girona: un trobador al servei de Pere el Gran*, Barcelona – Palma de Mallorca, Universitat de Barcelona – Universitat de les Illes Balears
- Cabré, Miriam – Espadaler, Anton M., 2013. «La narrativa en vers», a *Història de la literatura catalana, I, Literatura medieval: dels orígens al segle XIV*, Lola, Barcelona, Barcino, pp. 297-372
- Coromines, Joan, 1985. *Cerverí de Girona. I. Narrativa*, Barcelona, Curial
- Espadaler, Anton M., Castelló i Gassol, Eloi, 1999. *Cançoners dels comtes d'Urgell*, Lleida, Universitat de Lleida
- Llabrés, Gabriel, 1906. *Cançoners dels comtes d'Urgell*, Vilanova y La Geltrú, Joan Oliva.
- Llabrés, Gabriel, 1907. *Estudi històric y literari escrit per en Gabriel Llabrés sobre'l Cançoners dels comtes d'Urgell*, Barcelona, Societat catalana de bibliòfils
- Riquer, Martí de, 1947. *Obras completas del trovador Cerverí de Girona: textos, traducción y comentarios*, Barcelona, Instituto Español de Estudios Mediterráneos

GEORGINA TORRA I GUIXERAS – Universitat de Girona
georgina.torra@udg.edu

“Realitat i ficció en la narrativa breu de Joan Vinyoli”

Tot i que Xavier Macià recull algunes proses de Joan Vinyoli a l'*Obra poètica completa* (2001), la vessant d'aquest autor com a narrador ha estat pràcticament ignorada. Tan sols l'han comentat molt breument Pep Solà (2010) o Jordi Marrugat (2016), que només han tingut en compte cinc dels sis relats publicats de Vinyoli: «De la nostra ciutat» (Programa de Festa Major de Santa Coloma de Farners, 1930), «La ruta del dolor» (revista *Iuventus*, 1931), «Díptic» —conformat per «Caprici característic» i «La fi del Saro»— (revista *Iuventus*, 1931), «Un diàleg» (*Dotze paisatges urbans de Barcelona*, ed. Gravadors de la Rosa Vera, 1955) i «Pel camí dels mesos» (*Els mesos de l'any*, ed. Gravadors de la Rosa Vera, 1956). La troballa d'un bon nombre de narracions breus inèdites al Fons Joan Vinyoli (Arxiu Comarcal de la Selva, Santa Coloma de Farners), tanmateix, ens ofereix una nova via d'investigació de l'obra d'aquest autor.

En el transcurs de la comunicació, situarem els diversos textos (escrits principalment entre 1930 i 1960) en el context biogràfic i en la trajectòria literària de Vinyoli. D'una banda, parlarem de les raons que podrien haver-lo dut a cultivar (i, més endavant, a abandonar) la narrativa, i de l'encaix que té tot plegat amb la figura d'un Vinyoli poeta. De l'altra, ens fixarem en el tractament que l'autor fa del material autobiogràfic i en el procés de ficcionalització (d'objectivació, de distanciament) al qual el sotmet durant els anys quaranta i cinquanta. Contemplarem, encara, la influència que podrien haver tingut altres escriptors en la narrativa de Vinyoli.

Paraules clau: Joan Vinyoli; narrativa catalana contemporània; ficcionalització

Referències bibliogràfiques

- Marrugat, J. (2016). «D'àngels, homes, temps i poesia. Joan Vinyoli, poeta postsimbolista.» Dins M. Casacuberta, N. Juan (eds.), *Joan Vinyoli i la poètica postsimbolista*, 15-108. Barcelona: L'Avenç.
- Solà, P. (2010). *La Bastida dels somnis: vida i obra de Joan Vinyoli*. Girona: CCG Edicions, Fundació Valvi.
- Vinyoli, J. (2001). *Joan Vinyoli. Obra poètica completa*. Barcelona: Edicions 62, Diputació de Barcelona.

LAURA TORRES BAUZÀ – Universitat Pompeu Fabra
lauratorresba@gmail.com

“Els perills d’una pantalla: distopies de la digitalitat a *I, de sobte, el paradís* i *El dia que el món va fer un pet com un aglà*”

Aquesta proposta de comunicació té com a objectiu explorar la representació de les relacions humanes a l’era d’internet en la literatura catalana actual a partir d’un estudi comparatiu de dues novel·les: *El dia que el món va fer un pet com un aglà*, de Pere Gorgoll Noell i *I, de sobte, el paradís*, de Núria Perpinyà. En ambdues obres, la irrupció i popularització de les xarxes socials es configura com el tret de sortida d’un món distòpic on les accions que tenen lloc a l’altra banda de la pantalla, és a dir; en l’àmbit de l’espai digital, modifiquen i reconfiguren la realitat tant individual com col·lectiva dels personatges implicats, convertint el dispositiu de la pantalla en la interfície que connecta i separa, a parts iguals, el món real del món virtual.

El dia que tot va fer un pet com un aglà planteja una cadena d’esdeveniments causats per comentaris d’una sèrie d’usuaris de Facebook que esdevenen virals, convertint aquesta plataforma en una eina capaç d’incidir i influenciar les masses, que seran guiades per les reflexions d’una mena de figura messiànica amb el poder i la influència d’alterar i posar en perill les dinàmiques del capitalisme tardà, portant també a l’extinció les maneres de fer del món tal com el coneixem. A *I, de sobte, el paradís*, Núria Perpinyà presenta un escenari en el qual les clíniques de desintoxicació digital han esdevingut necessàries per a posar solució a una pandèmia real causada per les dinàmiques relacionals del món digital. A través de diversos personatges, cada un d’ells amb addiccions i patologies diferents, la novel·la ens convida a reflexionar sobre les conseqüències de les noves tecnologies de la comunicació en àmbits com el de la salut mental o el de les relacions afectives, a través d’una obra que experimenta també formalment amb el que podríem considerar una estètica pròpia dels nous mitjans de l’era d’internet.

Paraules clau: xarxes socials; nous mitjans; pantalles; distopies; afectes

Referències bibliogràfiques

- AAVV. *De la filosofía digital a la sociedad del videojuego. Literatura, pensamiento y gamificación en la era de las redes sociales*. Madrid: Editorial Dykinson, 2021.
- Alonso, Enrique. *El Nuevo Leviatán: Una historia política de la Red*. Madrid: Díaz & Pons, 2015.
- Carpentier, Nico. *Media and Participation: A site of ideological-democratic struggle*. Intellect, 2011.
- Lovink, Geert. *Tristes por diseño: Las redes sociales como ideología*. Bilbao: Editorial Consonni, 2021.
- Morozov, Evgeny. *El desengaño de internet: Los mitos de la libertad en la red*. Barcelona: Destino, 2012.
- Rot, Margot. *Infoxicación: Identidad, afectos y memoria; o sobre la mutación tecnocultural*. Barcelona: Paidós, 2023.
- Steyerl, Hito. *Los condenados de la pantalla*. Buenos Aires: Caja Negra, 2014.

PEP VALSALOBRE - ILCC, Universitat de Girona
pep.valsalobre@gmail.com

“Aproximació a una literatura fantasma moderna”

Existeix una biblioteca, una immensa llibreria plena de textos... inexistents. És un univers paral·lel al dels textos efectivament conservats. La proposta que presento passa compte a allò que no percebem, però que existeix. O ha existit. O podria haver existit... però no ens ha arribat.

El registre de llibres perduts, inexistents o falsos és permanentment obert. Disposa d'uns prestatges eteris però reals que apleguen cada dia nous títols, de vegades només aproximatius, i el seu catàleg i classificació és una tasca apassionant. Només molt de tant en tant es buida parcialment, quan algunes obres acaben trobant un autor o es materialitza el text evaporat durant segles. O mil·lennis.

Per esmentar només un dels aspectes de l'assumpte, el dels llibres impresos perduts, hi ha els que sabem que van ser estampats i no en roman cap exemplar a hores d'ara, els que es van redactar amb tota seguretat però no sabem si es van imprimir, els anunciats però probablement no impresos, els projectats però no enllestits... I al costat dels impresos, hi ha el vast món dels manuscrits perduts. I si entrem en l'immens món de la literatura efímera, aleshores la tragèdia és completa. Per sort hem de considerar també el minúscul panorama dels llibres ressuscitats, els que donàvem per perduts i s'han acabat trobant.

Al costat dels textos desapareguts hi ha els llibres inventats per la tradició historiogràfica, bé amb un propòsit determinat, bé per error. I també convé posar ordre en l'oceà de les falses atribucions, per motius diversos.

Quines conseqüències pot tenir l'afer per a una literatura com la catalana? Una literatura d'abast menor, com la culta en llengua catalana en l'època moderna, que a penes arriba a la impremta si no és de manera insòlita i que roman sovint en l'estadi del manuscrit, que generalment conserva poques còpies o només l'autògraf, es veu abocada a perdre, esclar, bon nombre de textos. De fet, que un text manuscrit d'època moderna, ja no dic medieval, amb un testimoni únic arribi fins als nostres dies és un atzar inaudit. Notem: massa sovint s'han conservat ben poc exemplars de textos catalans que van passar per impremta; de centenars o milers d'exemplars que se'n van tirar! De vegades no n'ha arribat cap. Doble pèrdua, per tant, doble càstig a la conservació del patrimoni d'aquesta cultura literària i al seu coneixement i gaudi actuals. En definitiva: la pèrdua de textos escrits, per no accedir a la impremta o per disposar d'un volum quasi insignificant de còpies manuscrites en circulació, pren, en una literatura com la nostra, unes proporcions catastròfiques.

Però a banda d'això no hem d'oblidar tots aquells casos que coneixem, i segurament altres que desconecem, d'autors que van redactar la seva obra en català i que la van traduir, o la van fer traduir, per tal que pogués imprimir-se. N'hi ha força exemples.

La comunicació no pretén oferir un catàleg de les obres perdudes, inexistents o inventades sinó una aproximació, a través d'exemples diversos, d'un fenomen que no ha estat estudiat encara, les conseqüències historioliteràries del qual, per tant, no han estat avaluades.

Paraules clau: literatura catalana moderna; llibres perduts; falsificacions literàries; textos imaginats

Referències bibliogràfiques

- Canfora, Luciano, *Il copista come autore*, Palerm: Sellerio, 2019.
Pechmann, Alexander, *La biblioteca de los libros perdidos*, Barcelona: Edhasa, 2007.
Straten, Giorgio van, *Historia de los libros perdidos*, Barcelona: Pasado & Presente, 2016.

KATA VARJU – Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya
kata.varju@uvic.cat

“Dualitats i irrealitats en *Senyoria* de Jaume Cabré. Una lectura contemporània”

Han passat més de trenta anys des de la publicació de *Senyoria*, sovint considerada una obra de formació i d'experimentació. En comptes d'envellir, però, ara és més encertada i més actual que mai, tant pels aspectes formals com pel missatge de fons que conté.

L'objectiu d'aquesta ponència és donar una anàlisi de l'estructura de la novel·la, basat en diferents factors, com les gèneres (novel·la policíaca versus novel·la històrica), la temporalitat, però també tenint en compte elements com la repetició d'objectes i el campaneig quasi constant. La metodologia és l'anàlisi narratològic, junt amb una anàlisi de motius.

L'estructura de la novel·la moltes vegades es presenta en dualitats. Així, és una barreja de novel·la històrica —que Víctor Martínez-Gil denomina “novel·la d'ambientació històrica” (1992, 121)— amb novel·la de gènere policíac. Quan la trama és molt llegible, amb freqüència no ens fixem en els detalls en el nivell dels objectes, oposant d'aquesta manera els gèneres.

Aquests gèneres també influeixen en el desenllaç, atès que el final de la trama policíaca apareix al mig de la lectura. La novel·la canvia d'una estructura de suspens a la desolació total, en un univers on el futur ja no existeix. Es pot afirmar que l'obra té dues lectures, que deriven dels dos finals, que al mateix temps tenen les arrels en els dos gèneres. Una de les lectures és esperançadora, orientada cap al futur; l'altra, ja sense futur, només pot donar a entendre la temporalitat i la correlació dels fets llegits, en un ordre invers, des del final de la novel·la i avançant cap a la primera escena.

Ara bé, per entendre el missatge de fons necessitem tot el nivell dels motius, com per exemple la repetició d'objectes, que havíem passat per alt en la primera lectura.

La meua hipòtesi és que la lectura normal i inversa, junts amb el nivell de motius ens faciliten un nou enteniment de la novel·la, “una segona història mai contada”, en el sentit de Ricardo Piglia. Aquesta segona història és un plantejament històric de “què hauria sigut” de l'Estat Català en cas de poder realitzar-se. Aquest missatge també estableix la pertinença a la novel·la històrica, pregunta molt debatuda en el moment de la seva publicació. Espero poder donar una lectura actualitzada, tenint en compte les crítiques que va rebre l'obra en el moment de la seva publicació.

Paraules clau: novel·la històrica; comprensió lectora; societat; dualitat

Referències bibliogràfiques

Martínez-Gil, Víctor. “Jaume Cabré, *Senyoria*”. *Els Marges*, 45, 1992.

Cabré, Jaume & M. Roser Trilla. *Senyoria*. Barcelona: MDS Books/Mediasat, 2003.

Aulet, Jaume. “La memòria i el món”. *Revista del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya*, 123, 2004.

Piglia, Ricardo. Secreto y narración. Tesis sobre la nouvelle. Dins Eduardo Becerra (ed.), *El arquero inmóvil: Nuevas poéticas sobre el cuento* (p. 187-205). Madrid: Páginas de Espuma, 2006.

ALBERT VENTURA PEDROL – Universitat Rovira i Virgili
albert.ventura@urv.cat

“Ficció i mentida; realitat i anàlisi psicològica: la confecció dels personatges en l’obra de Vicenç Riera Llorca”

L’univers ficcional de Vicenç Riera Llorca, construït principalment amb la xarxa de novel·les que s’esdevenen intradiegeticament, d’una banda, entre 1931-1936 i, de l’altra, entre 1939-1962, tenen com a nus relligador les vivències històriques d’un corpus definit de personatges femenins i masculins. Aquests caràcters principalment ficticials conviuen i es desenvolupen amb personatges històrics que són clarament i indubtablement identificables (Josep Trueta, Josep Dencàs, Lluís Companys, Odó Hurtado...). Tanmateix, la confecció de tots aquests personatges rierians no s’entén com un exercici pur de ficció narrativa, ni tampoc de voluntat merament biogràfica. És a dir, s’estableixen dues grans categoritzacions en els personatges de les novel·les i contes de Riera Llorca: els històrics i els de les ficcions. Ara bé, com cal entendre ficció en un context de realisme compromès? Atès que molts d’ells són una combinació de trets de persones autèntiques, recollides a la ficció amb més o menys descripció literal, on es pot establir la frontera entre el personatge de carn i d’ossos? En quin grau de concurrència recau l’exageració de trets reprovables en un mateix caràcter? I, per tant, quina és la voluntat i la intenció de l’autor?

Cal apuntar, tanmateix, que aquesta voluntat testimonial de Vicenç Riera Llorca sovint parteix d’una matèria primera que es pretén preservar per dotar la seva obra d’un component humà clarament reconeixible. La coneixença d’homes i dones a la Catalunya republicana o bé a l’exili de França, la República Dominicana o Mèxic no només s’insinua, sinó que de vegades es pretén velar, però amb alguna consideració de joc d’ombres (Domènec Guansé, Joan Fuster o Joan Puig i Ferrer no hi apareixen d’una altra forma, per exemple).

Per tant, aquesta comunicació pretén posar llum al mètode de Riera Llorca per establir ponts entre la versemblança més pròpia de la novel·la psicològica, per tant, en termes narratius, i la realitat sociològica provinent del seu entorn humà, social i vital.

Paraules clau: exili; personatges; novel·la catalana; novel·la realista; tècnica narrativa

Referències bibliogràfiques

- Corretger, Montserrat. «La narrativa de Vicenç Riera i Llorca: literatura i consciència històrica». *Caplletra. Revista Internacional de Filologia*, 2014, 57, p. 9-33.
- Ventura, Albert. «“Benvolgut amic Triadú”: cartes de Vicenç Riera Llorca (Mèxic 1952 - Catalunya 1987)». *Els Marges*, 2018, 115, p. 88-113.
- Ventura, Albert. «“Benvolgut Amic Triadú”: Cartes De Vicenç Riera Llorca (Mèxic 1952 - Catalunya 1987)». *Els Marges*, 2020, 115, p. 88-113.
- Ventura, Albert (2021): La proposta literària de Vicenç Riera Llorca: anàlisi de la seva obra novel·lística (1946-1991). [Tesi doctoral]

TOMÀS VIBOT RAILAKARI – Universitat de les Illes Balears
tomasvibot@gmail.com

“Del *Llibre dels Fets* al llegendari: realitats i ficcions en els relats de conquesta de Mallorca”

El 1229 és una fita cabdal en la trajectòria històrica de Mallorca. Significa la incorporació de l'illa a la corona Catalano-Aragonesa i, per extensió, al cristianisme i a la cultura occidental en general. La conquesta catalana és l'inici d'una nova forma d'organització social i política, l'arribada d'una nova llengua, de nous costums, la substitució de la fe de l'islam pel cristianisme. Aquest esdeveniment quedà fixat en la història i la literatura gràcies a la *Crònica o Llibre dels Fets* de Jaume I, sens dubte la base literària que fonamenta la mitificació del monarca. Tal com diria Josep M. Pujol, Jaume I és un narrador popular, qui escriu en primera persona i fonamenta tota la seva narració en un pacte autobiogràfic, en la qual ell hi és present com a protagonista i com a narrador dels propis fets. Una narració que, de més a més, no va ser concebuda per a ser gaudida privadament, sinó que fou pensada per ser llegida davant un auditori: una manera efectiva, per tant, de reafirmar col·lectivament orígens, pàtria, llengua i destí d'un poble. Aquests trets, juntament amb les llicències pròpies de la crònica medieval, on realitat i ficció es barregen amb la finalitat de glorificar la figura personal i política del protagonista, serviren de base per a les llegendes a l'entorn del monarca i la conquesta (arreplegades per folkloristes com ara mossèn Antoni M. Alcover o Andreu Ferrer Ginard, entre d'altres). Aquesta narrativa fabulosa apuntalà més la figura del rei Jaume I com a heroi d'herois dins l'imaginari popular mallorquí. Per tant, realitat (crònica) i ficció (el llegendari que se'n deriva) cristalitzen en la memòria col·lectiva i en el paisatge on es produïren els esdeveniments.

Entre els capítols 59 i 87 de la crònica reial es narren els fets (majoritàriament en mode explicatiu i, per tant, amb voluntat realista, tot i que barrejats amb passatges fabulosos) que van des de l'acostament dels vaixells catalans a les costes de Pollença, el desembarcament a Santa Ponça, la primera gran victòria bèl·lica contra els sarraïns i la capitulació de la Madina Mayurqa. Els fets descrits per la crònica d'aquells jorns de principis de setembre fins al 31 de desembre de 1229 seran la llavor d'un seguit de narracions populars basades en molts de casos en el text reial, ja sigui en forma de topònim, accident geogràfic o, més modernament, monument. Un entorn com el de Calvià i Palma que, malgrat el pas dels segles i els estralls urbanístics i demogràfics contemporanis, manté la memòria de la cronologia dels fets reals de conquesta de l'illa a través de les ficcions pròpies del llegendari.

Paraules clau: crònica; Jaume I; Mallorca; llegendari

Referències bibliogràfiques

- Alcover, Antoni M. (1975): *Rondalles mallorquines* (toms 5 i 24). Palma: Moll.
- Jaume I (1982): *Crònica o Llibre dels Fets* (MOLC, 86). Barcelona: Edicions 62
- Jaume I (1991). *Llibre dels fets*, a cura de Josep M. Pujol. Barcelona: Editorial Teide.
- Oriol, Carme (2002): *Introducció a l'etnopoètica. Teoria i formes del folklore en la cultura catalana*. Valls: Cossetània.
- Pujol, Josep Maria (2010): “El rei En Jaume i Maria F.: la construcció artística del relat oral interactiu”, a *El rei Jaume I en l'imaginari popular i en la literatura*. Tarragona-Mallorca. URV-UiB.
- Sobrequès, Jaume (1981): *El rei en Jaume I i la Renaixença als Països Catalans*. Barcelona: Rafel Dalmau editor.
- Valriu, Caterina (2001) “En Jaume I el Conqueridor: un heroi històric, un heroi de llegenda”, a *Lluc*, 816. Palma.
- Valriu, Caterina; Tomàs Vibot (2006): *El rei en Jaume I. Un heroi històric, un heroi de llegenda*. Palma: José de J. Olañeta editor.

ROSA AGOST – Universitat Jaume I
agost@uji.es

“Qui perd la intel·ligència perd la identitat: IA i traducció audiovisual”

En la societat actual, tant els responsables públics com els privats (governos, empreses, institucions, organismes, etc.) han entès que el present i el futur estan condicionats per la investigació i la incorporació dels avanços tecnològics al voltant de la IA.

Més enllà de la polèmica sobre els aspectes ètics que hi ha darrere d'algunes aplicacions de la IA, el cert és que el català no pot deixar passar l'oportunitat de posicionar-se i ocupar un espai en aquesta nova realitat.

En aquesta comunicació presentem alguns dels projectes de la Corporació Valenciana de Mitjans de Comunicació que tenen com a eix central l'ús de la IA en la millora de la traducció audiovisual i, més concretament, en tot allò que envolta l'accessibilitat. La CVMC treballa amb el grup VRAIN de la Universitat Politècnica de València amb l'objectiu d'impulsar la col·laboració en àrees complementàries com el reconeixement de la parla, la realitat augmentada i virtual, els avatars digitals i la intel·ligència artificial. A partir de les investigacions ja existents, el conveni permet fomentar la investigació en diversos aspectes de la IA per a l'aplicació en el servei públic de radiodifusió i televisió de l'espai comunicatiu valencià. El conveni se centra en ampliar l'accessibilitat de la ciutadania als continguts audiovisuals i en facilitar la superació de les barreres vinculades als diversos escenaris de la diversitat funcional: subtitulació per a persones sordes, audiodescripció per a persones cegues i interpretació en llengua de signes. Destaquem, especialment, les millores ja introduïdes en el camp de la subtitulació assistida per ordinador que han permès millorar la qualitat formal i lingüística dels subtítols, reorganitzar el procés de subtitulació i augmentar el nombre d'hores d'emissió de subtítols. La metodologia utilitzada consisteix en la selecció d'un corpus representatiu de programes subtitulats de gèneres diferents per a la mesura de la qualitat dels sistemes en diferit i en directe, la incorporació de sistemes de subtitulació assistida per ordinador en diferit i en directe de programes diversos, l'avaluació de sistemes de subtitulació assistida per ordinador del corpus seleccionat en funció dels paràmetres definits pel *Llibre d'estil* de la Corporació Valenciana de Mitjans de Comunicació i l'adaptació, si escau; finalment, la introducció de la traducció automàtica de subtítols en diferit i en directe per a gèneres diversos després del procés d'anàlisi, estudi i prova de solucions en obert.

Paraules clau: traducció audiovisual; intel·ligència artificial; accessibilitat; norma lingüística; oralitat

Referències bibliogràfiques

- Baquero-Arnal, P., Jorge, J., Giménez, A., Iranzo-Sánchez, J., Pérez, A., Garcés Díaz-Munío, G. V. & Juan, A. (2022). MLLP-VRAIN Spanish ASR Systems for the Albayzín-RTVE 2020 Speech-to-Text Challenge: Extension. *Applied Sciences*, 12(2), 804.
- Simultaneous Speech Translation and Speech-to-Speech Translation tasks. Dins *Proceedings of the 19th International Conference on Spoken Language Translation (IWSLT 2022)* (pp. 255-264).
- Forcada, M. L. (2017). Making sense of neural machine translation. *Translation spaces*, 6(2), 291-309.
- Forcada, M. L. (2020). Building Machine Translation Systems for Minor Languages: Challenges and Effects. *Revista de Llengua i Dret*, 73.
- Iranzo-Sánchez, J., Cano, J. J., Pérez-González-de-Martos, A., Pastor, A. G., Díaz-Munío, G. G., Baquero-Arnal, P. & Juan, A. (2022, May). MLLP-VRAIN UPV systems for the IWSLT 2022.
- Kenny, D. (2018). Machine translation. Dins *The Routledge handbook of translation and philosophy* (pp. 428-445). Routledge.
- Pérez-Ortiz, J. A., Forcada, M. L., & Sánchez-Martínez, F. (2022). How neural machine translation works. *Machine translation for everyone: Empowering users in the age of artificial intelligence*, 18, 141.
- La CVMC i la UPV signen un conveni per aplicar la intel·ligència artificial en temps real.
https://www.apuntmedia.es/sala-de-prensa/notes-de-prensa/cvmc-upv-signen-un-conveni-aplicar-intel·ligencia-artificial-subtitulacio-temps-real_1347946.html (6/10/20)

MONTSERRAT BACARDÍ TOMÀS – Universitat Autònoma de Barcelona
montserrat.bacardi@uab.cat

“Teresa Pàmies: un exili i moltes llengües”

L'exili de 1939, «el més important en la història de la cultura espanyola des de l'expulsió dels jueus» (Guillén 1998: 94), va significar, per als catalans, un «doble exili» (Duran 1998): l'allunyament del país i de la llengua. Tant si van anar a raure en terres europees com americanes, van haver de canviar d'idioma, si més no de portes enfora. Aquest fet va condicionar, inexorablement, l'obra literària i la vida professional dels escriptors. Fora del seu habitus (Bourdieu 1995), «poetes sense casa» (Steiner 2002: 24) i «sempre fora de lloc» (Said 2005: 188), van haver de recompondre la seva existència i el seu marc lingüístic i creatiu.

Teresa Pàmies (Balaguer, 1919 – Granada, 2012) no se'n va escapar. Jove militant comunista, el gener de 1939 va fugir a França i, després, va viure en països i ciutats tan diferents com Cuba, la República Dominicana, Mèxic, Belgrad, Praga i París, fins al 1971, en què va tornar a Catalunya. En la majoria d'aquests indrets es va servir de la seva facilitat per l'escriptura per a guanyar-se la vida, per a expressar el seu compromís polític i per a desenvolupar la seva carrera literària. Ho va fer en llengües més o menys «estrangeres» —el periodisme— i en la «pròpia» —els llibres (Bacardí 2023). Les transferències i les interferències lingüístiques van ser tractades en la seva vasta obra pròpia, unànimement considerada testimonial (Picornell 2002).

Aquesta comunicació pretén estudiar l'«estranyament» lingüístic que Teresa Pàmies va experimentar al llarg de més de trenta anys d'exili i com el va plasmar en els articles —a partir, sobretot, dels publicats a *Nuestra Bandera*, *Nous Horitzons* i *Treball*—, en l'obra memorialística i en la seva faceta de traductora.

Paraules clau: Teresa Pàmies; exili; llengua; literatura catalana; traducció

Referències bibliogràfiques

- Bacardí, Montserrat. 2023. *La veritat literària de Teresa Pàmies*. Vic: Eumo.
- Bourdieu, Pierre. 1995. *Las reglas del arte. Génesis y estructura del campo literario*. Barcelona: Anagrama.
- Duran, Manuel. 1998. «El doble exili dels poetes catalans a Mèxic: memòria personal». *Catalan Review* 12, 2, p. 9-19.
- Guillén, Claudio. 1998. *Múltiples moradas. Ensayo de literatura comparada*. Barcelona: Tusquets.
- Picornell Belenguer, Mercè. 2002. *Discursos testimoniales en la literatura catalana recent (Montserrat Roig i Teresa Pàmies)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Said, Edward W. 2005. *Reflexiones sobre el exilio. Ensayos literarios y culturales*. Barcelona: Debate.
- Steiner, George. 2002. *Extraterritorial. Ensayos sobre literatura y la revolución lingüística*. Madrid: Siruela.

HELENA BADELL GIRALT – Universitat Pompeu Fabra / Universitat de Barcelona
helena.badell@upf.edu

“Empori: la recepció dels clàssics en diàleg amb els gèneres contemporanis”

El 1907 apareix la revista mensual *Empori*, (digitalitzada a <https://ddd.uab.cat/record/53797>). Tant el nom de la revista, que remet a la colònia grega de l'Empordà, com la personalitat dels seus directors i promotors (especialment Josep Carner) la situen en els ideals del Noucentisme i la recuperació dels clàssics de l'Antiguitat. I en aquesta direcció també ens orienta el text de presentació de seu primer número, que insta a promoure un diàleg com el que «va florir en els porxos d'Atenes». Aquest diàleg justifica la gran quantitat de traduccions que va publicar la revista en els seus dos anys de durada (1907-1908), i també la seva varietat. Les traduccions –en consonància també, d'altra banda, amb els textos originals– recullen una mostra tant dels interessos de la generació anterior com de la dels promotors de la revista: al costat de textos clàssics com el *De amicitia* de Ciceró traduït per Lluís Nicolau d'Olwer i la Poètica d'Aristòtil per Ignasi Casanovas, s'hi publiquen des de contes de caire fantàstic com «El somni d'Aloiús» d'Erckmann-Chatrian traduït per Joaquim Ruyra, a textos de crítica cultural, per exemple, una ressenya musical de Vincent d'Indy. Malgrat la importància dels textos publicats a *Empori*, l'estudi d'aquestes traduccions ha rebut encara poca atenció dels especialistes. En la nostra presentació ens preguntem pel diàleg que s'estableix entre ells, per la interacció entre els gèneres i les èpoques i com es relacionen amb la modernitat perseguida pels intel·lectuals catalans de principis del s. XX. Per fer-ho, tindrem en compte tant l'anàlisi dels paratexts com els tipus d'aproximació dels traductors als textos mateixos. D'aquesta manera, a través de l'anàlisi de les traduccions, indaguem també en l'evolució de les posicions del Modernisme i del Noucentisme respecte a la recepció literària i especialment a la recepció dels clàssics.

Paraules clau: recepció; traducció; Noucentisme; Modernisme

Referències bibliogràfiques

Albertí, J. & Aragonès, C., “*Empori* i la formulació dels valors noucentistes”, *Revista de Catalunya*, 142, 1999, p. 119-132.

DÓRA BAKUCZ – Universitat Catòlica Pázmány Péter de Budapest
bakucz.dora@btk.ppke.hu

“Poesies contemporànies en diàleg: experiències d'un projecte de traducció viceversa”

En la comunicació proposo resumir les conclusions d'un projecte de traducció viceversa, és a dir, del català a l'hongarès i de l'hongarès al català, estudiant alguns textos traduïts durant aquest projecte que encara no ha arribat a la seva final, però en el qual diversos traductors portem anys treballant.

La traducció de textos narratius d'una llengua a una altra té les seves vies típiques: fires, concursos, publicacions internacionals, etc. No obstant això, la traducció de poesia, sobretot la de la poesia contemporània, té uns camins molt més inescrutables i personals. L'any passat quatre traductors hongaresos (Balázs Déri, Krisztina Nemes, Kata Varju, Dóra Bakucz) vam passar una setmana a la Residència Faber, a Olot, traduint textos de set poetes catalans actuals, la Maria Callís, l'Andreu Gomila, el Pau Sif, el Carles Dachs, el Jaume Coll, l'Eva Baltasar i el Rubén Luzón.

La iniciativa venia d'uns tallers de traducció literària de l'hongarès al català que organitzem cada any a la Casa del Traductor d'Hongria, a Balatonfüred. Les últimes edicions les vam dedicar a la traducció de poetes hongaresos contemporanis al català (Krisztina Tóth, Anna Szabó T., Virág Erdős i altres), comptant amb la col·laboració d'alguns dels poetes esmentats, així com la d'altres traductors.

Durant la traducció dels textos dels poetes presents a Olot vam veure que hi havia diversos punts, interessos, criteris en comú amb la poesia hongaresa actual, i és el que continuàvem explorant a través de la traducció i la col·laboració amb els autors.

L'objectiu de la comunicació seria resumir l'experiència de la feina feta durant els seminaris, estudiar els punts de contacte entre la poesia contemporània de les dues cultures i analitzar, a través d'exemples concrets de les traduccions ja publicades en diferents revistes i altres en procés de publicació, quins són els problemes, els reptes, els obstacles aparentment impossibles de la transmissió de la poesia d'una cultura a l'altra.

Paraules clau: traducció literària; poesia catalana; poesia hongaresa

Referències bibliogràfiques

Kappanyos, András. *Bajuszbögre. Lefordítatlan*. Budapest: Balassi Kiadó, 2015.

Kappanyos, András. *Túl a sövényen*. Budapest: Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézet, 2021.

Klaudy, Kinga. *Téyzések a fordítástudományról. Új fordítástudományi tanulmányok*. Budapest: Tinta könyvkiadó. 2020.

MIREIA CANALS-BOTINES & ÀNGEL RALUY – Universitat de Vic – Universitat Central de Catalunya
mireia.canals@uvic.cat / angel.raluy@uvic.cat

“Contes (Des)explicats: «La rateta que escombrava l’escaleta» i «Vet aquí dues vegades la rateta que escombrava l’escaleta»”

L'objectiu d'aquesta comunicació és realitzar un breu però exhaustiu estudi sobre el conte popular “La rateta que escombrava l’escaleta” i comparar-lo amb una de les seves reescriptures més actuals. Es pretén trobar, així, diferències en l'estructura narrativa, el text i les il·lustracions i, en particular, els personatges femenins. En definitiva, veure les connexions existents entre el conte tradicional i la seva reescriptura actual de Belén Gaudes i Pablo Macías anomenada *Vet aquí dues vegades la rateta que escombrava l’escaleta*. Les conclusions indicaran que el tractament dels personatges en el seu conjunt ha evolucionat notablement, fent variar l'estructura narrativa per condicionar-la a una educació més plural, menys sexista i més inclusiva.

Paraules clau: estereotips de gènere; noves masculinitats; estructura narrativa; personatges femenins; literatura infantil

Referències bibliogràfiques

- Botines, M. C. Una aproximación a las estructuras narrativas. *Ricerche Pedagogiche*, 2018, 37.
<https://www.edizionianicia.it/>
- Canals-Botines, M. (2020). Teaching Narrative Structures to Students majoring in Pre-School and Primary Education. *Studi sulla Formazione. Open Journal of Education*, 23(1), 175-186. <https://doi.org/10.13128/ssf-11218>
- Costa, J. (2003). *Diseñar para los ojos (Vol. 1)*. Universidad De Medellín.
- Cromer, S., Turín, A., Brugeilles, C., Cromer, I., & Bosnia, N. (1998). ¿Qué modelos para las niñas?: una investigación sobre los libros ilustrados.
- Dallari, M. (2012). *Testi in testa. Parole e immagini per educare conoscenze e competenze narrative*. Edizioni Erickson.
- Heller, S. (2007). Is illustration a big enough profession. *Varoom Magazine*, September, 4.
- Kohan, S.A. *Escribir para niños. Todas las claves para escribir lo que los niños quieren leer*, Barcelona, Alba, 2003, pp. 92.
- Lavandier, Y. (2003). *La dramaturgia. Los mecanismos del relato: cine, teatro, ópera, radio, televisión, cómic*. Madrid: Ediciones Internacionales Universitarias.
- Lepri, C., & Canals Botines, M. (2018). Lionni's little blue and little yellow: the joy of the encounter. *Revista Internacional de Culturas y Literaturas*, 21, 164-173. <https://idus.us.es/bitstream/handle/11441/86696/4742-16605-1-PB.pdf?sequence=1>
- Mut Castillo, M. (2014). La rateta que escombrava l'escaleta: el recorregut del gènere des de l'empremta de la memòria.
- Pagès, M. (2021). The spreading of technical knowledge in post-Civil War Spain: the example of Josep Escobar. *Journal of Graphic Novels and Comics*, 12(5), 686-701.
- Pisanty, V. (1995). *Cómo se lee un cuento popular*. Paidós Ibérica.
- Trepanier-Street, M. L., & Romatowski, J. A. (1999). The influence of children's literature on gender role perceptions: A reexamination. *Early Childhood Education Journal*, 26(3), 155-159.
<https://link.springer.com/content/pdf/10.1023/A:1022977317864.pdf>

ELENA CASAS CORTADA & JIŘÍ PEŠEK

Universitat Autònoma de Barcelona / Masarykova univerzita – Brno / Univerzita Komenského v Bratislave
242660@muni.cz / 333208@mail.muni.cz

“L’obra de Mercè Rodoreda en txec i eslovac. Estudi de les traduccions i de la recepció literària”

Mercè Rodoreda és, probablement, una de les autores catalanes més internacionals de tots els temps: no en va es troba entre els autors més traduïts de les nostres lletres (concretament, l’autora ha estat traduïda a trenta-vuit llengües diferents). Malgrat tot, la recepció literària internacional d’aquesta figura no ha estat tan estudiada com podria semblar: amb el nostre estudi, pretenem presentar una mirada detallada d’aquest procés de recepció en un context delimitat, una via que no s’ha explorat tant però que ha resultat molt productiva.

En l’entorn txec i eslovac (o, fins i tot, txecoslovac), aquesta recepció té les seves particularitats, començant per l’alt grau d’intercomprensió entre aquestes dues llengües, que fa difícil que es publiquin obres traduïdes als dos idiomes. Altres aspectes com la diferència demogràfica entre els dos països, l’interès acadèmic de la catalanística txeca o diversos processos històrics i culturals (des de l’etapa comunista, on es detecta una planificació estatal del mercat editorial fins a l’actualitat, en què la publicació de literatura traduïda es troba amb l’escull dels criteris comercials) també tenen un efecte cabdal en els processos de recepció literària.

En aquest context, en el nostre estudi hem aconseguit reunir una llista exhaustiva de traduccions txeques i eslovaques publicades fins ara (una llista que, sorprenentment, no era completa en els estudis precedents), hem dut a terme una anàlisi de la recepció literària de l’autora en els contextos d’arribada (des de la recepció en entorns acadèmics fins a la recepció crítica de l’autora, passant per uns apunts sobre el que podríem anomenar “recepció popular”), i, finalment, hem aportat una descripció i anàlisi d’aquestes traduccions.

El treball que presentem és el resultat d’una recerca duta a terme gràcies a un Ajut de la Fundació Mercè Rodoreda.

Paraules clau: traducció; Mercè Rodoreda; txec; eslovac; recepció literària

Referències bibliogràfiques

- Mallafre, Joaquim (2010). «Les traduccions de l’obra de Mercè Rodoreda». A: Molas, Joaquim (ed.) (2010). *Congrés internacional Mercè Rodoreda. Actes*. Barcelona: Fundació Mercè Rodoreda, p. 69-81.
- Real, Neus (2021). «Mercè Rodoreda, la narradora catalana més traduïda». *Catalan Historical Review*, núm. 14, p. 197-210.
- Rodoreda, Mercè & Sales, Joan (2008). *Cartes completes (1960-1983)*. Barcelona: Club Editor.
- Sánchez Gordaliza, J. (2008). Recepción y difusión internacionales de Mercè Rodoreda: obra original, crítica y traducción. [Tesi de doctorat]. Disponible a: <http://repositori.uvic.cat/handle/10854/1736?locale-attribute=ca>
- Schejbal, Jan & Utrera, David (2004). «Les traduccions en txec i eslovac d’obres literàries catalanes i viceversa». *Quaderns. Revista de traducció*, núm. 11, pp. 45-57.

AMADEU CORBERA JAUME – Conservatori Superior de Música de les Illes Balears
amadeucorbera@conservatorisuperior.com

“«Amb les brillants colors que bells matins enjoien». Una traducció inèdita de Jean Racine al català en el context de l'exili de 1939”

El Dijous Sant de 1941, a la catedral de Tolosa de Llenguadoc, s'hi va estrenar l'obra *Càntic Espiritual*, de Baltasar Samper, sobre un himne del Bréviaire Romain de Jean Racine. Samper era un dels músics catalans més famosos d'abans de la guerra, referent i màxim exponent de la cultura musical del Noucentisme, que s'havia exiliat per les seves conviccions catalanistes i republicanes, i que gràcies a la seva fama havia trobat feina d'organista a la seu occitana. La seva bona acollida va fer que es tornàs a interpretar el 10 de juny del mateix any.

Molt orgullós d'aquella composició, anys després Samper, ja instal·lat a Mèxic, n'enviaria còpies a Lluís Millet i Joan M. Thomàs perquè es pogués interpretar a Barcelona o a Palma; la versió que va enviar a Thomàs, però, conté la lletra en català i no en francès. Suposam que va ser el mateix Samper, que dominava el francès, qui ho va traduir. Així, aquesta traducció d'un himne de Racine i una altra de Màrius Torres són les dues úniques que, fins al moment, existien en català.

En aquesta comunicació volem presentar la singularitat tant de la traducció com de la gènesi de l'obra que la va inspirar. Pretenem mostrar i la relació semiòtica entre música i text que va ser capaç de teixir Baltasar Samper, intel·lectual i artista compromès amb el catalanisme i l'antifeixisme, a partir de la seva pròpia experiència musical, per encaixar la seva composició músicoliterària en el context polític del règim pronazi del mariscal Pétain i en les directrius estètiques i ideològiques dels sectors més reaccionaris de la música francesa.

Paraules clau: exili; Noucentisme; Pétain; nazisme; Mèxic

Referències bibliogràfiques

- Ballart, P., i Julià, J. (ed.) (2010). *Versions de poesia europea per Màrius Torres*. Lleida: Pagès Editors.
- Corretger, M., i Palau, M. (2016). L'acollida dels intel·lectuals catalans a França. Dins J. Sánchez Cervelló i A. Reig Tapia (eds.), *Exilios en el mundo contemporáneo* (p. 257–274). Tarragona: Publicacions Universitat Rovira i Virgili.
- Deruchie, A. (2013). *The French Symphony at the Fin de Siècle: Style, Culture, and the Symphonic Tradition*. Rochester: University of Rochester Press.
- Fulcher, J. F. (2006). French Identity in Flux: Vichy's Collaboration, and Antigone's Operatic Triumph. *Proceedings of the American Philosophical Society*, 150(2), 261–295. <https://www.jstor.org/stable/4598990>
- Orzech, R. (2018). «Tristan un Isolde» in occupied Paris, 1941: a convenient solution to France's Wagner problem?. Dins D. Mawer (ed.), *Historical Interplay in French Music and Culture, 1860–1960* (p. 139–156). Nova York: Routledge.

GUILLEM CUNILL SABATÉS – Universitat Pompeu Fabra
guillem.cunill@upf.edu

“Les *Històries extraordinàries* d’Edgar Allan Poe, traduïdes per Carles Riba”

És sabut que l’introduïdor més important de Poe al català va ser Riba —deixo de banda, en afirmar-ho, les altres poques traduccions que van aparèixer anteriorment en diferents plataformes—, quan va publicar a la revista *Catalunya* (el 1914), un total de divuit contes de l’autor americà. A més, en les posteriors reedicions que es faran d’aquests contes i d’onze més que traduirà successivament als publicats en la revista, Riba anirà modificant i corregint aquests textos. Tanmateix, els estudis fets fins ara que tracten algun aspecte textual d’aquestes traduccions només tenen en compte l’estadi inicial: per exemple, Cabré (2001) extreu exemples breus de diversos contes publicats entre 1915 i 1916, i Marco (2005) només té en compte la primera versió del conte «El gat negre», publicada el 1916.

L’anàlisi que proposo jo, doncs, parteix de les aportacions d’aquests articles —sobretot de la noció de literalitat de Marco, i l’establiment del text de partida que usa el traductor de Cabré—, però se’n separa en la mesura que tinc en compte tots els estadis dels textos: cal pensar que es publiquen les traduccions ribianes de Poe des que el traductor català comença a escriure —les *Històries extraordinàries* es publiquen el 1914, i ell publica el seu primer poemari el 1919— i es reediten, amb correccions, fins al final de la seva vida —l’última reedició és de 1953 i ell mor el 1959—. Els contes que analitzaré seran tres: «La màscara de la mort roja», «El barril d’Amontillado» i «El pou i el pèndol», tots tres publicats originalment a la revista *Catalunya*, i posteriorment publicats a als anys deu, vint, trenta i cinquanta. Amb aquest estudi, doncs, pretenc delimitar amb més precisió l’evolució de la llengua literària de Riba. Tenint en compte aquesta evolució, es pot plantejar que, en les primeres versions, hi ha la presència d’una alteritat mal entesa, en el sentit que Riba creu que la bona traducció rau en la literalitat del text de Poe —des de les paraules fins a la construcció de la frase—, mentre que en les versions posteriors, revisades i corregides, hi ha una alteritat ben entesa, ja que Riba trasllada bé Poe, aquesta vegada des del respecte de la naturalitat del català.

Paraules clau: Carles Riba; Edgar Allan Poe; *Històries extraordinàries*; llengua literària; literalitat

Referències bibliogràfiques

- Cabré, Miriam (2001). «Poe, Baudelaire, Riba», *Quaderns: Revista de Traducció*, 6, p. 119-131.
- Marco, Josep (2005). «Carles Riba i el literalisme de traç fi: una anàlisi basada en la traducció d’«El gat negre», d’Edgar Allan Poe». Dins: *Gèneres i formes en la literatura catalana d’entreguerres (1918-1939)*. Lleida: Punctum, p. 53-70.
- Riba, Carles (1915-1916). *Històries extraordinàries d’Edgard A. Poe. Primera i segona sèrie*. Barcelona: Societat Catalana d’Edicions.
- Riba, Carles (trad.) (1953). *Edgar A. Poe, Els assassinats del carrer de la Morgue*. Barcelona: Editorial Selecta.

NICOLAU DOLS – Universitat de les Illes Balears / Institut d'Estudis Catalans
n.dols@uib.cat

“La *Kataluna antologio* de Jaume Grau Cases i altres, un cas de projecció internacional de la literatura catalana”

El 1925 Jaume Grau Cases (Barcelona 1895 – València 1950) va donar a conèixer la *Kataluna antologio*, una obra de traducció monumental de cent quaranta-cinc poemes i fragments de prosa de cinquanta-tres autors en català, des de Ramon Llull a Tomàs Garcés. Són obres traduïdes d'ell i d'un equip format per Josep Grau Cases, Joan Amades Gelats, Jacint Bremon Masgrau, Eduard Capdevila i Buil, Delfi Dalmau, Josep Maria Dalmau, Sebastià Alberich i Jofré, Estanislau Pellicier, Frederic Pujulà i Vallès, Josep Rosselló, Marià Solà i Montserrat, Artur Torné, Isidre Torrents i Josep Ventura i Freixas. La llengua de destinació és la Llengua Internacional, coneguda sobretot pel sobrenom d'“Esperanto”, llengua artificial iniciada per L. L. Zamenhof (Białystok 1859 – Varsòvia 1917) i declarada patrimoni immaterial de Polònia el 2014.

El grup d'intel·lectuals responsables d'aquesta obra i la intenció mateixa del projecte ja deixen veure la importància que l'esperanto va tenir als Països Catalans almenys fins abans de la Guerra Civil (Margais Basi 2020). L'obra és interessant per aquest motiu, però també per l'intent de promoció internacional de la literatura catalana. Val a dir que aquesta traducció va ser molt ben rebuda i es va configurar en model d'altres antologies de literatures nacionals traduïdes a la Llengua Internacional.

Pretenem analitzar la selecció d'autors i obres, i també la tècnica de traducció, això darrer per mitjà d'anàlisis de fragments aplicant-hi la tècnica de comparació dissenyada a Dols & Mansell (2008) i tenint en compte l'estat de la llengua de destinació al moment de les traduccions i el material que n'existia en català.

Paraules clau: traducció; literatura; internacionalització; esperanto

Referències bibliogràfiques

- Dols, N., & Mansell, R. (2008). Resolving meaning conflict in translation: An optimality approach to verse translation. *Linguistica Antverpiensia, New Series – Themes in Translation Studies*, 7, 45-74.
- Grau Cases, Jaume (1925). *Kataluna antologio*. Barcelona.
- Margais Basi, Xavier (1920). *Breu història de l'esperantisme als Països Catalans*.

XAVIER FARRÉ VIDAL & MARTA PAWŁOWSKA – Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
xavier.farre_vidal@uj.edu.pl / m.pawlowska@uj.edu.pl

“Estratègies editorials i traductològiques i posicionament de *Vestides per a un ball en la neu*, de Monika Zgustová en el mercat polonès”

La literatura catalana ha gaudit d'una certa atenció els darrers anys a Polònia, especialment gràcies al fenomen Jaume Cabré que es va produir amb la publicació de *Jo confesso*. A partir d'aleshores, s'han anat publicant algunes obres (a banda de tota l'obra de Cabré) d'altres autors, però la seva posició dins el mercat polonès presenta unes particularitats determinades que es tradueixen en un desconeixement o una invisibilitat de la literatura catalana contemporània. En aquesta ponència, analitzarem quina és aquesta posició i esmentarem un cas que, per la seva idiosincràsia (una autora d'origen txec que escriu en català una obra on presenta una realitat de la Unió Soviètica amb el tema dels gulags, prou conegut per un lector polonès), i veurem quines són les estratègies editorials per presentar aquesta obra i altres de la literatura catalana més recent.

Paraules clau: sociologia de la traducció; sistema editorial; estratègies de traducció; polisistemes; exofonia

Referències bibliogràfiques

- Berman, Antoine. 1995. *Pour une critique des traductions: John Donne*. Paris: Gallimard.
- Chesterman, Andrew, ed. 2017. *Reflections on translation theory: selected papers 1993-2014*. Benjamins translation library. Amsterdam ; Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Even-Zohar, Itamar. 2000. «The Position of Translated Literature Within the Literary Polysystem». A *The Translation Studies Reader*, Lawrence Venuti (ed.), 192-97. London: Routledge.
- Hermans, Theo. 1999. *Translation in Systems: Descriptive and Systemic Approaches Explained*. 1. publ. Translation Theories Explained 7. Manchester, UK: St. Jerome Publ.
- Lefevere, André. 2017. *Translation, Rewriting, and the Manipulation of Literary Fame*. Routledge Translation Classics. London New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Pym, Anthony, Miriam Shlesinger, y Daniel Simeoni, eds. 2008. *Beyond Descriptive Translation Studies: Investigations in Homage to Gideon Toury*. Benjamins Translation Library, EST Subseries, v. 75. Amsterdam ; Philadelphia: John Benjamins Publishing.
- Venuti, Lawrence. 2003. *The Scandals of Translation: Towards an Ethics of Difference*. Transferred to digital printing. London: Routledge.
- . 2013. *Translation Changes Everything*. Abingdon, Oxon: Routledge.
- Zgustová, Monika. 2017. *Vestides per a un ball a la neu*. Barcelona, Galaxia Gutenberg
- . 2024. *Dziennymy z łagrów*. Trad. Marta Pawłowska, Cracòvia, Znak.

VALÈRIA GAILLARD FRANCESCH – Universitat Autònoma de Barcelona / Universitat de Barcelona
valeria.gaillard@uab.cat

“La recepció catalana de l'obra d'Annie Ernaux a través de les traduccions”

En la recepció a Catalunya de l'obra d'Annie Ernaux, Premi Nobel de Literatura 2022, les traduccions han jugat un paper fonamental. Després d'una primera publicació de *Pura passió*, amb traducció de Xavier Pàmies i editada per Llibres de l'Índex l'any 1992, la recepció catalana de l'escriptora francesa va rebre una empenta l'any 2019 gràcies a les noves traduccions promogudes per Angle Editorial i realitzades per mi mateixa. Fins a l'actualitat han sortit publicats els títols següents: *Els anys* (2019); *Memòria de noia* (2020), *L'esdeveniment* (2022), *Pura passió* (2022), *L'home jove* (2023), *La dona gelada* (2023) i *El lloc* (2024).

L'objectiu d'aquesta comunicació és analitzar, d'una banda, l'impacte crític que han obtingut aquestes traduccions d'Angle. Per exemple, els articles publicats per Eva Piquer al diari *Ara* i Imma Merino a la revista *L'Avenç*, sense oblidar el podcast de la llibreria Ona dedicat a Annie Ernaux dirigit per Bernat Dedéu i amb la participació de l'escriptora Anna Punsoda. De l'altra, es tracta d'examinar les principals dificultats traductives davant dels culturemes que travessen l'obra d'Ernaux, una literatura que sovint s'ha alineat del costat de la sociologia i l'autoficció.

Per exemple, en l'obra de l'escriptora normanda sovint apareixen acudits, al·lusions, clíxés i símbols que constitueixen aquests culturemes. També s'hi fa referència a anuncis, marques comercials, cançons, grups de música i noms de personalitats polítiques franceses que serveixen per descriure una època. Es tracta de repassar la manera com algunes d'aquestes referències culturals s'han traslladat al català, sense oblidar un altre aspecte fonamental en l'obra ernauxiana com és l'ús del dialecte normand, sovint relacionat amb l'origen humil dels pares de l'autora, així com girs, expressions i argot de la França dels anys setanta i vuitanta del segle passat.

Paraules clau: traducció; Annie Ernaux; recepció crítica; culturemes

Referències bibliogràfiques

- Ernaux, Annie. (2003) *L'Écriture comme un couteau, entretien avec Frédéric-Yves Jeannet*. Paris: Stock.
- Fort, Pierre-Louis (dir.) (2022): *Cahier Annie Ernaux*. Paris, Cahiers de l'Herne.
- Thumerel, Fabrice (dir.) (2004) *Annie Ernaux, une œuvre de l'entre-deux*. Arras: Artois Presses Université.
- Nicolae, Adina Oana (2015): «Multicultural dialogue: translating culturemes». *Discourse as a Form of Multiculturalism, en Literature and Communication* 3. p. 215-222.
- Nord, Christiane (1997): *Translation as a Purposeful Activity*. Manchester, St.Jerome.
- Vermeer, Hans J. (1983): “Translation theory and linguistics”. Dins P. Roinila, R. Orfanos & S. Tirkkonen-Condit (eds.). *Häkökötä kääntämisen tutkimuksesta*. Joensuu: University, p. 1-10.

PILAR GODAYOL – Universitat de Vic - Universitat Central de Catalunya
pgodayol@uvic.cat

“Feminisme marxista traduït al català: Angela Davis”

La història del feminisme està farcida de mares simbòliques que han lluitat per constituir-se com a referents en un sistema cultural patriarcal que no deixa de menystenir-les i invisibilitzar-les. Malgrat tot, comptem amb sis centúries de literatura feminista, des dels textos de les protofeministes (Christine de Pisan, Olympe de Gouges, Mary Wollstonecraft...), els de les escriptores de principi del segle XX (Alexandra Kollontai, Virginia Woolf...), les dels seixanta i setanta (Simone de Beauvoir, Shulamith Firestone, Betty Friedan...) i les pensadores més recents d'entre segles (com Judith Butler, bell hooks, Joanna Russ...). Aquestes autores estrangeres, com també les més properes (Francesca Bonnemaison, Maria Aurèlia Capmany, Maria-Mercè Marçal, Montserrat Roig...), constitueixen una genealogia feminista de la cultura que cal recuperar i restituir. En aquest sentit, la traducció ha jugat un paper clau en la feminització del cànion: ha desenterrat autores clàssiques i n'ha promocionat de contemporànies.

A casa nostra, el franquisme impedí durant anys la recepció de segons quines obres ideològiques. En plena ebullició de la segona onada feminista, a pesar de la lluita contra el llapis vermell de la censura, a les darreries dels anys seixanta començaren a aparèixer assaigs d'autores feministes estrangeres (Beuavoir, Friedan i Mitchell). Des d'aleshores fins avui, amb alguns buits, no han deixat de traduir-se escriptores foranes (Butler, Staël, Solnit, Tristán, Wollstonecraft, Woolf...) que han dialogat amb els feminismes catalans. El segle XXI ha portat canvis profunds en l'edició i en el feminisme nacional i internacional. En l'última dècada, diferents editorials, majoritàriament de nova creació i independents, han impulsat una explosió de traduccions d'assaig feminista en català. Entre altres, destaquen Adesiara, Angle, Art de la Memòria, Cal Carré, Incorpore, L'Altra, La Temerària, Raig Verd, Sembra Llibres, Tigre de Paper i Virus. En el marc d'aquest esclat de traduccions, cal situar les de la feminista marxista Angel Davis.

Des d'una aproximació historiogràfica feminista postmoderna de la traducció (Castro i Ergun, 2017; Godayol, 2020; Flotow i Kamal, 2020) i en la línia metodològica dels nous enfocaments de la història de la traducció que advoquen per analitzar històries subalternes invisibilitzades pels discursos dominants (Munday 2014; Vidal, 2018), aquesta comunicació es proposa estudiar les traduccions i la recepció al català de l'estatunidenca Angela Davis (Birmingham, Alabama, Estats Units, 1944). Coneguda als anys setanta pel feminisme català, no ha estat traduïda a la nostra llengua fins a la segona dècada del tercer mil·lenni. Amb Silvia Federici, és una de les autores actuals més versionada al català: en quatre anys, entre 2019 i 2024, se n'han traslladat quatre textos, majoritàriament per Tigre de Paper: *La revolució avui* (2019), *Podem abolir les presons?* (2020), *Dones, raça i classe* (2022) i *Autobiografia* (2023). També aquest 2024 han sortit a la llum dues obres més amb temàtica Davis: d'una banda, *Democràcia per a qui?*, signat conjuntament amb Silvia Federici i Patricia Hill Collins; de l'altra, la novel·la gràfica *Miss Davis. La vida i les lluites d'Angela Davis*, de Sybille Titeux de la Croix. Tota aquesta literatura té un punt en comú: fa palès que, malgrat mancances i contradiccions, el marxisme i el feminisme estan condemnats a entendre's.

Paraules clau: història de la traducció; feminisme i traducció; marxisme i traducció; Angela Davies

Referències bibliogràfiques

- Castro, Olga; Ergun, Emek (eds.) (2017). *Feminist Translation Studies. Local and Transnational Perspectives*. London: Routledge.
- Davis, Angela (2019). *La revolució avui*. Traducció de Xavier Pàmies. Barcelona: Centre de Cultura Contemporània de Barcelona.
- (2022). *Dones, raça i classe*. Traducció de Fran Seva González. Manresa: Tigre de Paper.
- (2022). «Angela Davis». Dins: Rafeef Ziadah i Brenna Bhandar (eds.). *Feminismes revolucionaris*. Traducció de Víctor Camarasa. València: Sembra Llibres, p. 319-340.
- (2023). *Autobiografia*. Traducció de Lola Fígols Fornells. Manresa: Tigre de Paper.
- Davis, Angela; Federici, Silvia; Hill Collins, Patricia (2024). *Democràcia per a qui? Assajos de resistència*. Traducció de Sebastià Benassar. Barcelona: Manifest.

- Flotow, Luise von; Kamal, Hala (eds.) (2020). *The Routledge Handbook of Translation, Feminism and Gender*. London: Routledge.
- Fraser, Nancy; Bhattacharya, Tithi; Arruzza, Cinzia (2019). *Manifest. Feminisme per al 99%*. Traducció d'Anna Llisterri. Manresa: Tigre de Paper.
- Godayol, Pilar (2020). *Feminismes i traducció (1965-1990)*. Lleida: Punctum. [(2021). *Feminismos y traducción (1965-1990)*. Granada: Comares]
- ____ (2024). *On són les dones? Vides i manifestos*. Vic: Eumo.
- Munday, Jeremy (2014). «Using sources to produce a microhistory of translation and translators: theoretical and methodological concerns». *The Translator* 20 (1): 64-80.
- Titeux De La Croix, Sybille (2024). *Miss Davis. La vida i les lluites d'Angela Davis*. Traducció d'Oriol Valls Fornells. Manresa: Tigre de Paper.
- Vidal, África (2018). *La traducción y la(s) historia(s). Nuevas vías para la investigación*. Granada: Comares.

ARANTXA LLÀCER MARTORELL – Universitat Autònoma de Barcelona - Universitat de València
arantxa.llacer@uv.es

“Transformant lletres de ferro: les rutes comercials i la recepció de la literatura impresa en el segle XVII”

La nostra proposta s'integra en el corrent investigador del món del llibre durant l'època moderna, seguint el rastre d'altres investigadors sobre el funcionament de la impremta europea en els segles XVI i XVII (Espino 2003, Pettegree 2010, Pedraza 2008, Peña 1997) que ens ajuden a entendre com les literatures –catalana, castellana, italiana, francesa– estan en contacte, s'entremesclen i produeixen edicions, traduccions o referents compartits per als destinataris de les diferents ciutats on la lletra escrita va arribar.

Des de l'aparició dels tipus i l'establiment de les primeres impremtes va haver diversos agents comercials vinculats amb el llibre: els impressors, els llibreters, els editors i els mercaders (Cayuela 2005). La tasca de cadascun d'ells era imprescindible perquè una obra assolira el seu màxim potencial: imprimir-se, reimprimir-se, exportar-se, traduir-se. Aquest mateix recorregut no sols indicava l'èxit de la proposta en xifres de venda sinó que també podia suposar un referent compartit que arribava a altres cultures, s'hi inseria i s'hi adaptava.

Centrant-nos en un punt geogràfic, podem afirmar que Barcelona fou una de les principals ciutats impresores de la corona catalanoaragonesa, junt amb València o Saragossa pel que fa a l'àmbit peninsular, i s'hi van desenvolupar nissagues d'estampers com els Graells, els Cormellas, els Matevad o els Lacavalleria, per posar uns pocs exemples (Llanas 2002). Cadascun d'ells es podia especialitzar en un tipus de producte –gasetes, llibres d'oració, relacions, llibres de ficció, etc.– que, depenent de la seua xarxa comercial, podia distribuir-se per una àrea geogràfica més o menys limitada (la ciutat, el comtat, la corona d'Aragó o molt més enllà).

En aquest context hi va haver una nissaga que va destacar per la seua capacitat per imprimir i distribuir llibres entre territoris: ens referim a la família Cormellas. L'obrador, que va romandre actiu al voltant de cent anys, va encapçalar la reimpressió d'obres de ficció, especialment del teatre castellà, però també l'estampa de relacions de successos i tota la documentació municipal des de 1675 (Pontón 2014, Camprubí 2014). Els Cormellas, a més, van jugar tots els rols possibles al voltant del comerç del llibre: un pare impressor, un fill llibreter i posteriorment mercader i una vídua gestora del negoci de la impremta; en conseqüència la petjada que van deixar en la circulació del llibre mostra el potencial de la impremta catalana en el segle XVII.

Ara, gràcies a la documentació notarial podem saber com les edicions catalanes arribaven a altres punts com Sevilla, Perpinyà, Nàpols o Lió i, en el mateix exercici d'intercanvi, llibres provinents d'altres tradicions arribaven a la Corona d'Aragó a través de les possibles rutes comercials que creuaven el territori. La nostra presentació, per tant, servirà per aportar algunes idees al voltant de com va funcionar la difusió de la lletra catalana impresa en l'entramat de rutes comercials de la península Ibèrica i d'Europa en l'època moderna, i com altra literatura impresa va arribar a la ciutat comtal, a partir de la tasca editorial dels Cormellas.

Paraules clau: impremta; literatura catalana; comerç del llibre; Barcelona, *siglo de Oro*

Referències bibliogràfiques

- Camprubí, Xevi (2014). L'impressor Rafael Figueró (1642-1726) i la premsa a la Catalunya del seu temps. Universitat Autònoma de Barcelona. [Tesi doctoral]
- Cayuela, Anne (2005): *Alonso Pérez de Montalbán: un librero en el Madrid de los Austrias*. Madrid: Calambur.
- Eisenstein, Elizabeth L. (1979). *The Printing press as an agent of change: communications and cultural transformation in early-modern Europe*. Cambridge: University Press.
- Espino, A. (2003): «Libros, lecturas y lectores en la Barcelona de la primera mitad del siglo XVII», *Estudis*, 29, 205-229.
- Llanas, Manuel (2002): *L'edició a Catalunya: segles XV a XVII*. Barcelona: Gremi d'Editors de Catalunya.
- Pedraza, Jose Manuel (2008): *El libro español en el renacimiento: la "vida" del libro en las fuentes documentales contemporáneas*. Madrid: Arco/Libros.
- Peña, Manuel (1997): *El laberinto de los libros. Historia cultural de la Barcelona del Quinientos*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez.
- Pettegree, A. (2010): *The Book in the Renaissance*. New Haven and London: Yale University Press.

Pontón, Gonzalo (2014). «Sebastián de Cormellas, mercader de libros», dins Felipe B. Pedraza Jiménez y Almudena García González (eds.), *La comedia española en la imprenta catalana*. Ciudad Real: Universidad de Castilla-La Mancha, 15-33.

PAULA MARQUÉS HERNÁNDEZ – Università Ca' Foscari Venezia / Università di Bologna
paula.marquesher@unive.it

“Narratives de les maternitats subalternes i de les no-maternitats: traduccions i influències entre els circuits literaris català i italià”

El propòsit d'aquesta contribució és donar testimoni del diàleg entre els circuits literaris català i italià a partir de les traces de traducció que podem trobar avui dia del que en una recerca anterior nostra hem individuat com a narratives de les maternitats subalternes i de les no-maternitats (2018-2023). Intentarem establir paral·lelismes i petjades d'intertextualitat, mitjançant lectures comunes o recíproques, i, sobretot, a partir de les traduccions que s'han realitzat d'una llengua a l'altra, interrogant-nos sobre les mancances i sobre la recepció i el funcionament dels dos mercats editorials i de la nova onada d'interès cap a les temàtiques socials feministes relatives a l'autodeterminació sobre els propis cossos.

Paraules clau: literatura catalana contemporània; literatura italiana contemporània; maternitats; no-maternitats; recepció

Referències bibliogràfiques

- https://www.llull.cat/catala/literatura/trac_traduccions.cfm
Eva Abril; Gracia Trujillo (2020). *Maternidades cuir*, Barcelona, Egales.
Júlia Bacardit (2020). *El preu de ser mare*, Barcelona: Apostroph Edicions.
Eva Baltasar (2020). *Boulder*, Barcelona: Club Editor.
Eva Baltasar (2022). *Mamut*, Barcelona: Club Editor.
Maria Climent (2019). *Gina*, Barcelona: L'Altra Editorial.
Pilar Codony (2022). *Distòcia*, Barcelona: L'Altra Editorial.
Lydia Davis (2014). *Can't and Won't*, Londres: Hamish Hamilton.
Simone de Beauvoir (1968). *El segon sexe*, trad. Herminia Grau de Durán, Barcelona: Edicions 62.
Ilaria Maria Dondi (2024). *LIBERE di scegliere se e come avere figli*, Torino, Einaudi.
Oriana Fallaci (1957). *Lettera a un bambino mai nato*, Milano, Rizzoli.
Francesco Ferrucci (2023). La traducció d'obres catalanes a Itàlia: panoràmica dels darrers vint anys. *Visat*.
Laura Freixas (2021). ¿Maternidad, es cultura?, *LA ANGUILA. Esto es un cuadro, no una opinión*, 2021, pp. 28-34.
Mar García Puig (2023). *La historia de los vertebrados*, Barcelona: Random House.
Anna Gurguí (2022). *L'últim agost a Barcelona*, Barcelona: Columna.
Antonella Lattanzi (2023). *Cose che non si raccontano*, Torino: Einaudi.
María Llopis (2015). *Maternidades subversivas*, Tafalla: Txalaparta.
Dacia Maraini (2018). *Corpo felice. Storia di donne, rivoluzioni e un figlio che se ne va*, Milano: Rizzoli.
Lina Meruane (2019). *Contro i figli*, trad. Francesca Bianchi, Roma: La Nuova Frontiera.
Michela Murgia (2023). «Utero in affido», *Tre ciotole. Rituali per un anno di crisi*, Milano: Mondadori.
Guadalupe Nettel (2020). *La hija única*, Barcelona: Anagrama.
Marta Orriols (2020). *Dolça introducció al caos*, Barcelona: Edicions del Periscopi.
Paul B. Preciado (2019). *Un apartamento en Urano*, Barcelona: Anagrama.
Veronica Raimo (2022). *Niente di vero*, Torino: Einaudi.

HÈCTOR MORET COSO – Acadèmica Aragonesa de la Llengua
besecri@hotmail.com

“El català nord-occidental en les traduccions de Jesús Moncada”

L'escriptor i traductor mequinensà Jesús Moncada Estruga (1941-2005), realitzà una vintena llarga de traduccions al català -gairebé sempre a partir de l'original francès-, unes traduccions que, pel que fa al lèxic emprat, en ocasions recull mots propis del català occidental, tal com ja va fer l'historiador, escriptor i traductor de l'italià el també mequinensà Edmon Vallès.

La descripció del lèxic es classifica en tres apartats:

- a) es comenten aquells mots i trets propis del català de Mequinensa que fins ara no han estat recollits en diccionaris prescriptius de la llengua catalana;
- b) en un segon apartat s'agrupen els mots que si bé han estat recollits en aquests diccionaris, tenen una vigència regional, en concret en el parlar de Mequinensa, que s'oposen, per dir-ho així, amb els geosinònims propis del català literari general, que són les formes clarament dominants en les traduccions de Jesús Moncada, alternen sovint amb els geosinònims occidentals;
- c) en el tercer apartat es recullen verbs com ara ‘aviar, amollar, embotir, reparar, xalar, xocar,’ etc., un seguit de verbs del català general especialment vius en els parlars occidentals, en especial en el parlar de Mequinensa i sobretot en els escrits literaris de J. Moncada, fins al punt de contribuir a caracteritzar l'estil del narrador i traductor mequinensà degut al peculiar ús que en fa, gairebé insòlit entre els narradors catalans contemporanis, cosa que s'ha cregut convenient destacar en aquest treball. Això mateix es podria dir d'una breu relació de substantius i adverbis de característiques semblants però que tanmateix no s'ha volgut ressenyar de manera explícita: ‘anit’ (A la nit d'ahir), ‘mosso/mossa’ (persona que lloga els seus serveis per fer feines o ajudar a fer-les d'una casa i hi viu; criat, servent), etc. En aquest tercer apartat també s'hi ressenyaran la presència, escassa, de l'adverbi ací i l'expressió vet ací, així com la del demostratiu aqueix/-a en diverses traduccions. I, finalment, també podem trobar diferents notes en relació a aspectes morfosintàctics i ortogràfics.

Paraules clau: Jesús Moncada; traduccions; català nord-occidental

Referències bibliogràfiques

- Moret, Hèctor. *Sobre la llengua de Mequinensa*. Fraga: Institut d'Estudis del Baix Cinca 1994, 1996².
- Moret, Hèctor. “Trets del parlar de Mequinensa en les traduccions d'Edmon Vallès”, *L'Angorfa*, 3 (2020), p. 47-54.
- Moret, Hèctor. “La projecció i la recepció exteriors de l'obra de Jesús Moncada”, dins *Col·loqui Europeu d'Estudis Catalans. Volum I (La recepció de la literatura catalana a Europa)*, Montpeller: Centre d'études et de recherches catalanes (Université Montpellier III)-Association Française des Catalanistes, 2004, p. 179-194 [Amb Mercè Biosca].
- Moret, Hèctor. “Trets del català occidental en l'obra de Jesús Moncada”, dins Imma Creus, Maite Puig i Joan R. Veny (eds.), *Actes del Quinzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Lleida, 7-11 de setembre de 2009, vol. III, Barcelona: PAM, 2011, p. 165-176.

MARINA NAVÀS FARRÉ – Universitat de València
marina.navas@uv.es

“La traducció catalana medieval dels *Soliloquia*”

La comunicació que proposo s'inscriu dins del segon bloc temàtic del col·loqui: «Traducció: identitats, alteritats i recepcions» i té com a objectiu donar a conèixer una traducció catalana medieval anònima dels *Soliloquia* de pseudo-sant Agustí. L'onada d'espiritualitat que assolà Occident al llarg de la baixa Edat Mitjana propicià la proliferació dels textos devocionals i de caràcter intimista. El pare de l'Església que potser exercí més influència en aquest nou misticisme fou sant Agustí d'Hipona. És per aquest motiu que la tradició medieval i moderna li atribuï una obra ascètico-espiritual apòcrifa del segle XIII, els *Soliloquia animæ ad Deum*, que fou un autèntic best-seller en tota l'Europa medieval (PL 40, 863-898).

Em centraré especialment en la recepció de l'obra a partir de la tradició manuscrita, ja que ofereix aspectes molt interessants, com el colofó o una circulació italiana molt primerenca. Ja fa una pila d'anys, Giovanni Bertini (1936) donà a conèixer l'obra “in catalano” que es conserva a Bologna. En aquest article, l'estudiós italià edità els incipits de cada capítol, que col·locà amb una traducció italiana de Florència, però no el text íntegre. D'aleshores ençà, cap més notícia i el text ha romàs inèdit, tot i que la versió en romanç es documenta en molts inventaris de ciutadans d'arreu, donant fe de l'èxit de l'obra. Valle Cintra (1957) n'edità la versió portuguesa, i Geneviève Hasenohr (1967) estudià, de manera exemplar, la complexa tradició manuscrita de les traduccions franceses i italianes, tot i que també fa esment de la traducció castellana, que derivaria d'una italiana, i de la catalana, de la qual n'assenyala l'originalitat i data a finals del segle XIV.

Una de les dificultats del treball d'edició és precisament identificar la font de la traducció catalana, ja que, atesa la gran repercussió de l'obra, circulaven múltiples versions llatines. Al llarg de la comunicació em proposo de comentar aquest i altres esculls o reptes que sorgeixen en el curs de la tasca d'edició d'una traducció medieval.

Paraules clau: traducció; literatura medieval; sant Agustí; manuscrits; edició crítica

Referències bibliogràfiques

- Bertini, Giovanni M., “I Soliloquia e lo Speculum peccatoris dello Pseudo Agostino in catalano”, *Homenatge a Antoni Rubió i Lluch*, Barcelona: IEC, II, 1936, p. 233-263.
- Hasenohr-Esnos, Geneviève, “Les traductions médiévales françaises et italiennes des soliloques attribués à Saint Augustin”, *Mélanges d'archéologie et d'histoire*, t. 79, 1967, p. 299-370.
- Institut de recherche et d'histoire des textes (IRHT-CNRS), “Notice de Soliloquia, Augustinus (pseudo), dans Pascale Bourgain, Dominique Stutzmann, *FAMA: OEuvres latines médiévales à succès*, 2021 (permalink: <http://fama.irht.cnrs.fr/oeuvre/326165>).
- PL = Patrologia Latina, Jacques-Paul Migne (18...)
- Valle Cintra, Mª Adelaide, *Livro de Soliloquio de Sancto Agostinho*, Lisboa: Centro de Estudos Filológicos, 1957.

KRISZTINA NEMES – Pannon Egyetem
nemeskrisztina2015@gmail.com

“Et vaig donar ulls i vas escollir els punts de vista. L’asimetria de la creativitat d’autor/a i la creativitat traductor/a”

Llegir literatura ens fa més empàtics perquè els llibres de ficció són capaços de fer representacions de moltes veritats a la vegada. La bona literatura conté diverses veritats fragmentades a les quals s’afegeix la interpretació del lector que fa que es multipliquin les possibles lectures d’un text. Quan llegim una obra en traducció, llegim la mateixa obra? Què és l’essència que es guarda i fa que l’obra i traducció siguin idèntiques? La immensa variabilitat de la llengua, el seu funcionament poètic, associatiu, jocós, trampós, inventiu i sempre canviant i sempre lligat a una comunitat de parlants d’idiosincràsia especial determinada per factors extra-lingüístics eixamplen encara més les possibilitats d’interpretació. A més de la fidelitat, la creativitat també és una virtut de la bona traducció, però si la creativitat s’hi juga un paper important, com es guarda la identitat de la obra original? Com funciona el joc dinàmic de la fidelitat a l’original i la creativitat de la traducció? Com és possible que la paraula més idèntica a la de l’original no sempre fa la millor traducció?

La meua xerrada és una passejada a la zona intermediària de la traducció per demostrar la complexitat dels viaranyos que ens guien a la versió final. L’asimetria creativa pròpia de la traducció literària humana que és un valor afegit de les obres traduïdes. Un valor contingent que és capaç d’expressar la veritat íntima i individual de la literatura. L’enginy del traductor no és la mateixa creativitat il·limitada de l’autor -si això pot existir ja que la llengua és un bé comú i l’esforç creador autolimita pel desig de ser entès-, però es manifesta clarament quan un text traduït li parla al lector de la llengua d’arribada. Els exemples que utilitzo són les traduccions de les expressions poètiques pròpies inventades per Irene Solà en traducció i les traduccions poètiques o inventives d’altres llocs i la poètica creada per aquesta asimetria.

Paraules clau: literatura catalana en traducció; enfocament intercultural; traductografia; traducció automàtica; versus creativitat humana

Referències bibliogràfiques

- Apter, Emily, *The Translation Zone*, Princeton University Press, 2006.
Cassin, Barbara et al., *Dictionary of Untranslatables: A Philosophical Lexicon*, Princeton University Press, 2014.
Lőrincz Julianna, *Azonosság és másság*, Alkalmazott Nyelvészeti Közlemények 2. 1. 21-28.
Lőrincz Julianna, *Kultúrák párbeszéde*, Líceum Kiadó, Eger, 2007.
Józan Ildikó – Szegedy Maszák Mihály, *A “boldog” Bábel*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2005.
András Ferenc, *A hűség, a szépség és az élet. A műfordítás köztér terei*, Köztér terek Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Csíkszereda 2019.

MARCEL ORTÍN – Universitat Pompeu Fabra
marcel.ortin@upf.edu

“La consideració crítica de les literatures estrangeres en traducció a «Lletres i Llibres», la pàgina literària del diari *La Veu de Catalunya* (1918-1921)”

“Lletres i Llibres”, la pàgina literària setmanal que *La Veu de Catalunya* va anar publicant amb força regularitat a partir del gener de 1918, va ser concebuda com una plataforma periodística d'àmplia difusió per a l'educació literària de la classe mitjana a la qual s'adreçava preferentment el diari de La Lliga. La comunicació examina des d'un punt de vista descriptiu i històric el nou paper d'homes de lletres que hi van jugar Josep Carner (n. 1884) i Carles Riba (n. 1893), els dos escriptors que la van dirigir anònimament des de l'inici i en van ser els col·laboradors més assidus. Aquests dos poetes, guies culturals de les seves respectives generacions, hi van portar encara l'objectiu de compleció i modernització que havia dominat la cultura catalana des del canvi de segle, ara perseguit amb mitjans nous. Entre 1918 i 1921 van publicar a “Lletres i Llibres” articles que reflexionaven sobre l'interès d'algunes obres recentment traduïdes d'altres literatures i sobre la rellevància del paper mediador que hi exercia la traducció. En aquestes col·laboracions periodístiques van promoure valors literaris concrets (el classicisme, la perfecció formal, la contribució a l'enriquiment i la dignificació de la llengua, l'exemplaritat social) i van examinar l'adequació o la inconveniència de les obres pensant també en els seus destinataris, els lectors catalans contemporanis. Amb això van mirar de contribuir a crear una cultura literària nova –incloent-hi una nova cultura de la traducció–, ambiciosa pel que fa a la qualitat i eficaç pel que fa al rendiment social. El seu esforç, inseparable de l'altra iniciativa cultural que van protagonitzar en aquells mateixos anys, l'Editorial Catalana, és indicatiu d'un moment de canvi i ampliació d'horitzons en la història de la literatura catalana.

Paraules clau: recepció literària; traduccions; llengua literària; Josep Carner; Carles Riba

Referències bibliogràfiques

- Cabré, Lluís, i Marcel Ortín (1984), “Aproximació a Josep Carner, traductor. Els anys de l'Editorial Catalana (1918-1931)”, *Els Marges*, 31, 114-125.
- Ferraté, Joan (1955), “Carles Riba, crític”, dins *Papers sobre Carles Riba* (Barcelona: Quaderns Crema, 1993), 175-180.
- Malé, Jordi (1995), *Carles Riba i el Noucentisme. Les idees literàries (1913-1920)* (Barcelona: Edicions de La Magrana).
- Malé, Jordi (2006), *Carles Riba i la traducció* (Lleida: Punctum – Trilcat).
- Manent, Albert ([1969] 1982), *Josep Carner i el Noucentisme. Vida, obra i llegenda* (Barcelona: Edicions 62).
- Miralles, Carles (1979), “Etapas i camins del criticisme ribià”, dins *Eulàlia. Estudis i notes de literatura catalana* (Barcelona: Edicions del Mall, 1986), 185-191.
- Molas, Joaquim (1959), “Les idees crítiques de Carles Riba”, *Germinàbit*, 65, 50-52.
- Ortín, Marcel (1996), *La prosa literària de Josep Carner* (Barcelona: Quaderns Crema).
- Ortín, Marcel (2017), *Josep Carner i la traducció* (Lleida: Punctum).
- Sansone, Giuseppe E. (1985), “L'obra crítica de Carles Riba”, dins Carles Riba, *Obres completes, 2: Crítica, 1* (Barcelona: Edicions 62), 5-35.

JOSEP ENRIC RIBERA I CONDOMINA - Universitat de València / Universität Zürich
Josep.Ribera@uv.es

“Identitats lingüístiques i traducció en la crònica del rei Jaume I. A propòsit de l'acusatiu preposicional en català i en aragonès medieval”

El Libro de las gestas de Jaime I, de Juan Fernández de Heredia, és parcialment una traducció a l'aragonès del *Llibre dels fets*, sobretot a partir de la còpia de Joan de Barbastre (ms. C, 1380), però també del manuscrit de Poblet (ms. H, 1343). L'interès de la producció herediana rau en el fet que és la font principal per a estudiar l'aragonès medieval. A més, desenvolupada en un entorn poliglòt, resulta idònia per a investigar el contacte entre llengües romàniques al segle XIV. D'altra banda, en el cas de *Gestas*, el fet de tractar-se d'una traducció obliga a observar les fonts catalanes i a contrastar els fenòmens gramaticals amb textos no heredians contemporanis.

Això és especialment rellevant en relació amb l'acusatiu preposicional, atès que l'aragonès medieval sembla mostrar la transició entre el castellà —amb la preposició generalitzada davant pronoms personals i noms propis des del Cid (Laca, 2006; Melis, 1995)— i el català, amb un ús molt restringit als pronoms personals.

Els estudis sobre l'acusatiu preposicional han focalitzat en dos tipus de restriccions (Kabatek, Obrist & Wall, ed., 2021; Pineda, 2023): l'animacitat (ia) i la referencialitat (ib), relacionada amb la categoria lèxica, i el grau d'afectació imposat pel verb sobre l'objecte (von Heusinger & Kaiser, 2011), relacionat amb l'escala de transitivitat (Tsunoda, 1985) (ii). Els objectes situats més a l'esquerra són més proclius a l'acusatiu preposicional.

- (i) a. humans > animats > inanimats
b. pronom personal > nom propi > SN definit > SN específic indefinit > SN indefinit no específic > no argumental
- (ii) acció efectiva (matar) > percepció (veure) > activitat encaminada a una meta (buscar) > coneixement (conèixer) > sentiment (témer) > relació (tenir) > capacitat (ser capaç de)

A partir d'aquest marc teòric i del context de producció, aquest treball discuteix si l'acusatiu preposicional en *Gestas* reflecteix la identitat lingüística de l'aragonès medieval o palesa la interferència del català.

Per respondre aquesta qüestió, hem determinat les ocurrences dels complements directes lèxics humans en el text aragonès i en les dues fonts catalanes. A més, s'han identificat aquests constituents en *El ceremonial de la consagració y la coronación de los reyes y reinas de Aragón*, com a corpus no heredià de control. Les ocurrences obtingudes s'han analitzat en funció de la presència o no de la preposició i classificat segons la categoria lèxica de l'objecte i el tipus de verb segons les classes de Tsunoda (1985). Finalment, els resultats quantitatius s'han sotmès a l'anàlisi estadística.

Els resultats mostren que el text heredià s'allunya del català per la major freqüència de l'acusatiu preposicional, que apareix també davant sintagmes nominals definits. Contràriament, s'evita la preposició en construccions ditransitives, un fet coincident amb l'original. Els contextos d'ús en *Gestas* i *Ceremonial* coincideixen bastant, cosa que permet concloure que els usos heredians són, generalment, lliures de la interferència catalana i preserven la identitat aragonesa. El condicionament de la categoria lèxica explica el desenvolupament de la construcció en les dues llengües, mentre que l'afectació de l'objecte actua com un factor secundari.

Paraules clau: acusatiu preposicional; animacitat; referencialitat; afectació; llengües romàniques

Referències bibliogràfiques

- Kabatek, Johannes, Obrist, Philipp & Albert Wall (ed.) (2021): *Differential Object Marking in Romance: The Third Wave*, Berlín, Boston: De Gruyter.
- Laca, Brenda (2006): “El objeto directo. La marcación preposicional”, dins Company, Concepción (ed.), *Sintaxis histórica del español. Primera parte: La frase verbal. Volumen 1*, Mexico: Fondo de cultura económica/Universidad Nacional Autónoma de México, 423–475.
- Melis, Chantal (1995): “El objeto directo personal en El Cantar de Mio Cid. Estudio sintáctico-pragmático”, dins Pensado, Carmen (ed.), *El complemento directo preposicional*, Madrid: Visor, 133–163.
- Pineda, Anna (2023): “L'acusatiu preposicional en català: d'on venim i cap a on anem?” *Caplletra* 74, 149–182. DOI: 10.7203/Caplletra.74.26040
- Tsunoda, Tasaku (1985): “Remarks on transitivity”, *Journal of Linguistics*, 21, 385–396.
- Von Heusinger, Klaus & Georg A. Kaiser (2011): “Affectedness and Differential Object Marking in Spanish”, *Morphology*, 21, 593–617. DOI 10.1007/s11525-010-9177-y.

GLÒRIA RIBUGENT I GUBAU – Universitat de Barcelona
gloriaribugent@gmail.com

“La traducció en les fonts i la difusió del *Llibre de la menescalía* de Manuel Díez”

El tractat mèdic veterinari *Llibre de la menescalía* fou escrit en la primera meitat del segle XV pel noble valencià Manuel Díez, majordom d'Alfons el Magnànim, i presenta continguts hipològics i hipiàtrics de forma ordenada. L'obra tingué una gran difusió: es conserva en dotze manuscrits en català, a més de traduccions manuscrites en italià i francès. En castellà s'imprimí en diverses ciutats, en dues edicions diferents. Finalment, en català també disposem de dues impressions que la bibliografia més recent ha valorat com una retrotraducció de l'imprès castellà, no pas una impressió de la versió original. En aquesta comunicació presentarem aquests impresos i analitzarem les traduccions per entendre on es situen dins la tradició.

Paral·lelament, pel que fa a les fonts del *Llibre de la menescalía*, l'autor hi complia principalment dues obres: el *Liber marescalcie* de Lorenzo Rusio, escrit a Roma c. 1301-1307 per al cardenal Napoleone Orsini, i el tractat anònim castellà *Libro de los caballos*, escrit molt probablement a l'entorn d'Alfons XI de Castella (1312-50). La semblança d'alguns capítols de Díez amb aquestes fonts ha provocat que hagi rebut per part de la bibliografia la fama de ser un “mer traductor”, crítica que ha provocat que sovint es descartés i menyspreés la seva obra, considerant-la sense valor o amb nul·la influència sobre la tractadística hipiàtrica posterior, fet que ha desembocat en què no s'estudiés, tot i ser el text científic medieval en català amb més exemplars conservats. De fet, l'anàlisi del text ha estat fins ara superficial, sense considerar més que alguns passatges d'exemple en estudis que, de fet, no estaven estudiant o editant Díez, sinó els textos que en constitueixen la font. Els últims anys, un canvi de perspectiva de la crítica apunta que aquestes acusacions són fruit de la ceguesa tradicional sobre l'ordinatio partium com a factor creatiu en la compilació medieval.

En resum, l'objectiu d'aquesta comunicació serà presentar el *Llibre de la menescalía* i analitzar, d'una banda, la retrotraducció catalana i com se situa dins la tradició. De l'altra, tractarem l'ús que fa de les fonts, posant èmfasi en com la qüestió s'ha valorat per part de la bibliografia, però també fent l'exercici de comparació de l'obra i les seves fonts. Finalment, s'avaluarà l'ús que va fer Díez de la tradició i el valor que li va poder donar a l'obra.

Paraules clau: manescalía; ciència medieval; *Llibre de la manescalía*; retrotraducció

Referències bibliogràfiques

- Cifuentes, Lluís (2006), *La ciència en català a l'Edat Mitjana i el Renaixement*, 2a ed. revisada i ampliada, Barcelona-Palma: Universitat de Barcelona - Universitat de les Illes Balears.
- Cifuentes, Lluís; Ferragud, Carmel (1999), “El *Llibre de la menescalía* de Manuel Díez: de espejo de caballeros a manual de albeítars”, *Asclepio*, 51-1, p. 93-127.
- Dualde Pérez, Vicente (1997), *Historia de la albeitería valenciana*, Valencia: Ajuntament de València.
- Prévot, Brigitte; Ribémont, Bernard (1994), *Le cheval en France au Moyen Age: Sa place dans le monde médiéval; sa médecine: l'exemple d'un traité vétérinaire du XIVe siècle*, la Chirurgie des chevaux, Orléans: Paradigme.
- Simó Santonja, Vicent Lluís (2010), *Tractat de les mules*, València: L'Oronella.
- Sachs, Georg (1936), *El libro de los caballos: tratado de albeitería del siglo XIII*, Madrid: Junta para la Ampliación de Estudios - Centro de Estudios Históricos, Anejos de la Revista de Filología Española.
- Sanz Egaña, Cesáreo (1941), *Historia de la veterinaria española: albeitería, mariscalería, veterinaria*, Madrid: Espasa-Calpe.

ALBERT ROSSICH ESTRAGÓ – Universitat de Girona
albert.rossich@udg.edu

“Traduccions entre català i castellà a la primera meitat del segle XIX”

L'historiador i filòleg Antoni de Capmany sentenciava l'any 1779 que la llengua catalana era un «idioma antiguo, provincial, muerto hoy para la república de las letras y desconocido del resto de Europa». Però, a pesar de la severitat d'aquesta afirmació, durant tota la primera meitat del segle següent es van continuar publicant llibres en català i, el que és més sorprenent, es van fer en català o en castellà traduccions rellevants de l'una a l'altra llengua. Entre aquests impresos hi ha obres literàries, llibres de devoció, textos didàctics i fins i tot documents oficials. Un primer catàleg de traduccions, començant des del principi del segle fins a la vigília de la recuperació dels Jocs Florals (1859), ens ofereix un ventall de més d'una dotzena de textos, alguns dels quals seran objecte de comentari detallat. En aquesta comunicació el que em proposo d'analitzar és per què, en el moment més agut del descrèdit del català, en el període més crític de la diglòssia, és viva encara la necessitat de traduir coses no solament del castellà al català (tot i ser el castellà la llengua dominant), sinó també del català al castellà (encara que, d'entrada, el desprestigi de la llengua catalana no li hauria de conferir cap autoritat). Com veurem, les traduccions del castellà al català i del català al castellà a la primera meitat del segle XIX responen a una casuística molt variada que desfà molts dels tòpics que el concepte de «decadència de la literatura catalana» havia emmascarat i simplificat.

Paraules clau: història de la llengua; diglòssia; Renaixença

Referències bibliogràfiques

- Àlvar Maduella, *Autors editats en català a principis del XIX (1801-1833)*, Teià, Maduixera, 2001.
- Albert Rossich, «La llengua catalana després del decret de Nova Planta», dins Agustí Alcoberro (dir.), *Catalunya 1714-2014. La pervivència de la nació*, Barcelona, Ara llibres / Generalitat de Catalunya, 2014, 148-173.
- Albert Rossich, «Perspectiva de la Renaixença (1859-1877)», dins Francesc Comas Closas, Jordi Rodó Rodà i Jaume de Puig i Oliver (ed.), *125 anys de les Bases de Manresa (1892-2017)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2019, 111-158.

PEP SANZ – Universitat Autònoma de Barcelona
josep.sanz@uab.cat

“El más grave error novelesco»: Miquel Llor als anys quaranta”

Aquesta comunicació proposa l'estudi d'una part de la producció literària de Miquel Llor durant els primers temps de la postguerra. Després del capgirament del sistema literari català de resultes de la victòria franquista, l'escriptor barceloní va dur a terme, ja des dels primers mesos de 1939, algunes temptatives de participació en la nova realitat cultural que els sectors afins a la dictadura miraren de bastir, en llengua espanyola, sobretot des d'una plataforma com Destino. Llor hi participa amb l'escriptura d'algunes narracions, i intentà donar continuïtat a projectes literaris encetats abans de la guerra, com ara la redacció d'*El somriure dels sants* (1943), que va concebre com a segona part de la novel·la *Laura a la ciutat dels sants*. Aquesta obra, tot i que fou escrita originàriament en català, va arribar al públic per primera vegada en traducció al castellà. L'estudi del material d'aquest període, que comprèn tant les col·laboracions primerenques de Llor a la revista Destino, com l'edició –tant en castellà com en català– de novel·les i reculls de contes, ens permetrà d'aproximar-nos a la part més desatesa de l'obra de l'autor i, al mateix temps, estudiar les dinàmiques del sistema literari en uns anys indefectiblement marcats per la censura.

Paraules clau: Miquel Llor; narrativa; traducció; recepció

Referències bibliogràfiques

- Amigó, Leandre, “Miquel Llor, novel·lista”, dins *Presències i evocacions*. Barcelona: Selecta, 1969, p. 88-92.
- Bacardí, Montserrat, “El somriure amarg de Miquel Llor”. *Avui Diumenge* Barcelona (3-11-1989), p. 20.
- Llanas, Manuel (ed.), Gaziel i Josep M. Cruzet (i l'Editorial Selecta). *Correspondència (1951-1965)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013.
- Llor, Miquel, *Cinc contes*. Barcelona: Horta, 1947.
- _____, *El somriure dels sants*. Barcelona: Josep Janés, 1947.
- _____, *Jocs d'infants*. Barcelona: Àncora, 1950.
- _____, *Tots els contes: 1925-1950*. Barcelona: Selecta, 1952.
- _____, *Un camí de Damasc*. Barcelona: Selecta, 1959.
- Lluch, Carles, *Novel·la catalana i novel·la catòlica: Sales, Benguerel, Bonet*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2014.
- Mengual, Josep, *A dos tintas. Josep Janés, poeta y editor*. Madrid: Debate, 2013.
- Molas, Joaquim, “La Selecta: una editorial significativa”. *L'Avenç*, 6 (octubre 1977), p. 39-43.
- Monné, Pilar i Iolanda Pelegrí, “Miquel Llor. Cronologia”. *Estudios Escénicos*. Barcelona, 20 (novembre 1975), p. 41-46.
- Pelegrí, Iolanda, *Miquel Llor: centenari 1894-1994*. Barcelona: Institució de les Lletres Catalanes, 1994.
- Samsó, Joan, *La cultura catalana: entre la clandestinitat i la represa pública*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.
- Triadú, Joan, *La novel·la catalana de postguerra*. Barcelona: Edicions 62, 1982. _____, “Aposta en favor de Casellas i Llor”. *Avui Cultura*. Barcelona (13-2-2003), p. 16.
- Valverde, Elías, *Evocació biogràfica de Miquel Llor*. Barcelona: Pòrtic, 1983.
- _____, *Miquel Llor, íntim*. Girona: Curbet, 2014.

ASSUMPTA TERÈS ILLA – Universität Hamburg
assumpta.teres@uni-hamburg

“Llegir Narcís Oller en alemany”

Narcís Oller (1845-1930) l'autor puntal de l'inici de la novel·la realista catalana a finals del segle XIX va poder comptar ben aviat amb traduccions a altres llengües -castellà i francès, italià... va tenir, en canvi –o ha tingut, fins avui– poca sort en el món de les lletres alemanyes. En vida seva només van veure la llum *Die Ohrfeige* (1891) – *La bufetada* (1888)– traduïda per Luise Goldmann (1854-1914) i gairebé quaranta anys després de la seva aparició original en català, *Der Vampyr* (1920) –*L'escanyapobres* (1884)– traslladada a l'alemany per Otto Hauser (1876-1944).

Der Vampyr, va ser reeditada, gairebé trenta anys després de la mort d'Oller i encara una altra narració breu del nostre autor va ser inclosa en una antologia de contes catalans editada a Suïssa el 1978. Ja en el segle XXI, s'ha publicat un recull de contes tots de l'autor de Valls *Erzählungen/Contes* (2016) en edició bilingüe amb traducció alemanya de Claudia Kalász, i, al cap de gairebé 140 anys de la seva primera aparició original, la novel·la *La papallona* (1882) ha estat traduïda –*Der Schmetterling* (2019)– per Johannes Pögl i publicada en una editorial vienesa.

En la comunicació, a més de resseguir les vicissituds de la publicació d'aquestes traduccions en el context històrico-cultural de les relacions germano-catalanes i de presentar els traductors respectius, es plantegen interrogants i reflexions sobre les circumstàncies que van poder tenir un paper determinat en la fortuna d'aquests projectes, afavorint, limitant o bé condicionant-ne les possibilitats de recepció en un entorn lingüístic i cultural llunyà, tant en el moment immediat a la seva primera aparició com en la posterioritat i sobre les diverses formes factibles de projecció internacional d'un autor capdavanter en el món literari català de les darreries del segle XIX com ho fou Narcís Oller.

Paraules clau: realisme; naturalisme; relacions interculturals; recepció; traducció

Referències bibliogràfiques

- Narcís Oller, *La Papallona*, Barcelona, Estampa de la Renaixensa, Barcelona, 1882.
Narcís Oller, *De tots colors*, Barcelona, La Il·lustració Catalana, Barcelona, 1888.
Narcís Oller, *L'Escanya-pobres*, Barcelona, Revista Literaria, 1884.
Oller, Narcís, *Die Ohrfeige*, (o A.)- Luise Goldmann de Fastenrath]) Aus fremden Zungen 1891, Stuttgart, p. 823-832.
Oller, Narcís. - *Der Vampyr aus dem Katalanischen*, von Otto Hauser Duncker Verlag, Weimar 1920.
Oller, Narcís, *Contes = Erzählungen*; trad. de Claudia Kalász, Hamburg 2016.
Narcís Oller, *Der Schmetterling*, trad. de Johannes Pögl - Wien : Praesens Verlag, [2019].
Fons Oller, Arxiu històric de la ciutat de Barcelona.
Narcís Oller, *Memòries. Història de mos llibres i relacions literàries*, Editorial Aedos, Barcelona, 1962.
Llanas, M. i Pinyol, R., Les traduccions no castellanes de l'obra de Verdager, Oller i Guimerà fins a 1939 a *Col·loqui Europeu d'Estudis Catalans, Vol. 1*, 2004 [La recepció de la literatura catalana a Europa / coord. E. Trenc Ballester]
Mallafre, Joaquim, The role of translation in the development of Catalan national identity in Kittel, Harald et al. (ed). *Übersetzung : ein internationales Handbuch zur Übersetzungsforschung*, Berlin, 2004.

IRENE ZURRÓN SERVERA – Università per Stranieri di Siena
irene.zurron@unistrasi.it

“Reescriure el desencaix. La traducció a l’italià de *Quim/Quima* de M. Aurèlia Capmany i Joana E. de M. Antònia Oliver”

La proposta s’emmarca en el projecte de recerca postdoctoral «Narradores modernistes i genealogies italo-catalanes: traduccions, posicions i prejudicis» de la Università per Stranieri di Siena. L’acollida en el segle XX de la literatura catalana a Itàlia ha generat cert interès de la crítica, que n’ha perfilat una visió panoràmica (Saludes 2001, Rigobon 2009 o Siviero 2014) o s’ha fixat en la recepció d’un autor particular, com Jacint Verdaguer (Pinyol i Verdaguer 2008) o Josep Pla (Vilei 2015). Els estudis solen centrar-se en els reptes que cal superar per difondre internacionalment una literatura en una llengua minoritzada, i poques vegades adopten una perspectiva de gènere (Mongiardo 2012 o Ardolino 2021).

En aquest treball, proposem l’estudi del trasllat a l’italià de *Quim/Quima* (1971) de M. Aurèlia Campany – traduïda el 1981 per Beniamino Vignola – i *Joana E.* (1992) de M. Antònia Oliver – traduïda el 1996 per Anna Baggiani. Posem el focus en el mètode feminista de la genealogia (Vidal 1998) per entendre les motivacions que hi ha rere la tria d’aquestes novel·les i les estratègies que les intenten posicionar en el sistema literari europeu. Es tracta de reescriptures –d’Orlando i Jane Eyre, respectivament– que narren la vida de personatges desencaixats, que no s’adiuen a la rigidesa del gènere ni a les convencions. *Quim/Quima* és l’única obra de Capmany traduïda a l’italià –tot i que ella en va ser una gran traductora– i, de fet, la novel·la encara no s’ha traduït a cap altra llengua. Val a dir que les traduccions d’Orlando –la primera en català, feta per Oliver–, per les seves especificitats en relació amb el canvi de gènere, han generat una extensa bibliografia, mentre que l’única traducció de *Quim/Quima* encara no s’ha atès. La primera traducció de *Joana E.* fou a l’italià (i més endavant a l’hongarès i l’alemany), i també és l’única obra d’Oliver en aquesta llengua. Observem que en ambdós casos es construeix un discurs que les vincula insistentment a les dues escriptores consagrades que reescriuen, Charlotte Brontë i Virginia Woolf. Per exemple, a la contracoberta de *Joana E.* només hi figura: “Un romanzo dai toni melodrammatici che ha come eroina una ‘Jane Eyre’ moderna”; la premsa aferma aquesta afinitat, com a la ressenya de Roberto Gritella (1996), que assenyalava el model tant de Brontë com de Woolf. A més, se les legitima posant-les en relació amb dues autores catalanes ja traduïdes a l’italià i d’un valor indiscutible, Víctor Català i Mercè Rodoreda. Ens interessa endinsar-nos en aquest discurs genealògic que les reforça simbòlicament, però que, a la vegada, pot conduir a lectures reduccionistes. I també en les possibilitats de diàleg que obren els textos, primer, en anunciar-se explícitament com a reescriptures, i després, en traslladar-se a un sistema literari determinat, en el qual, per cert, existeixen les pròpies genealogies orlandianes.

Paraules clau: *Quim/Quima*; *Joana E.*; traducció italiana; gènere; genealogia

Referències bibliogràfiques

- Ardolino, Francesco (2021). “Tríptic de traducció: Víctor Català, Salvador Espriu i Carme Riera”. *Actes del XVIIIè Col·loqui de l’AILLC*.
- Mongiardo, Laura (2012). “La fortuna della letteratura catalana in Italia”. *Tradurre. Pratiche, teorie, strumenti*.
- Pinyol, Ramon i Verdaguer, M. Àngels (2008). “La recepció de Verdaguer a Itàlia: unes notes”. *Rassegna Iberistica*, 88.
- Rigobon, Patrizio (2009). “Més enllà de Frankfurt: les traduccions italianes de literatura catalana recent”. *Actes del Catorzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*.
- Saludes, Ana Maria (2001). “Italianística, catalanística: relacions entre ambdues llengües i cultures (1900-2001)”. *Rassegna Iberistica*, 73.
- Siviero, Donatella (2014). “Appunti sulla ricezione della letteratura catalana in Italia nell’ultimo trentennio”. *España al revés*. Roma: Bonanno editore.
- Vidal, M. del Carmen (1998). *El futuro de la traducción*. València: Diputació de València.
- Vilei, Leonardo (2015). “Notas sobre la recepción de la literatura catalana moderna en Italia: el caso de Josep Pla”. *Revista de llengües i literatures catalana, gallega y vasca*, 20.

IVET ZWATRZKO I POU - La Sapienza - Università di Roma
ivet.zwatzkopou@uniroma1.it

“Tradurre è tradire? Traducció i recepció de *La plaça del Diamant* a Itàlia”

La gran novel·la rodoorediana, *La plaça del Diamant* (Club dels Novel·listes, 1962), gaudeix actualment de tres traduccions italianes: una de 1970, una de 1990 i una de 2008, reeditada el 2020. Curiosament (o no), l'única de les tres versions que suposà un notable rebombori entre la crítica literària i el sector editorial italians fou la segona, a càrrec d'Anna Maria Saludes i Amat, que no sols arribà a exhaurir exemplars, sinó que també suposà l'inici d'una tímida fal·lera per l'autora a Itàlia que donà lloc a nou traduccions o reedicions d'altres obres de Rodoreda entre 1990 i 1995. A partir de l'anàlisi literària i traductològica d'aquestes tres versions, així com de la posada en relació amb els respectius contextos sociopolítics, aquesta intervenció pretén descobrir quines foren les raons i les motivacions de l'èxit puntual i efímer d'aquesta segona versió, que traïx la tendència dels altres països on *La plaça del Diamant* també ha sigut traduïda, generalment amb una recepció i acollida més bones i duradores.

Paraules clau: literatura contemporània; Mercè Rodoreda; traductologia; Itàlia; Anna Maria Saludes

Referències bibliogràfiques

- Annicchiario, Annamaria, “Da Colometa a Colombetta. Ancora una traduzione de *La plaça del Diamant* di Mercè Rodoreda”, *Rivista Italiana di Studi Catalani*, 1, 2011.
- Escudero Alcamí, Trinidad, La recepció i la divulgació de l'obra de Mercè Rodoreda. De les primeres novel·les a Mirall trencat. València: Universitat de València, 2021. [Tesi doctoral]
- Guzman, Josep R., “La traducció d'unitats fraseològiques de *La plaça del Diamant*. Trasllat a l'espanyol, l'italià, l'alemany i el rus”, *Quaderns. Revista de traducció*, 29, 2022.
- Mallafre, Joaquim, “Les traduccions de l'obra de Mercè Rodoreda”, a: Joaquim Molas (ed.), *Congrés Internacional Mercè Rodoreda. Actes*, Barcelona: Fundació Mercè Rodoreda, 2008.
- Real, Neus, “Mercè Rodoreda, la narradora catalana més traduïda”, a: *Catalan Historical Review*, 14, 2021, p. 197-210.
- Rigobon, Patrizio, “Il “Volo dei colombi»: a margine della prima traduzione italiana de *La plaça del Diamant*” di Mercè Rodoreda”, *Rivista Italiana di Studi Catalani*, 9, 2019.

3. Llengua, cultura i ús: visions integratives des dels estudis acadèmics

GEORGINA ALVAREZ MORERA & ANNA TUDELA-ISANTA

Universitat Autònoma de Barcelona / Open University
georgina.alvarez@uab.cat / anna.tudela-isanta@open.ac.uk

“El català com a llengua d’herència, què en sabem?”

En els últims anys ha augmentat la recerca dedicada als aprenents i parlants d’herència (Montrul, 2010, 2012, entre d’altres), especialment en llengües com el castellà (Beaudrie i Fairclough, 2012; Potowski i Lynch, 2014, entre d’altres). Això també ha passat en el cas del català, tot i que és un tema encara poc estudiat. En aquesta comunicació ens proposem fer una revisió bibliogràfica sistemàtica de la producció científica en aquest tema per establir un estat de la qüestió complet que ens permeti detectar els buits de recerca actuals. Els estudis que s’han fet en aquest sobre el català com a llengua d’herència se centren, sobretot, en els parlants d’herència de català a Alemanya (Borrull Llobart, 2016; Arnaus Gil i Jiménez-Gaspar, 2022), a Suècia (Björklund, 2014), als Estats Units (Casesnoves-Ferrer i Daussà, 2015) i més recentment a l’Argentina (Gandarillas, 2023).

Les dades de què disposem a partir d’aquests estudis previs neixen d’objectius diversos i, per tant, ofereixen una imatge parcial de la situació actual. Aquesta falta d’informació a la literatura científica xoca amb el fet que des de fa anys els centres de catalans a l’exterior promouen classes de català, entre d’altres activitats i, més recentment, l’IOC ha començat a oferir cursos dins del programa de català per a joves residents a l’estranger (Ramos Sabaté i Martín, 2022). A més, molts dels cursos de català per a adults que s’ofereixen als territoris de parla catalana des dels anys 80 del segle passat s’adrecen a persones que tenien el català com a L1 però que no s’havien escolaritzat en aquesta llengua, tot i que tradicionalment no s’hagi fet servir el terme “parlant d’herència”. Amb aquesta revisió bibliogràfica, pretenem definir, descriure i establir les diferències entre els diferents tipus de parlants que tenen el català com a llengua d’herència.

Paraules clau: català com llengua d’herència; parlants d’herència; català L2; revisió bibliogràfica

Referències bibliogràfiques

- Arnaus Gil, L., & Jiménez-Gaspar, A. (2022). Catalan as a heritage language in Germany. *Languages*, 7(1), 43.
- Beaudrie, S., & Fairclough, M. (2012). *Spanish as a heritage language in the United States: The state of the field*. Georgetown University Press.
- Björklund, S. (2014). Bilingüismo como lengua de herencia:—Un estudio sobre hispano-y catalanohablantes residentes en Suecia. Stockholm University. [Treball de fi de màster]
- Borrull Llobart, A. (2016). El català a Berlín. La transmissió intergeneracional de la llengua fora del domini lingüístic Universitat Oberta de Catalunya. [Treball de fi de grau].
- Casesnoves-Ferrer, R., & Juarros-Daussà, E. (2015). El catalán entre las dos lenguas más habladas del mundo. *Lengua Española, Contacto Lingüístico y Globalización*. Edited by R. Terborg and A. Alarcón. México: Universidad Nacional Autónoma de México, 463-92.
- Gandarillas, M. (2023). “My grandparents would speak the language between themselves, but not with their children:” Documenting and revitalizing Catalan as a heritage language in Argentina. *8th International Conference on Language Documentation and Conservation (ICLDC)*.
- Montrul, S. (2010). Current issues in heritage language acquisition. *Annual Review of Applied Linguistics*, 30, 3-23.
- Montrul, S. (2012). Is the heritage language like a second language? *Eurosla Yearbook*, 12(1), 1-29.
- Potowski, K., & Lynch, A. (2014). Perspectivas sobre la enseñanza del español a los hablantes de herencia en los Estados Unidos. *Journal of Spanish Language Teaching*, 1(2), 154-170.
- Ramos Sabaté, J. M., & Martín, L. (2022). El Programa de català per a joves residents a l’estranger (CRE): llegir i escriure en català des de lluny. *RESERCLE. Revista de la Societat d’Ensenyament i Recerca del català com a llengua estrangera*, 3, 26-49.

ELOI BELLÉS – Universitat de les Illes Balears
eloi.belles@uib.cat

“El català a les primeries del vuit-cents: entre l’antic règim i el nou ordre liberal”

A les primeres dècades del segle XIX a Catalunya i, en menor mesura, a les Illes Balears i al País Valencià es viu un doble fenomen sociolingüístic. D’una banda, comença a implantar-se a poc a poc la doctrina liberal que durà al que Baggioni (1997) va considerar una revolució ecolingüística. És a dir, comença a implantar-se la ideologia segons la qual el castellà ha de ser la llengua formal i de cultura de tots els grups socials, no només de l’elit dirigent, atès que això és el que assegura l’establiment de la nació (Montoya 2021). D’altra banda, però, perviu el manteniment en molts d’àmbits escrits de l’ús del català, amb el que es podria anomenar una ideologia pròpia encara de l’antic règim (Ginebra, 2022). Aquest moment coincideix amb l’inici de l’auge de publicacions de diccionaris, gramàtiques, ortografies i altres obres lingüístiques al llarg de tot el vuit-cents. Algunes d’aquestes obres servien per aprendre català i, la majoria, per acabar aprenent castellà.

Partint d’una perspectiva glotopolítica i sociolingüística, s’assumeix que les obres lingüístiques són discursos capaços de visibilitzar, crear, o transformar pràctiques polítiques i les relacions de poder que les sostenen (Villa 2021). En aquest cas concret, s’hipotetitza que algunes de les obres del període legitimaran l’antic ordre sociolingüístic de l’antic règim, i que d’altres legitimaran la nova ideologia liberal, que assenta la diglòssia entre català i castellà a tots els nivells. Així, l’objectiu d’aquesta comunicació és estudiar les obres lingüístiques que tenen el català com a objecte d’estudi del període 1800-1841 i analitzar-les en funció de l’actitud que presentin cap al català, tot seguint les propostes metodològiques que Lledó-Guillem (2018) ha aplicat ja a l’estudi de la relació entre el català i el castellà des del punt de vista glotopolític durant l’edat moderna.

Paraules clau: sociolingüística històrica; història social del català; glotopolítica; ideologies lingüístiques; historiografia lingüística

Referències bibliogràfiques

- Baggioni, Daniel. 1997. *Langues et nations en Europe*, París, Payot.
- Ginebra, Jordi. 2022. Quan la llengua nacional desplaça la llengua materna a l’ensenyament: rastres de docència en català a començament del segle XIX, *Cauriensia* 17, 951-969.
- Lledó-Guillem, Vicente. 2018. *The Making of Catalan Linguistic Identity*, Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Montoya, Brauli. 2021. Problemes de la periodització en història de la llengua, *Caplletra* 71, 157-173.
- Villa, Laura. 2021. Real Oden (25 de abril de 1844), *Autoretrato de un idioma: crestomatia glotopolítica del español*, José del Valle et al. (ed.), Madrid, Lengua de Trapo, 183-195.

KATIA BENAIGES-SAURA & IRAIDE IBARRETXE-ANTUÑANO

Universidad de Zaragoza

katiabs@unizar.es / iraide@unizar.es

“La Dixi al Baix Aragó: un estudi psicolingüístic”

L'objectiu de la recerca que pretenem presentar tracta d'explorar la interacció entre el Camí, la Dixi i la Manera, així com la rellevància que tenen per als parlants en un esdeveniment de moviment complex. En concret, s'analitza quin d'ells es verbalitza i de quina manera (verb principal o elements externs) quan els components són igualment prominents i competeixen per la seva selecció.

El català, al igual que l'espanyol, és una llengua de marc verbal que prototípicament codifica el Camí al verb principal (Talmy, 2000). Tanmateix, es dona variació intratipològica (Ibarretxe-Antuñano, 2009) de manera que, tot i que català i espanyol pertanyen a aquest grup, presenten divergències en els seus sistemes dítics (Hijazo-Gascón i Ibarretxe-Antuñano, 2010). Gathercole (1977, 1978) assenyala que el centre dític varia segons les llengües, la qual cosa repercuteix en l'ús que hi fan dels verbs ANAR i VENIR. Aleshores, existeixen llengües on els verbs venitus poden usar-se per a expressar l'adreça cap al parlant i cap al destinatari (ex. anglès), mentre que en altres llengües el seu ús és exclusiu per al moviment cap al parlant (ex. japonès). L'espanyol permet la codificació venitiva quan el centre dític és l'Emissor però no quan és el Destinatari (ex. ¿vienes? sí, voy/*sí, vengo), mentre que el català (excepte el valencià) permet el centre dític en tots dos casos (Ibarretxe-Antuñano, et al., 2017).

Per tal de veure si aquesta variació intratipològica es produeix, hem escollit dotze informants de la localitat d'Aiguaviva, la qual pertany a l'àrea de frontera consecutiva del territori centre-meridional de l'Aragó catalanoparlant que es caracteritza per un entrecruament d'isoglosses que han propiciat alguns estudis sobre la filiació lingüística al llarg de la història (Gargallo, 2001: 201; Giralt, 2012: 49; Rafel, 1981). Les dades s'han obtingut d'una adaptació de l'experiment A de The NINJAL Project (Matsumoto, 2020) que mostra 63 escenes d'auto-moviment translocacional organitzades al voltant de tres variables: Camí, Manera i Dixi. Els participants havien de localitzar-se en l'escena i descriure verbalment el que succeïa.

Els resultats mostren que els parlants prefereixen codificar en el verb principal el Camí, seguit de la Dixi. D'altra banda, els elements externs al verb principal tendeixen a codificar més informació sobre la Dixi que sobre la Manera i el Camí. Pel que fa a l'ús dels verbs dítics de moviment, empren el verb venir per expressar tant la direcció envers el parlant com cap al destinatari. Per tant, aquesta recerca obre una línia d'investigació: el processament de l'ESPAI i MOVIMENT de bilingües de llengües filogenèticament similars amb diferents recursos per a codificar aspectes lingüístics com la dixi i la trajectòria i en llengües sociolingüísticament diferents.

Paraules clau: camí; dixi; manera; català; psicolingüística

Referències bibliogràfiques

- Gargallo, J. E. (2001). La frontera lingüística catalano-aragonesa en el Aragón fronterizo de lengua catalana y otros romances de frontera. *Revista de Filología Románica*, 18, 189-211.
- Giralt, J. (2012). El catalán en la Franja de Aragón: una aproximación histórico-lingüística. *Archivo de filología aragonesa*, 68, 39-74.
- Hijazo-Gascón, A. & Ibarretxe-Antuñano, I. (2010). Tipología, lexicalización y dialectología aragonesa. *Archivo de Filología Aragonesa*, 66, 181-215.
- Ibarretxe-Antuñano, I. (2009). Path salience in motion events. Dins J. Guo et al. (eds.), *Crosslinguistic approaches to the psychology of language* (403-414). Nova York: Routledge.
- Ibarretxe-Antuñano, I., Hijazo-Gascón, A. & Moret-Oliver, M. T. (2017). The importance of minority languages in semantic typology: The case of Aragonese and Catalan. Dins Ibarretxe-Antuñano (ed.), *Motion and space across languages: Theory and applications* (123-150). Amsterdam. John Benjamins.
- Rafel, J. (1981). *La lengua catalana fronteriza en el Bajo Aragón meridional: estudio fonológico*. Barcelona. Universitat de Barcelona.
- Talmy, L. (2003). *Toward a Cognitive Semantics. Typology and Process in Concept Structuring*. The MIT Press.

- Matsumoto, Yo. (2020). Neutral and specialized path coding: Toward a new typology of path-coding devices and languages. Dins Y. Matsumoto & K. Kawachi (eds.), *Boarder perspectives on motion event descriptions* (385-438). Amsterdam: John Benjamins.
- Matsumoto, Yo. (2003). Typologies of lexicalization patterns and event integration: Clarifications and reformulations. Dins S. Chiba (ed.), *Empirical and theoretical investigations into language* (403-418). Tòquio: Kaitakusha.

LAIA BENAVENT-LLINARES – University of Birmingham
laia.benavent@gmail.com

**“Els enunciats amb variació sintàctica de la GIEC a la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918):
anàlisi contrastiva”**

Aquesta comunicació té per objectiu analitzar com es relacionen els enunciats amb variació sintàctica de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC (2016) amb la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933). Parteixo de les dues hipòtesis següents: 1) Les dues gramàtiques normatives es poden relacionar quan els enunciats de la GIEC mostren el posicionament explícit sobre els fenòmens, ja que, en aquests casos, la gramàtica de l'IEC segueix els preceptes de Fabra (1918/1933) i 2) El tipus d'enunciats de Fabra (1918/1933) amb què es poden relacionar els enunciats de la GIEC són, seguint Bonet (1991), els d'una única solució.

L'anàlisi d'aquest estudi és qualitativa i el corpus està format per 489 enunciats normatius amb variació del bloc de «Sintaxi» de la GIEC, que he classificat segons el tipus de variació a què es vinculen, és a dir, la dialectal (193 enunciats), la funcional (201 enunciats) o la combinació dels dos tipus (95 enunciats). Per a l'anàlisi també he considerat la distinció establerta a Benavent (2023) entre els enunciats amb marques normatives (posicionament explícit de l'acadèmia sobre els fenòmens) i les marques aparentment descriptives (prescripció que coincideix formalment amb una descripció). Amb l'anàlisi he obtingut les dades següents:

Hi ha enunciats de la GIEC que no es poden relacionar amb la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933) perquè es codifiquen aspectes que no s'havien tractat en la normativa anterior. Per exemple, el cas del patró entonatiu descendent de les interrogatives neutres en els parlars baleàrics (GIEC 2016: 1252, lletra menuda) o el cas de l'ús de la coma en la llengua escrita per indicar els constituents dislocats a la dreta (GIEC 2016: 1230, lletra menuda).

Si els enunciats de la GIEC es poden relacionar amb la normativa anterior, la tendència és que s'ampliï la norma i s'especifiqui més la variació tant dialectal com funcional.

Els enunciats de les dues gramàtiques no només es poden relacionar quan els enunciats de la GIEC inclouen marques normatives, és a dir, si mostren un posicionament explícit sobre els fenòmens, com m'havia plantejat a les hipòtesis. En aquest cas, els enunciats de la GIEC es poden vincular a un tipus concret d'enunciats de Fabra (1918/1933), seguint la classificació de Bonet (1991): o bé els enunciats en què només es dona una solució o bé els de doble possibilitat en què una de les dues solucions es condemna. Per exemple, sobre la no adequació de per a que en lloc de perquè a la GIEC (2016: 1125, lletra grossa) i l'única solució, el perquè, considerat a Fabra (1918/1933: 135).

En els enunciats de la GIEC amb marques aparentment descriptives es poden relacionar amb més tipus d'enunciats de Fabra (1918/1933), seguint la classificació de Bonet (1991): a banda dels d'una única solució, també és possible relacionar-los amb els de doble possibilitat pura (dues solucions admeses en igualtat de condicions), doble possibilitat impura (dues solucions admeses de manera jerarquizada) o els de doble possibilitat condicionada (la vàlida d'una de les solucions ve condicionada pel registre o el dialecte). Per exemple, l'ús dels possessius meua, teua i seua i la vàlida segons els parlars (GIEC 2016: 609, lletra grossa), però la consideració de solucions “dialectals” en Fabra (1918/1933: 56).

L'aportació principal de l'estudi és, d'una manera general, l'anàlisi de la manera com es relacionen els enunciats amb variació sintàctica de la GIEC amb la normativa anterior. Més concretament, l'aportació es materialitza posant sobre la taula com aquesta relació va lligada a tres qüestions: a la manera com la GIEC presenta els enunciats, a les formulacions normatives de la gramàtica de Fabra i als fenòmens codificats.

Paraules clau: estandardització; codificació; GIEC; Fabra; català

Referències bibliogràfiques

- Benavent, Laia (2023): «Norma i variació sintàctiques a la Gramàtica de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans (2016)». Universitat de Barcelona: Departament de Filologia Catalana i Lingüística General. [Tesi doctoral]
- Bonet, Sebastià (1991): Els manuals gramaticals i la llengua normativa: estudis de gramatografia catalana contemporània. Barcelona: Departament de Filologia Catalana. [Tesi doctoral]

XX Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC)
Poznań, 9-13 de juliol de 2024

Fabra, Pompeu (1918/1933): Gramàtica catalana. Dins Jordi Mir i Joan Solà (eds.) (2009). *Pompeu Fabra. Obres completes, vol. 6*. Barcelona, València, Palma: IEC, Enciclopèdia Catalana, Proa, 3i4, Moll.

GIEC = Institut d'Estudis Catalans (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1a ed.

FRANCESC BERNAT I BALTRONS – Universitat de Barcelona
francesc.bernat@gmail.com

“Mantenir-se en situacions d’alta minorització: el català a l’Hospitalet del Llobregat”

Com s’ho fan els parlants de les llengües altament minoritzades per mantenir la llengua amb els fills? Quines estratègies empren per assegurar-se que els seus descendents no es passaran a la llengua majoritària? Aquestes i altres preguntes relacionades són les que s’ha plantejat el projecte AMRELS, coordinat per la Universitat de Barcelona però amb la participació d’investigadors d’altres universitats dels dominis lingüístics de l’occità, l’aragonès, el basc i el gal·lec.

Una de les zones triades a Catalunya per investigar ha estat la ciutat de l’Hospitalet, la segona en nombre d’habitants de Catalunya i on hi ha només un 12% de catalanoparlants com a primera llengua. Després de contactar les famílies (amb fills petits o adolescents) per diversos mitjans els hem passat dues enquestes: una adreçada a saber els seus usos i actituds lingüístics, i una altra per conèixer les seves xarxes socials. En aquests moments, ja hem aconseguit entrevistar la majoria de les famílies que ens proposàvem (6 amb fills petits i 6 amb fills adolescents).

Així, doncs, l’objectiu d’aquesta comunicació és donar a conèixer els primers resultats de la nostra recerca a l’Hospitalet. En aquest sentit, ja podem avançar que hem trobat força diferències en les actituds dels parlants, des dels que es consideren un grup minoritzat fins als que no veuen cap problema en el predomini del castellà. Així mateix, hi ha diferències destacables entre les actituds dels pares i la dels fills adolescents.

Paraules clau: alta minorització; l’Hospitalet del Llobregat; llengua catalana; manteniment lingüístic

Referències bibliogràfiques

- Bastardas i Boada, Albert. 2019. *From Language Shift to Language Revitalization and Sustainability: A Complexity Approach to Linguistic Ecology*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona.
- Boix-Fuster, Emili, Albert Bastardas-Boada, & Rosa Maria Torrens. 2019. *Family Multilingualism in Medium-Sized Language Communities*. Peter Lang.
- Lanza, Elizabeth, & Rafael Lomeu Gomes. 2020. «8 Family Language Policy: Foundations, Theoretical Perspectives and Critical Approaches». Dins *Handbook of Home Language Maintenance and Development: Social and Affective Factors*, ed. per Andrea C. Schalley & Susana A. Eisenchlas, 153-73. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Nelde, Peter H., Miquel Strubell, & Glyn Williams. 1996. *Euromosaic: The Production and Reproduction of the Minority Language Groups of the EU*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- Sorolla, Natxo. 2016. Tria de llengües i rols sociolingüístics a la Franja des de la perspectiva de l’anàlisi de xarxes socials. Universitat de Barcelona. [Tesis doctoral]
- Suïls, Jordi. 2020. «La llengua en una relació canviant entre l’individu i l’espai». Dins *Canvi lingüístic, estandardització i identitat en català / Linguistic Change, Standardization and Identity in Catalan*, ed. per Hans-Ingo Radatz, 107-27. John Benjamins Publishing.
- UNESCO Ad Hoc Expert Group on Endangered Languages. 2003. *Language Vitality and Endangerment*. UNESCO. UNESCO.
- Woolard, Kathryn Ann. 1989. *Double Talk: Bilingualism and the Politics of Ethnicity in Catalonia*. Stanford University Press.

JÚLIA BOQUÉ & ELGA CREMADES

Universitat de les Illes Balears

julia.boque@uib.cat / elga.cremades@uib.cat

“El llenguatge planer i la comprensió dels textos legislatius: un estudi descriptiu en població amb estudis universitaris”

Tal com fan notar diversos autors (Arnall, 2019; da Cunha & Escobar, 2021), hi ha una percepció hi ha una percepció molt estesa que la complexitat del llenguatge jurídic provoca un allunyament entre el món de la justícia i la realitat quotidiana de la ciutadania, i el català no n'és cap excepció. El moviment del llenguatge planer pretén, precisament, combatre això amb l'objectiu d'aconseguir que els llenguatges d'especialitat (i especialment el llenguatge jurídic) es construeixi al més proper possible a la llengua general. En els darrers anys s'han dut a terme molts esforços per aplicar el llenguatge planer al llenguatge jurídic català. N'és un exemple el projecte de comunicació clara de la Generalitat de Catalunya. Tanmateix, fins a quin punt la ciutadania entén els textos legislatius en català? Quin és el grau real de comprensió del llenguatge jurídic que té la població amb estudis universitaris?

El treball que presentem en aquesta comunicació té com a objectiu determinar el grau de comprensió que té la població general dels textos jurídics en català. Per això, es va elaborar un test de comprensió escrita que pretenia comprovar, amb preguntes de diversos tipus (de redacció lliure, de comprensió de paraules, d'interpretació de frases, etc.), fins a quin punt es pot afirmar que la població entén els textos legislatius quan els llegeix. Concretament, el test es va basar en trenta articles de cinc lleis estatals de temàtica diferent: la Llei de 28 de maig de 1862, que regula el sistema notarial; la Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi penal; la Llei orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere; la Llei orgànica 3/2018, de 5 de desembre, de protecció de dades personals i garantia dels drets digitals, i el Reial decret llei 28/2020, de 22 de setembre, de treball a distància. Un cop elaborat, el test es va distribuir entre 24 informants (12 homes i 12 dones) amb estudis universitaris finalitzats (grau, màster o doctorat), dominants en català, i d'edats compreses entre els 25 i els 70 anys.

Els resultats mostren que, tot i que hi ha una tendència elevada a aplicar el llenguatge planer als textos d'àmbit jurídic, la ciutadania general no especialitzada en té un nivell de comprensió mitjà. La complexitat terminològica i sintàctica que segueix arrelada als textos jurídics provoca errors de comprensió, confusions i desviacions que impedeixen a la ciutadania accedir a la normativa legal del nostre país d'una forma transparent i entenedora.

Paraules clau: català; llenguatge jurídic; llenguatge planer; textos jurídics; transparència

Referències bibliogràfiques

- Arnall Duch, A. (2019). Llenguatge jurídic català: estat de la qüestió i propostes de futur. Universitat Pompeu Fabra. [Tesis doctoral]
- Birdsong, D., Gertken, L.M., & Amengual, M. (2012). Bilingual Language Profile: An Easy-to-Use Instrument to Assess Bilingualism. COERLL, University of Texas at Austin. <<https://sites.la.utexas.edu/bilingual/>>
- da Cunha, I.; Escobar, M. Á. (2021). Recomendaciones sobre lenguaje claro en español en el ámbito jurídico-administrativo: análisis y clasificación. *Pragmalingüística*, 29, 129-148.

MARIA JOSEP CUENCA, Universitat de València / IEC
maria.j.cuenca@uv.es

“El llenguatge no sexista en el discurs parlamentari de Catalunya: perspectiva descriptiva i diacronia”

La visibilització de les dones a través del llenguatge és un fenomen lingüístic, cultural i social que s'obre camí en determinats àmbits, especialment la comunicació política i en l'administració pública. El discurs polític destaca especialment com a motor de canvi i propicia l'aparició d'estratègies lingüístiques i discursives que es poden associar amb models cognitius i culturals subjacents diferents segons els grups polítics i ideològics (Neset 2001, Gabriel & Gyax 2016, Willis & Jozkowski 2018). Fins fa poc el llenguatge no sexista era un tema que es tractava sobretot des d'una posició de defensa o atac a les estratègies i a les guies de llenguatge no sexista (cf. Cuenca 2020 i Guerrero Salazar 2020). En el cas del català, destaca la posició crítica de l'obra editada per Junyent (2021).

Des de fa uns quants anys, s'observa un cert interès per fer contribucions de caràcter descriptiu, com Moreno Benítez (2012), referit al parlament d'Andalusia, Cuenca (2020) i Vellón & Saura (2023), referits al parlament espanyol, referit a o Cuenca (2024), referit a programes electorals espanyols i catalans (eleccions de juliol de 2023). A aquests treballs, cal afegir els de Burnett i Bonami (2018), referit al parlament francès, o Fernández Rosique (2023), referit al Parlament Europeu, que adopten una perspectiva diacrònica.

En aquesta comunicació, presentem una anàlisi descriptiva i diacrònica de les estratègies usades en el debat parlamentari català. En concret, ens centrarem en els debats d'investidura a la Generalitat de Catalunya que abasten de la primera a la dotzena legislatures (1980-2018).

D'acord amb investigacions prèvies (Cuenca, 2020, 2024), hem seleccionat els lemes més representatius i freqüents i els hem classificat segons les estratègies següents:

- Masculí genèric: *els diputats, els ciutadans, els catalans, els espanyols, els nens*.
- Desdoblements: *diputats i diputades, ciutadans i ciutadanes, catalans i catalanes, espanyols i espanyoles* i variants.
- Col·lectius: *ciutadania*.

Els objectius de l'anàlisi són: (i) comparar l'ús del masculí genèric i el de les alternatives (desdoblements i col·lectius), (ii) veure com es distribueixen entre els diversos partits polítics, (iii) veure'n l'evolució temporal i (iv) determinar de quina manera manifesten polarització en la mesura que es vinculen a la ideologia del partit.

La metodologia d'anàlisi es basa en la identificació dels patrons i els contextos d'ús. Hem extret semiautomàticament totes les ocurrences dels lemes seleccionats usant el programa Sketchengine. Després, els usos identificats s'han relacionat amb les posicions ideològiques dels parlamentaris i dels grups polítics que representen i amb la variable de gènere (home i dona) i d'àmbit (català/espanyol). En el cas de membres del Parlament amb un ús destacat, s'ha analitzat exhaustivament alguna de les intervencions, a fi d'identificar totes les alternatives al masculí genèric, més enllà dels lemes seleccionats. Això permet reconstruir (parcialment) els models cognitivoculturals dins de l'espectre polític parlamentari català i relacionar-los amb les variables extralingüístiques (ideologia, gènere, àmbit).

L'anàlisi mostra que les estratègies igualitàries s'han incrementat en freqüència, però d'una manera desigual i no sostinguda en el temps. El factor més significatiu és la ideologia d'esquerra i l'àmbit (català), més que no pas el gènere (dones). S'observa, igualment, una evolució en les alternatives, cap a estratègies més marcades en l'extrem ideològic de l'esquerra.

Paraules clau: gènere; llenguatge no sexista; desdoblements; masculí genèric

Referències bibliogràfiques

- Burnett, Heather & Olivier Bonami (2018). Linguistic prescription, ideological structure, and the actuation of linguistic changes: Grammatical gender in French parliamentary debates. *Language in Society* 48, 65–93.
- Cuenca, M. Josep (2020). El lenguaje no sexista: más allá del debate. *Discurso y sociedad*, 14(2), 227–263.
- Cuenca, M. Josep (2024). Estratègies de llenguatge no sexista en programes electorals. *Cultura, lenguaje y representación*, XXXIII, 97–118.

- Fernández-Rosique, Marina (2023). El Parlamento Europeo y el lenguaje no sexista: un análisis desde la perspectiva de la lingüística de corpus. *Trans* 27, 31-49.
- Guerrero Salazar, Susana (2020). El debate social en torno al lenguaje no sexista en la lengua española. *IgualdadES*, 2, 201-221.
- Junyent, Carme (Ed.) (2021). *Som dones, som lingüistes, som moltes i diem prou*. Eumo.
- Moreno Benítez, Damián (2012). 'Los alcaldes y alcaldesas': referencia a personas y género en el lenguaje parlamentario andaluz. *Discurso y Sociedad*, 6(1), 216–233.
- Vellón Lahoz, Javier i Saura Manzanares, Alba (2023). 'Empresarios/ trabajadores y trabajadoras'. El lenguaje inclusivo en el debate político: estrategias lingüísticas e ideológicas. *Oralia* 26 (1): 179–204.

IMMACULADA FÀBREGAS ALEGRET – Université Bretagne Sud
immaculada.fabregas@univ-ubs.fr

“De Pierre Fouché a Badia Margarit: un pas més en la catalanística”

El treball que aquí presentem se centra en la figura d'un gran erudit de la llengua catalana de la zona nord-oriental, malauradament més conegut pels seus estudis dedicats al francès que no pas al català. El rossellonès Pierre Fouché (Illa 1891-1967) és reconegut sobretot com a professor i catedràtic de fonètica a la Sorbona on exercí entre l'any 1931 i el 1963, després d'haver ensenyat a les universitats de Grenoble i Estrasburg des de l'any 1926. Les obres dedicades a la fonètica francesa, que són *Études de phonétique générale* (1927), *Phonétique historique du français* (1952), *Traité de prononciation française* (1959) han marcat els estudis de fonètica general i francesa. Fouché també és autor de l'obra *Morphologie historique du français : Le verbe* (1945) que ha servit de base per als estudis posteriors de morfologia verbal francesa.

Però cal dir que Fouché s'havia introduït al món de la filologia a través dels estudis del català. Quan l'any 1917 a Barcelona es publicava el *Diccionari ortogràfic* sota la direcció de Pompeu Fabra, Fouché redactava a l'altra banda dels Pirineus un *Essai de grammaire historique de la langue catalane*. També seria l'autor de dos volums que constituïren la seva tesi doctoral dirigida per l'occitanista Joseph Anglade (1868-1930), defensada l'any 1924, intitulats *Phonétique historique du roussillonnais* i *Morphologie historique du roussillonnais*. Aquests dos darrers treballs són la mostra de les altes qualitats de Fouché com a estudiós de la morfosintaxi no estrictament rossellonesa sinó catalana, tant des d'una perspectiva diacrònica com sincrònica. Tant és així, que Antoni M. Badia i Margarit, a la *Gramàtica històrica catalana* (publicada primer en castellà l'any 1951, i després en català el 1981), s'hi refereix nombroses vegades. De fet, hi trobem unes 140 referències a les parts de fonètica i de morfologia, encara que la majoria apareixen a la part dedicada al verb. I és que Badia i Margarit reconeix explícitament el mestratge de Fouché (a més de Giera i Menéndez Pidal) a la introducció de la *Gramàtica històrica catalana* (XXI).

A partir d'aquestes constatacions, i tenint en compte el treball d'Adroher (2016), el que aquí pretenem és, d'una banda, contextualitzar l'obra de Fouché dins el conjunt de la catalanística i fins i tot la romanística entre principis i mitjans del segle XX, i, d'altra banda, endinsar-nos en les referències que Badia i Margarit en fa. En aquest sentit, presentarem el conjunt de referències que en fa aquest darrer, les classificarem segons el tipus, el contingut i la font d'informació. Tot plegat ens servirà per demostrar la rellevància dels estudis de Pierre Fouché i el rol que exercí en l'obra de Badia i Margarit i, de manera més general, en la catalanística de principis del segle XX.

Paraules clau: gramàtica històrica; fonètica; morfosintaxi; catalanística

Referències bibliogràfiques

- Adroher, Michel: “Pierre Fouché catalaniste”, Lagarde, Christian & Berthelot, Martine (Eds.), *Questions de llengua a la Catalunya del Nord*, Perpinyà, Trabucaire, 2016, pp. 15-28.
- Badia i Margarit, Antoni M., *Gramàtica històrica catalana*, València, Tres i Quatre, 1981 [1951].
- Badia i Margarit, Antoni M., *Sons i fonemes de la llengua catalana*, Barcelona, Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1988.
- Badia i Margarit, Antoni M., *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1995.
- Fouché, Pierre: *Essai de grammaire historique de la langue catalane*, Diplôme Supérieur d'Études Méridionales, Toulouse, Privat, 1917.
- Fouché, Pierre: *Phonétique historique du Roussillonnais*, Genève, Slatkine, 1980 [Toulouse, Privat, 1924].
- Fouché, Pierre: *Morphologie historique du Roussillonnais*, Genève, Slatkine, 1980 [Toulouse, Privat, 1924].
- Fouché, Pierre: *Études de phonétique générale*, Paris, Les Belles Lettres, 1927.
- Fouché, Pierre: “À propos du livre de Meyer-Lübke: *Das Katalanische*”, *Revue Hispanique*, LXXVII, 1929, pp. 88-120.
- Fouché, Pierre: *Morphologie historique du français : Le verbe*, Paris, Klincksieck, 1945.
- Fouché, Pierre: *Phonétique historique du français*, Paris, Klincksieck, 1952.
- Fouché, Pierre: *Traité de prononciation française*, Paris, Klincksieck, 1959.

JORDI GINEBRA SERRABOU – Universitat Rovira i Virgili
jordi.ginebra@urv.cat

“Els verbs de suport dels noms psicològics: sistema o cultura? Dades del *Diccionari essencial de la llengua catalana* (2023)”

Les construccions amb verbs de suport en català no han rebut fins ara un estudi sistemàtic, si exceptuem la tesi doctoral recent d'Alvarez-Morera (2023), que en fa una anàlisi de corpus contrastiva parcial. Encara han rebut menys atenció un subconjunt d'aquestes estructures, que són les construccions amb verb de suport (o verb lleuger) i nom psicològic. Aquestes estructures plantegen problemes teòrics d'interès, una qüestió que no tractarem (almenys directament) en la comunicació, i també problemes pràctics, d'ús, que són els que sí que plantejarem. En concret, farem una anàlisi de la representació d'aquestes construccions en el nou *Diccionari essencial de la llengua catalana* (2023) de l'Institut d'Estudis Catalans, una obra que, en contrast amb els diccionaris anteriors, proporciona informació abundant sobre els verbs de suport que acompanyen els noms psicològics. Un dels objectius de l'estudi que es presenta és determinar fins a quin punt es poden fer generalitzacions sobre la distribució d'aquests verbs (fins a quin punt la distribució respon a mecanismes del sistema), i fins a quin punt hem d'acceptar que la distribució respon a la fixació de l'ús, idiosincràtica i aleatòria; fins a quin punt, doncs, no som davant d'un fenomen de sistema sinó de cultura. Es tracta, en definitiva, d'estudiar contrastos com els següents. En català és possible “A la Laia li fa por l'hivern” i “La Laia té pot de l'hivern”. També “A la li fa impressió el mar”, però no “*La Laia té impressió del mar”. D'altra banda, és possible “La Montse té admiració pel Joan”, però no “*A la Montse li fa admiració el Joan”. Finalment, no diem “*La Júlia té fúria a la impuntualitat” i tampoc “*A la Júlia li fa fúria la impuntualitat”.

Paraules clau: verbs lleugers; noms psicològics; sintaxi; lexicografia

Referències bibliogràfiques

- Alvarez-Miranda, Georgina (2023): «The nominal in light verb constructions: a corpus-based study in present-day English, German, Catalan and Spanish», tesi doctoral, URV.
- Alvarez-Miranda, Georgina; Jordi Ginebra; Isabel Oltra-Massuet; Carles Royo (en premsa): «Les construccions psicològiques amb verb lleuger del tipus A la Laia li fa ràbia la calor: ¿què ens en diuen les obres normatives de referència?», comunicació presentada al VI Col·loqui Internacional «La lingüística de Pompeu Fabra», 2023.
- DEIEC = Institut d'Estudis Catalans (2023): *Diccionari essencial de la llengua catalana*. Recurs en línia: <https://deiec.iec.cat/>.
- DIEC2 = Institut d'Estudis Catalans (2007): *Diccionari de la llengua catalana*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana / Edicions 62.
- GIEC = Institut d'Estudis Catalans (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*, Barcelona, IEC.
- Ginebra, Jordi (en premsa): «Psych Constructions with Light Verbs in Catalan: Basic Typology and Contrastive Analysis with Spanish», dins Niklas Norbert (ed.), *Psych Predicates in Romance languages*, Venècia, Università Ca'Foscari.
- Viñas de Puig, Ricard (2009): «The argument of experience: Experience predicates and argument structure in Catalan and Mayangna». Purdue University. [Tesi doctoral]

JAVIER GIRALT LATORRE & MARIA TERESA MORET-OLIVER – Universidad de Zaragoza
jgiralto@unizar.es / mmoret@unizar.es

“Viatge a l'interior del topònim: etimologia i motivació d'alguns noms de lloc de la Franja d'Aragó”

Sense cap dubte, l'estudi de la toponímia és una tasca ben engrescadora. Qui no ha tingut mai la curiositat d'esbrinar la gènesi del nom d'un lloc o de copsar la motivació per la qual va rebre una determinada denominació. Els topònims sempre susciten el desig de conèixer llur significat, perquè sabem que aquestes paraules tenen un origen i una història. Tanmateix, cal procedir amb cautela a l'hora d'estudiar-los, perquè en ocasions poden proposar-se interpretacions errònies, i, per aquest motiu, l'investigador està obligat a integrar en la seva recerca les diverses eines d'estudi amb què compta.

El propòsit de la nostra contribució és realitzar un viatge a l'interior d'alguns topònims de la Franja d'Aragó, situats en concret a les comarques de la Ribagorça i la Llitera, amb la finalitat d'intentar determinar quina és la seva etimologia i, alhora, concretar quina fou la motivació de la seva formació. Amb el recolzament de la documentació medieval aplegada, podrem matisar les explicacions que hom ha ofert per als topònims majors següents: Castrocit (Ribagorça), per al qual es proposa un origen antroponímic relacionat amb el cognom Cit; Estopanyà (Ribagorça), amb una reconsideració sobre la seva procedència a partir d'STEPHANUS; Algaió (la Llitera), d'una procedència àrab indiscutible; Palagrinyó (la Llitera), un deantroponímic que no té res a veure amb el Camí de Sant Jaume; Valldellou (la Llitera), en el qual se conserva l'antic substantiu català llou 'elogi'; i Vensilló (la Llitera), també de suposada procedència àrab. D'altra banda, amb aquesta comunicació volem contribuir al desenvolupament del projecte de recerca coordinat Toponomasticon Hispaniae (<https://toponhisp.org/es>).

Paraules clau: toponímia; etimologia; català; Franja d'Aragó

Referències bibliogràfiques

- Barceló, Carme (2010): *Noms àrabs de lloc*, València, Edicions Bromera.
- Coromines, Joan (1970): *Estudis de toponímia catalana, II*, Barcelona, Editorial Barcino.
- Corriente, Federico et al. (2022): *Les toponymes et les anthroponymes d'origine arabe dans la Péninsule Ibérique*, Berlin / Boston, De Gruyter.
- García, Sánchez, Jairo Javier (2007): *Atlas toponímico de España*, Madrid, Arco/Libros.
- Miguel Ballestín, Pascual (2015): *Toponímia mayor de Aragón*, Zaragoza, Gara d'Edicions.
- OnCat = Coromines, Joan (1989): *Onomasticon Cataloniae. Els noms de lloc i els noms de persona de totes les terres de llengua catalana*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes. < <https://oncat.iec.cat/entrada.asp> >.

ALEKSANDRA GOCLAWSKA – Uniwersytet Warszawski
goclawska.a@gmail.com

“Promoció de la llengua i cultura catalanes a l'època dels models de llenguatge extensos: reptes i oportunitats”

Paraules clau:

Referències bibliogràfiques

ANNABEL GRÀCIA I DAMAS – Universitat de Girona
agraci29@xtec.cat

“Desestigmatitzar alguns dialectes: un repte per a una llengua catalana més inclusiva”

És sabut que les modes van i venen, i les llengües no s'escapen de les tendències socials. El llatí, l'occità, l'anglès han comptat amb l'hegemonia lingüística en algun moment de la història. Però també les varietats dins d'una mateixa llengua experimenten aquest tipus de fluctuacions amb el pas del temps. En el cas de la llengua catalana, el canvi és evident: d'un període en què el català occidental fou considerat el cànon a seguir hem passat a una altra etapa en la qual l'oriental –bàsicament central– ha esdevingut pràcticament l'únic model difós a l'escola i a través dels mitjans de comunicació, tot relegant diversos parlars de l'oest del domini lingüístic als usos més casolans. Amb una valoració dels geolèctes completament asimètrica els estigmes calen fort.

En aquest context, ens proposem esbrinar com viuen els parlants de varietats connotades negativament el fet lingüístic. I ho fem sobre el terreny, en sis municipis de l'extrem occidental del territori, com són Albelda, Alfarràs, Fraga, Seròs, Lleida i Menàrguens. Mitjançant una recerca qualitativa basada en entrevistes semidirigides, diversos testimonis evidencien un conjunt de prejudicis intralingüístics perpetuats per part del conjunt de la catalanofonia. Es tracta de divuit individus, tant homes com dones, d'entre 16 i 67 anys i amb diferents nivells d'estudis, però que tots comparteixen tres característiques: han nascut al municipi escollit, hi han viscut tota la vida i tenen el català com a llengua d'ús habitual.

Els resultats haurien de convidar a una reflexió profunda per tal que les autoritats lingüístiques intervinguessin en la desestigmatització de les varietats dialectals marcades pejorativament. Així mateix, haurien de servir per plantejar-se si no caldria planificar el corpus lingüístic tenint en compte altres aspectes que van més enllà dels que ha fet servir la lingüística tradicional fins ara (com poden ser la tradició o l'ús), aspectes que puguin assegurar l'adhesió de tots els parlants i que, alhora, contribueixin a refermar la vitalitat de la llengua comuna.

Paraules clau: modes lingüístiques; varietats estigmatitzades; planificació lingüística; prejudicis intralingüístics; llengua inclusiva

Referències bibliogràfiques

- Capdevila, Llorenç (2013, juny 26): «Aquí a “Lleide”». El pou de la gallina. *Revista manresana digital*. Recuperat de: <http://www.elpou.cat/noticia/1025/aqui/lleide> [consulta: 27/11/2023].
- Casesnoves, Raquel & Josep Àngel MAS (2015): «Un tema oblidat: les relacions interdialectals del català». *Zeitschrift für Katalanistik*, 28, p. 55-94.
- Comellas, Pere (2006): *Contra l'imperialisme lingüístic*. Barcelona: La Campana.
- Feliu, Francesc (2013): «Sentir les llengües malgrat les fronteres o sentir les llengües gràcies a les fronteres?». *Ianua. Revista Philologica Romanica*, 13/1, p. 1-7.
- Ferrer-Huch, Laura (2017): «El nord-occidental a la ficció de TV3». *Llengua & Literatura*, 27, p. 31-55.
- Gràcia, Annabel (2023) *Aquesta llengua que estimo*. Lleida: Pagès editors.
- Julià, Joan (ed.) (2000): *Llengua i ús a les Terres de Ponent. Criteris i àmbits d'aplicació*. Lleida: Pagès editors.
- Larreula, Enric (2002): *Dolor de llengua*. València: Edicions 3 i 4.
- Nadal, Josep M. (2013): «La lingua: rifugio d'emozioni collettive, speranza di continuità». *Ianua. Revista Philologica Romanica*, 13/1, p. 9-22.

MAX MERCADER I VILARRASA – Università degli Studi di Roma “La Sapienza”
maxmercader64@gmail.com

“Els articles derivats d'IPSE: una qüestió panromànica”

L'article definit derivat d'IPSE, conegut en la catalanofonia com a article salat, és un tret lingüístic propi del català de les Illes Balears, i que molts associen avui a aquest arxipèlag, però que té una presència ben antiga en llengua catalana. És un article rar perquè les llengües romàniques amb més difusió han acabat adoptant majoritàriament l'article definit derivat d'ILLE. Tanmateix, la difusió en l'espai i en el temps dins la Romània d'aquest article no es limita pas a l'àmbit català. El nostre estudi s'obre amb una breu anàlisi del procés de gramaticalització d'ILLE i IPSE en articles. Tot seguit, per una banda, hem volgut identificar i detallar, a través de la posada en comú de diverses fonts, quina ha estat al llarg de la història la distribució areal de l'article derivat d'IPSE, és a dir, a quines zones s'han trobat evidències de la gramaticalització d'IPSE en funció d'article definit. D'altra banda, hem volgut ubicar amb el màxim de detall possible les romanalles d'aquest article definit en l'actualitat, o si més no, en temps recents, així com identificar la seva vitalitat tant en català com en les altres varietats romàniques que l'han conservat –varietats occitanes, sardes i italo-romàniques–. Per tant, en el nostre estudi, per primera vegada i en llengua catalana hem posat en comú una sèrie de fonts –algunes d'elles amb poca difusió i no sempre fàcilment accessibles– amb una mirada panromànica i amb l'objectiu de posar els fonaments per a l'estudi comparatiu dels diferents articles derivats d'IPSE. El nostre estudi pretén, en especial, ser un punt de partida per aprofundir en els estudis sobre l'article derivat d'IPSE arreu de la Romània, especialment pel que fa a la vitalitat del tret a Occitània i al sud d'Itàlia, casos menys estudiats que no pas els seus equivalents catalans.

En la nostra comunicació ens proposem, per tant, d'exposar totes aquestes qüestions de manera ordenada, així com les nostres conclusions. D'aquesta manera, posarem sobre la taula una qüestió en part abandonada per la romanística actual, sobretot pel que fa a les varietats italianes i occitanes que conserven o han conservat l'article derivat d'IPSE fins als nostres temps.

A través del contrast de diferents fonts hem arribat a la conclusió que l'ús d'IPSE en funció d'article sembla haver estat un tret propi de bona part del Mediterrani occidental, que constituïa una isoglossa que unia en temps antics la costa mediterrània d'Ibèria, de la Gàl·lia, la meitat sud d'Itàlia i probablement, la costa nord-africana. IPSE ha assolit majors nivells de gramaticalització en els casos català i occità però tanmateix ha vist la seva recessió des de la baixa edat mitjana. El cas italià és més obscur perquè les atestacions són menys abundants, sobretot pel que fa als parlars actuals que el mantenen o que l'han mantingut fins a temps recents, i per tant, un cas que volem continuar explorant.

Paraules clau: IPSE; gramaticalització; Romània; articles; dialectologia

Referències bibliogràfiques

- Bertoni, Giulio (1916): *Italia dialettale*. Milà: Ulrico Hoepli.
- Blasco Ferrer, Eduardo (1989): «Tipologia e ricostruzione. Una nota su latino IPSA e berbero ta», *Verba: Anuario galego de filoloxia*, 16, p. 65-75.
- Gaspar, Catarina. (2013): «Ipsas kalendas/nonas - an approach to the evolutionary process of the definite article in the Iberian Peninsula», dins Boutier, Marie-Guy, P. Hadermann i M. van Acker (eds). *La variation et le changement en langue (langues romanes)* (p. 461-476). Helsinki: Société Néophilologique.
- Griera, Antoni (1917): «L'article en català i la llengua literària», *Butlletí de dialectologia catalana*, 5, p. 50-60.
- Lapesa, Rafael (1961): «Del demostrativo al artículo», *Nueva Revista de Filología Hispánica*, any 15, 1/2, p. 23-44.
- Monjo, Joan-Lluís (2017): «Notícia sobre els parlars occitans continuadors de IPSE. Paral·lelismes amb el català» dins *Estudis filològics en homenatge al professor Jordi Colomina*. Alacant: Universitat d'Alacant, p. 151-185.
- Pisani, Vittore (1953): «Continuatori italiani di IPSE», *Paideia*, 8, p. 361-364.

XAVIER PASCUAL – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
xavier.pascual@amu.edu.pl

“La mescla de codi català-castellà en joves catalanoparlants”

El canvi de codi és considerat un factor determinant en els processos de canvi lingüístic i sorgeix en contextos diversos com a símptoma de processos antagònics: per exemple, perquè l'usuari té mancances en una llengua i passa a l'altra per suplir-les, o bé a l'inrevés, perquè és molt fluid en ambdues llengües i canvia de forma lúdica o per motius identitaris. En conseqüència, el canvi de codi és reflex de societats bilingües amb diferents graus d'estabilitat i que combinen les llengües de forma divergent: pot ser un tret propi d'un bilingüisme molt estable, però també un símptoma d'un procés de substitució lingüística; pot ser ràpid (en una generació) o lent (en el transcurs de generacions); pot ser difícil de detectar (amb canvis emmascarats de reestructuracions internes) o bé amb senyals lingüístics manifestos, ja que pot afectar tots els aspectes del llenguatge.

Pel que fa al canvi de codi català-castellà, és un fenomen poc tractat des de l'acadèmia, potser per motius ideològics o per purisme lingüístic, però és una realitat que configura el dia a dia de molts parlants. L'objectiu d'aquesta comunicació és presentar, estudiar i classificar una sèrie d'exemples extrets d'entrevistes radiofòniques en què les persones entrevistades (tot i que la llengua vehicular de l'entrevista és el català) canvien de vegades de codi i empren el castellà. L'anàlisi pretén endinsar-se en les motivacions psicolingüístiques i pragmàtiques que s'amaguen darrera d'aquestes estratègies discursives, per tal de poder entendre la funció que el canvi de codi té en l'elaboració d'un discurs bilingüe.

Paraules clau: canvi de codi; mescla de codi; discurs bilingüe català-castellà; pragmàtica

Referències bibliogràfiques

- Auer, P. (1995). “The pragmatics of code-switching: A sequential approach”, dins L. Milroy & P. Muysken (eds.), *One Speaker, Two Languages. Cross-disciplinary Perspectives on Code-switching*, Cambridge: Cambridge University Press, p. 115-134.
- Blas Arroyo, J. L.; Tricker, D. (2000). “Principles of variationism for disambiguating language contact phenomena: The case of lone Spanish nouns in Catalan discourse”, *Language Variation and Change*, 12, 103-140.
- Gardner-Chloros, P. (2009). *Code-switching*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Gumperz, J. J. (1982). *Discourse Strategies*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Muysken, P. (2000). *Bilingual Speech. A Typology of Code-Mixing*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Myers-Scotton, C. (2001). “The matrix language frame model: Developments and responses”, dins R. Jacobson (ed.), *Codeswitching Worldwide II*, Berlín/Nova York: Mouton de Gruyter, p. 23-58.
- Thomason, S. G. (2001). *Language Contact: an Introduction*, Edinburgh: Edinburgh University Press.

JOAN-RAFAEL RAMOS ALFAJARÍN – Universitat de València
joan.r.amos@uv.es

“La identitat cultural i política com a factor vehiculador de norma”

La codificació lingüística de la llengua catalana elaborada per Pompeu Fabra a les primeries del segle XX no va tenir una acceptació immediata en els diferents territoris de parla catalana. La raó no va ser únicament el fet que hi havia unes circumstàncies culturals i polítiques distintes a les de Catalunya, sinó també que les Illes Balears i, especialment, el País Valencià havien creat després de la desmembració de la Corona d'Aragó una consciència i un sentiment històric identitari que condicionava la percepció que es tenia de pertànyer a una mateixa comunitat cultural i lingüística i deixava inviable qualsevol projecte polític conjunt amb Catalunya (Ferrando, 2006).

Malgrat aquestes diferències socioculturals i polítiques, és ben conegut el treball de molts filòlegs, escriptors i persones vinculades al món de la cultura per adaptar la normativa fabriana a les Illes i al País Valencià. En el cas del País Valencià, que serà l'àrea d'estudi d'aquesta comunicació, el paper de figures com Sanchis Guarnier, Carles Salvador, Josep Giner o Enric Valor han estat fonamentals per a crear un model de llengua valencià que els escriptors, l'ensenyament i els mitjans de comunicació s'han encarregat de difondre, i que institucions com l'Institut Universitari de Filologia Valenciana i l'IEC han avalat (IIFV, 2002). No obstant això, des d'un punt de vista polític, des de València estant, hi ha hagut la reivindicació d'un centre codificador propi, no depenent de Catalunya. Això explica la constitució de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (2001), en un intent d'apartar la llengua del debat polític (Ramos, en premsa). La present comunicació abordarà quines solucions lingüístiques s'han intentat promocionar des de l'AVL perquè el model de llengua resultant siga clarament identificable per als parlants valencians. Aquesta circumstància ens portarà a destacar la càrrega simbòlica que tenen determinades solucions, de manera que sovint no és tan important la quantitat com la qualitat de les diferències amb el model de Catalunya. De fet, uns pocs trets gramaticals i lèxics, percebuts com a identitaris, poden ser determinants per a crear adhesió o rebuig a un model lingüístic i, per extensió, obrin la porta a la instrumentalització política i cultural de la llengua (Nadal, 2015; Wide et al., 2021; Auer, 2021). El cas més recent és la nova proposta de Criteris lingüístics de l'Administració de la Generalitat Valenciana (DGPL, 2023), en la qual, com tindrem ocasió de veure, les preferències lingüístiques contenen una significativa càrrega propagandística.

Paraules clau: pluricentrisme; norma; identitat; valencià

Referències bibliogràfiques

- Auer, Peter (2021), “Reflections on linguistic pluricentricity”, *Sociolinguistica*, 35(1), 29-47.
- DGPL [Direcció General de Política Lingüística] (2023), *Criteris lingüístics de l'Administració de la Generalitat*, València, Generalitat Valenciana.
- Ferrando, Antoni (2006), “Percepció i institucionalització de la norma lingüística entre els valencians: panorama històric”, dins *La configuració social de la norma lingüística a l'Europa llatina*, Ferrando, A. i Nicolás, M. (eds.), Alacant, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 189–251.
- IIFV (2002), *Guia d'usos lingüístics*, València: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana. [Consulta: 25 novembre 2023]. Disponible a: <https://www.uv.es/splweb/Documentos/Guia_usos_linguistics.pdf>.
- Nadal, Josep Maria (2015), “Language, Normative and Identity”, dins *Conditioned Identities – wished for and unwished for identities*, Sabaté, F. (ed.), Bern, Peter Lang, 33–48.
- Ramos, Joan-Rafael (en premsa), “Pluricentrisme en català: aspectes lingüístics i sociolingüístics”, *Anuari de Filologia. Estudis de lingüística*.
- Wide, Camilla; Norrby, Catrin i Oakes, Leigh (eds) (2021), *Sociolinguistica*, 35(1). [monogràfic sobre Noves perspectives sobre pluricentrisme]

CARLES ROYO i Bieto – Universitat Rovira i Virgili
carles.royo@urv.cat

“«Els colls alts em molesten». Oració transitiva o intransitiva?”

La primera accepció del verb «molestar» al DIEC2 —que coincideix amb la primera al GDLC— no ha sofert cap modificació arran de la publicació de la GIEC; tampoc en els exemples de l'entrada. Queda definida com una construcció transitiva causativa amb experimentador acusatiu —«1 1 v. tr. Donar, causar, molèstia (a algú)»—, amb els exemples següents: «Si reposa, no el vull molestar: ja tornaré més tard. Aquell soroll molesta. Aquest mal em molesta molt. Els colls alts em molesten» (DIEC2: s. v. molestar 1 1).

Els exemples tercer i quart d'aquesta entrada lèxica fan referència a sensacions físiques o corporals desagradables, i en tots dos casos s'hi utilitza un exemple amb el clític «em» per a l'experimentador: es dedueix que és un acusatiu per les marques gramaticals de l'entrada com a transitiva. Per tant, per al DIEC2 i el GDLC, els corresponents exemples amb un clític de tercera persona del singular serien els d'(1).

(1)

- a. Aquest mal la molesta molt.
- b. Els colls alts la molesten.

Els exemples d'(1) no són acceptats per determinats parlants, que construeixen aquestes oracions amb un experimentador datiu (2).

(2)

- a. Aquest mal li molesta molt.
- b. Els colls alts li molesten.

Aquest fenomen ha estat assenyalat per algun professional de l'àmbit de l'assessorament lingüístic (cf. Pla Nualart 2010: 84-85). La GIEC (§21.5c) —i l'actualització del DIEC2 (març del 2017) arran de la publicació de la GIEC— accepta que «molestar» pot regir un experimentador datiu en lloc d'un d'acusatiu en determinats contextos oracionals diferents d'aquest. Autors com Cabre i Mateu (1998), entre d'altres, ja havien defensat abans aquesta possibilitat.

L'objectiu d'aquesta comunicació és esbrinar si en aquest context oracional hi ha arguments per defensar que «molestar» pot regir datiu, i quins són els mecanismes oracionals del català per expressar les sensacions físiques desagradables d'un experimentador. És un estudi que pot completar les dades aportades a Royo (2021; 2024 en premsa) en altres contextos d'ús d'aquest verb. Als exemples d'(1) el verb «molestar» denota una molèstia física desagradable que és genèrica i imprecisa; una via d'estudi és comprovar si en aquest context «molestar» es comporta com altres verbs que expressen molèsties físiques desagradables més específiques.

Paraules clau: experimentador acusatiu; experimentador datiu; molestar; sensacions físiques desagradables

Referències bibliogràfiques

- Cabré, Teresa; MATEU, Jaume (1998). «Estructura gramatical i normativa lingüística: a propòsit dels verbs psicològics en català». *Quaderns. Revista de Traducció* 2, p. 65-81.
- DIEC2 = Institut d'Estudis Catalans (2007). *Diccionari de la llengua catalana*, 2a ed. [1995]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Enciclopèdia Catalana; Edicions 62. Consulta en línia <<http://dlc.iec.cat/>>.
- GDLC = Enciclopèdia Catalana (1998). *Gran diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana. També disponible en línia a: <<http://www.diccionari.cat/>>.
- GIEC = Institut d'Estudis Catalans (2016). *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Pla Nualart, Albert (2010). *Això del català. Podem fer-ho més fàcil?* Barcelona: Columna.
- Royo, Carles (2021). «Experimentador acusatiu i experimentador datiu: un contrast entre oracions alternants». *Estudis Romànics* 43, p. 35-58.
- Royo, Carles (2024, en premsa). «Les accepcions i el règim del verb 'molestar'». *Caplletra. Revista Internacional de Filologia* 77.

CARSTEN SINNER – Universität Leipzig
sinner@rz.uni-leipzig.de

“Cap entreteniment per a catalanoparlants. L'exclusió de les llengües minoritzades dels mons virtuals”

Fa anys que no paren d'incrementar la facturació de jocs d'ordinador i videojocs i els ingressos globals relacionats, gràcies, en part, al creixement de les vendes dins dels jocs i aplicacions (“in-game”). Els serveis de jocs en línia es troben entre els motors de creixement del mercat del joc, amb enormes marges de més del 50% en alguns casos; a Alemanya, per exemple, el mercat més gran de jocs a Europa, la demanda de videoconsols i accessoris per a PC de jocs va augmentar més d'una cinquena part el 2021, mentre que les compres dins dels jocs i aplicacions fins i tot van créixer més de 30% (Game 2022a, 2022b, Statista 2022c). A Espanya, la indústria del joc ja representa el 0,11% del PIB, i el 2019, per primera vegada, més de la meitat de la població espanyola d'entre 6 i 64 anys jugava a videojocs i jocs en línia (cf. per exemple AEVI 2018, 2019, 2022, Montes 2022, Statista 2023a i 2023b). En conseqüència, la traducció i localització de jocs és també un mercat en creixement constant i enormement rendible.

Ara bé, des de la perspectiva de moltes llengües minoritzades, com el sòrab i el frisó de Sàter a Alemanya o l'euskera, el gal·lec i el català a Espanya, aquesta evolució no és motiu de celebració, sinó sobretot de preocupació. Mentre que en alguns casos es van expressar grans esperances en les possibilitats de la digitalització per l'expansió i estabilització de l'oferta audiovisual en llengües minoritzades (cf. Härtel 2015, 2017), els entorns digitals suposen ara més aviat una amenaça per a la diversitat dels recursos culturals i la sostenibilitat cultural (Dessein et al. 2015, Deutsche UNESCO-Kommission 2018).

La presentació tractarà aspectes de l'auge dels jocs en línia als quals s'ha prestat poca atenció fins ara: les normatives de control, les condicions d'ús que s'hi basen i les seves conseqüències desastroses per als parlants de llengües minoritzades. La presentació es fonamenta en un estudi longitudinal multifactorial basat en corpus sobre la traducció (llengües meta i qualitat de la traducció dels *user-interface strings* (cadena de la interfície d'usuari), vegeu Behrens 2016) i els usos lingüístics dins dels jocs o als xats dins dels jocs, i específicament, sobre el paper de la monitorització, tenint en compte els jocs de més èxit en termes de distribució i vendes durant el període investigat (2016-2023) i el paper del català dins dels jocs analitzats.

Paraules clau: videojocs; mons virtuals; normatives de control; exclusió lingüística; actituds

Referències bibliogràfiques

- AEVI. Asociación Española de Videojuegos (2018): El sector de los videojuegos en España: impacto económico y escenarios fiscales. http://www.aevi.org.es/web/wp-content/uploads/2018/01/1801_AEVI_EstudioEconomico.pdf
- AEVI. Asociación Española de Videojuegos (2019): El videojuego en España. <http://www.aevi.org.es/la-industria-del-videojuego/en-espana/>
- AEVI. Asociación Española de Videojuegos (2022): La industria del videojuego en España en 2022. http://www.aevi.org.es/web/wp-content/uploads/2023/05/AEVI_Anuario-2022-PÁGINA-SIMPLE.pdf
- Behrens, Alexander (2016): *Lokalisierbarkeit von User-Interface-Strings. Übersetzerische Aspekte der Internationalisierung und Lokalisierung von Software, untersucht anhand der Übersetzungsrichtungen Englisch-Deutsch und Englisch-Russisch*. Frankfurt am Main: Lang.
- Dessein, Joost / Katriina Soini / Graham Fairclough / Lumina Horlings (2015): *Culture in, for and as Sustainable Development*. Jyväskylä: European Cooperation in Science and Technology / University of Jyväskylä.
- Deutsche UNESCO-Kommission (2018): Die kulturelle Dimension der Nachhaltigkeit stärken! www.unesco.de/sites/default/files/2018-03/NachhaltigkeitsstrategieDUKKommentar2016.pdf
- Game. Verband der deutschen Games-Branche (2022a): Markt für Computer- und Videospiele in Deutschland. <https://www.game.de/guides/jahresreport-der-deutschen-games-branche-2022/02-markt-fuer-computer-und-videospiele-in-deutschland/>
- Game. Verband der deutschen Games-Branche (2022b): Zahl der Gamer und Gamerinnen in Deutschland wächst weiter. <https://www.verbaende.com/news/pressemitteilung/zahl-der-gamerinnen-und-gamer-in-deutschland-waechst-weiter-148629/>

- Härtel, Johannes (2015): Vollautomatisches Dolmetschen. Möglichkeiten und Grenzen. Masterarbeit. Leipzig: Institut für Angewandte Linguistik und Translatologie.
- Härtel, Johannes (2017): "Minderheitensprachen und maschinelle Verdolmetschung", conferència en el marc de l'Escola d'estiu Sprachpolitik und Sprachplanung in der Romania, 17.–20.07.2017. Institut für Angewandte Linguistik und Translatologie, Universität Leipzig.
- Montes, Juan (2022): Hábitos y uso de los videojuegos en España. <https://www.mundodeportivo.com/alfabeta/multiplataforma/habitos-uso-videojuegos-espana>
- Statista (2023a): Industria del videojuego en España, Datos estadísticos. <https://es.statista.com/temas/2851/industria-del-videojuego-en-espana/#topicOverview>
- Statista (2023b): Distribución de los jugadores de videojuegos en España en 2022, por edad y género. <https://es.statista.com/estadisticas/481369/jugadores-de-videojuegos-en-espana-por-edad-y-genero>
- Statista (2023c). Statistiken zum Thema Gaming. Deutschland. <https://de.statista.com/themen/1095/gaming/#topicOverview>

IVAN SOLIVELLAS - Universitat de les Illes Balears
ivan.solivellas@uib.cat

“Ideologies del monolingüisme i llengua comuna a Espanya”

D'ençà del segle XIX, molts d'estats han duit a terme polítiques per afavorir l'establiment d'una nació política més o menys homogènia, a fi de garantir el que Anderson (2005) denomina comunitats imaginades, és a dir, comunitats creades socialment en la mesura que les persones se'n senten part. Un dels aspectes clau a l'hora de definir aquestes comunitats imaginades que configuren els estats contemporanis és la llengua (Blommaert & Verschueren, 1998) i, per extensió, tot el bagatge cultural i identitari que s'hi associa. No és estrany, per tant, que des del naixement d'aquests estats s'hagi impulsat una llengua, sovint denominada llengua nacional, i s'hagi deixat de banda la resta d'idiomes, que sovint s'han denominat, pejorativament, patuesos, dialectes, llengües regionals, etc., com posen de manifest diversos treballs referits als casos francès (Baylac-Ferrer, 2013), espanyol (Solivellas, en premsa) o italià (Dal Negro, 2005), per bé que aquesta política lingüística és compartida per altres estats.

L'objectiu d'aquesta comunicació és analitzar com el concepte llengua comuna s'usa com un dels arguments principals per reivindicar el monolingüisme a l'Estat espanyol i, per tant, per presentar com un problema el plurilingüisme. L'estudi parteix d'un corpus de gairebé 150 documents (notícies, articles d'opinió, editorials, etc.) publicats en diaris espanyols d'àmbit estatal durant el període comprès entre dia 1r de març de 2021 i dia 30 de setembre de 2022. Tots aquests documents s'analitzen mitjançant l'anàlisi temàtica (Vayreda, 2012) i l'anàlisi crítica del discurs (Blommaert & Bulcaen, 2000; Van Dijk, 2001). En suma, mitjançant aquest treball vull posar de manifest l'ús polític i interessat que es fa del terme llengua comuna en diferents contextos, com apunten els treballs de Del Valle (2007) o Moreno Cabrera (2008, 2018), també pel que fa a difondre el que Blackledge (2000) denomina ideologies del monolingüisme, que afecten especialment les llengües que pateixen una situació de minorització lingüística, com el català.

Paraules clau: ideologies lingüístiques; monolingüisme; llengua comuna; Espanya; glotopolítica

Referències bibliogràfiques

- Anderson, B. (2005). *Comunitats imaginades*. Publicacions de la Universitat de València; Editorial Afers.
- Baylac-Ferrer, A. (2013). La ideologia lingüística francesa i les llengües regionals avui. El cas del català a la Catalunya del Nord. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 24, 57-87. doi.org/10.2436/20.2504.01.70
- Blackledge, A. (2000). Monolingual ideologies in multilingual states: Language, hegemony and social justice in Western liberal democracies. *Estudios de Sociolingüística*, 1(2), 25-45. www.equinoxpub.com/home/wp-content/uploads/2017/02/Blackledge.pdf
- Blommaert, J. & Bulcaen C. (2000). Critical discourse analysis. *Annual Review of Anthropology*, 29, 447-466. doi.org/10.1146/annurev.anthro.29.1.447
- Blommaert, J. & Verschueren, J. (1998). The role of Language in European nationalist ideologies. Dins B. Schieffelin, K. Woolard & P. Kroskrity (Eds.), *Language ideologies. Practice and theory* (p. 189-210). Oxford University Press.
- Dal Negro, S. (2005). Minority languages between nationalism and new localism: the case of Italy. *International Journal of the Sociology of Language*, 174, 113-124. doi.org/10.1515/ijsl.2005.2005.174.113
- Del Valle, J. (2007). *La lengua, ¿patria común? Ideas e ideologías del español*. Iberoamericana.
- Moreno Cabrera, J. C. (2008). *El nacionalismo lingüístico. Una ideología destructiva*. Ediciones Península.
- Moreno Cabrera, J. C. (2018). *L'imperi de la llengua comuna*. Voliana Edicions.
- Solivellas, I. (en premsa). El problema de les llengües: imaginari sociodiscursiu sobre la diversitat lingüística a Espanya. *Estudios Hispánicos*, 30, 67-80.
- Van Dijk, T. (2001). Critical Discourse Analysis. Dins D. Schiffrin, D. Tannen & H. E. Hamilton (Eds.), *The Handbook of Discourse Analysis* (p. 352-371). Blackwell Publishers.
- Vayreda, A. (2012). Tècniques d'anàlisi de dades. Dins N. Cantó-Milà (Coord.), *Mètodes en les ciències humanes (mòdul 2)*. Universitat Oberta de Catalunya.

4. L'ensenyament de la llengua i la literatura catalanes en línia: innovació, oportunitats i disfuncions

ROSA CALAFAT VILA – Universitat de les Illes Balears
rosa.calafat@uib.cat

“Francesc de B. Moll i les classes de llengua i literatura catalanes a distància”

L'objectiu de l'estudi és l'ensenyament a distància de la llengua i la literatura catalanes als anys seixanta del segle passat. El material analitzat és inèdit, i el constitueixen les fitxes de l'alumne i les observacions del mestre en l'aprenentatge de la gramàtica catalana. L'interès de la comunicació rau principalment en les observacions i les correccions que Francesc de B. Moll feia als seus deixebles (virtuals). Les classes de català per correspondència durant el franquisme foren una manera eficient d'estendre la norma lingüística en un període de prohibició de la llengua catalana. El 1962, al Principat de Catalunya, es comencen a impartir cursos a distància de llengua catalana. Les classes per correspondència duïen el segell de l'Obra del Diccionari Català-Valencià-Balear (Toda i Bonet, 2014). Paral·lelament, Francesc de B. Moll, des de l'Obra Cultural Balear, iniciava també aquest sistema d'ensenyament.

Analitzam la metodologia, els continguts i l'avaluació de les lliçons (virtuals) impartides pel filòleg Francesc de Borja Moll als futurs mestres de català dels pobles de Mallorca, Menorca i Eivissa. Metodològicament, ens servim: a) de la disciplina sociolingüística per contextualitzar la raó d'aquestes classes, el nivell i l'edat dels alumnes inscrits, així com per explicar algunes de les observacions que Francesc de B. Moll feia als alumnes (virtuals); b) de la lingüística interna per fer una anàlisi dels continguts gramaticals inclosos en l'aprenentatge, i per sistematitzar els errors més comuns dels aprenents i analitzar el tipus de correcció-resposta del filòleg als exercicis. Cal precisar que Francesc de B. Moll recorria a la gramàtica històrica per explicar el per què d'una o altra grafia o forma lingüística. Finalment, l'enfocament didàctic ens permet constatar les virtuts pedagògiques de la literatura en l'aprenentatge de la llengua. Els exercicis inclosos en les fitxes feien ús de poemes i textos narratius per treballar amb deteniment un o altre aspecte lingüístic. A més, l'aproximació didàctica ens permet valorar metodològicament l'ordenació dels continguts del temari i la progressió temàtica de les fitxes (Camps et al., 2012).

Paraules clau: ensenyament a distància; gramàtica i literatura; realitats sociolingüístiques; català

Referències bibliogràfiques

- Camps, J. et al. (2012). “La Didàctica de la llengua i de la literatura”, a *La llengua i la literatura catalanes a les aules del segle XXI*. Barcelona: IEC, p. 115-149.
- Casals, Daniel (2016). “La inquietud social per la llengua catalana durant el tardofranquisme”, a *Miscel·lània d'homenatge a Joan Martí i Castell*. Tarragona: URV, p. 41-51.
- Lamuela, Xavier i Murgades, Josep (1984). *Teoria de la llengua literària segons Fabra*. Barcelona: Quaderns Crema.
- Miralles, Joan (2005). *Francesc de B. Moll i la llengua literària*. Barcelona: UIB/PAM
- Toda i Bonet, Agnès (2014). “L'ensenyament de la llengua catalana a Reus durant el franquisme”, a *Actes del Setzè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 305-316.
- Veny, Joan (2002). “Francesc de B. Moll codificador de la varietat balear: una mostra”. Centenari de Francesc de B. Moll (1903-2003). *Estudis Baleàrics* 72/73, p. 65-70.

CARLES CORTÉS ORTS – Universitat d'Alacant
carles.cortes@ua.es

“Escriptura creativa: aplicacions en xarxa per a l’ensenyament”

La nostra comunicació presentarà una experiència de tractament de la literatura, a través de la narrativa breu, per fomentar l’escriptura en català i analitzar els components d’aquest gènere. Tot plegat per fomentar la seua aplicació a l’aula en qualsevol dels nivells d’aprenentatge a partir de l’experiència obtinguda en els últims anys en programes de formació del professorat no universitari. Així, a través de la plataforma *Moodle*, hem construït una experiència docent amb tres objectius generals:

1. Iniciar l’alumnat en l’anàlisi i creació de textos de prosa creativa, tot estudiant-ne les tècniques bàsiques a partir de les seues últimes manifestacions en la literatura catalana, dintre del context de la literatura universal
2. Assolir un coneixement de les tendències, autors i obres més destacats de la literatura actual, per tal d’ampliar les seues referències culturals i literàries, al temps de conèixer les diverses opcions de la prosa de ficció: prosa poètica, monòleg en prosa, conte, novel·la o còmic, entre altres
3. Potenciar, a partir del plaer de la lectura, la creació d’un sentit crític en la valoració dels textos literaris actuals i observar-ne les seues tendències estilístiques

A més, hem desenvolupat un objectiu secundari: L’aplicació de l’escriptura creativa en l’ensenyament: la dinamització en l’aprenentatge de les competències orals i escrites. Un repte per a l’alumnat destinatari de l’experiència docent a partir de la diversitat d’interessos inicials, en tant que es tracta d’un professorat dels nivells d’infantil, de primària o de qualsevol matèria de secundària.

Paraules clau: escriptura; narrativa; literatura; *moodle*; en xarxa

Referències bibliogràfiques

- Andreu Ayats, *L’aventura de narrar*, Octaedro-Accent, 2001
Jordi Balló i Xavier Pérez, *La llavor immortal. Els arguments universals en el cinema*, Empuries, 1995.
Mercè Company, *Personatges. Manual de creació i caracterització*, Pòrtic – Icecé editor, 2001.
Joaquim Espinós Felipe, *Literatura creativa*, Bullent, 2000.
Isidre Grau, *L’arquitectura del conte*, Octaedro – Accent, 2001.
David Lodge, *L’art de la ficció*, Empuries, 1998.
Vicenç Pagès, *Un tramvia anomenat text*, Empúries, 1998.

DOLORS FONT-ROTCHÉS; M. AMOR MONTANÉ; AGNÈS RIUS-ESCUDE & FRANCINA TORRAS

Universitat de Barcelona

dolorsfont@ub.edu / amor.montane@ub.edu / agnesrius@ub.edu / ftorras@ub.edu

“Patrons prosòdics i aprenentatge de llengües: les preguntes del català”

Les característiques de l'entonació de les preguntes absolutes del català és un dels temes que ha estat més investigat des de fa gairebé quatre dècades, tot utilitzant diferents metodologies (Bonet, 1986; Fernández-Planas et al., 2004; Font-Rotchés, 2007, 2008; Vanrell et al. 2013; Prieto i Cabré, 2007-2012, 2013; IEC, 2016, entre d'altres). Tot i la valuosa aportació d'aquests estudis, sempre s'ha trobat a faltar una anàlisi que anés més enllà de la melodia, que tingués en compte el component fònic amb tota la seva complexitat, és a dir, un estudi prosòdic que inclogués, també, aspectes com la intensitat i la durada, i que donés una explicació completa dels fenòmens que hi tenen lloc.

A més d'obtenir una descripció de la prosòdia de les preguntes del català, aquesta investigació seria molt útil per al professorat de català com a llengua estrangera per tal de poder desenvolupar propostes didàctiques que afavorissin la millora de la competència fònica dels aprenents, els quals podrien superar algunes mancances que presenten quan es comuniquen amb els nadius.

En aquest treball, doncs, volem descriure els trets prosòdics de les interrogatives absolutes del català i determinar si la melodia, la intensitat i la durada són elements clau per realitzar una pregunta, amb la finalitat que els resultats puguin ser aplicats a l'ensenyament del català com a segona llengua o llengua estrangera.

Ens hem basat en 87 preguntes produïdes per 78 informants (41 homes i 37 dones), que tenen entre 20 i 70 anys, i que procedeixen de diferents contrades del domini lingüístic del català central. Les mostres procedeixen totes del corpus de Font-Rotchés (2006). Per fer l'anàlisi ens basarem en el mètode *Anàlisi Prosòdica de la Parla*, formulat a Cantero (2019), juntament amb els scripts de *Praat* elaborats per Mateo (2023).

Pel que fa als resultats, hem constatat que la majoria de les preguntes (68,4%) no tenen cap marca prosòdica a l'inici del contorn. En la resta dels casos (31,6%), es pot trobar a la primera síl·laba tònica o en una àtona posterior i presenta una combinació d'un ascens melòdic i d'intensitat (M+I) o d'un ascens melòdic i d'una major durada (M+D).

Quant al moviment melòdic final ascendent —el patró interrogatiu II del català presenta un ascens superior a un 80%—, en la majoria hi sol haver xoc prosòdic de 2 o 3 aspectes. Si l'ascens és d'un 10-50%, la combinació M+D és la més freqüent, seguida de M+R+D. Si l'ascens és superior al 50%, la més freqüent és M+I.

Aquests resultats indiquen que el patró melòdic II de les preguntes del català (IF +80%) no es correspon amb un patró prosòdic, ja que el límit entre els dos tipus de patrons prosòdics descrits s'estableix al 50%. En tot cas, aquests resultats són un bon inici per començar a desenvolupar propostes didàctiques que afavoreixin que els aprenents d'aquesta llengua puguin comunicar-se més fluidament amb els nadius.

Paraules clau: preguntes absolutes; català; anàlisi melòdica; anàlisi prosòdica

Referències bibliogràfiques

- Bonet, E. (1986). L'entonació de les formes interrogatives en barceloní. *Els Marges*, 33, 103-117.
- Cantero, F. J. (2019). Análisis prosódico del habla: más allá de la melodia, dins *Comunicación Social: Lingüística, Medios Masivos, Arte, Etnología, Folclor y otras ciencias afines*. Vol. II (p. 485-498). Ediciones Centro de Lingüística Aplicada.
- Fernández Planas, A. M. et al. (2004). Interrogatives absolutes al barceloní i al tarragoní. *Estudios de Fonética Experimental*, XIII, 130-155.
- Font Rotchés, D. (2006). *Corpus oral de parla espontània*. Biblioteca Phonica, 4. Publicacions de la Universitat de Barcelona. <http://www.ub.edu/lfa/biblioteca.htm>.
- Font Rotchés, D. (2007). *L'entonació del català*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Font Rotchés, D. (2008). Els patrons entonatius de les interrogatives absolutes del català central. *Llengua & Literatura*, 19, 299-329.
- IEC. Institut d'Estudis Catalans (2016). “5. Les categories suprasegmentals”, dins *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: IEC. <https://giec.iec.cat/index-general>

- Mateo, M. (2023). Prosodic Analysis of Speech: Praat's Scripts. <https://github.com/mimatruiz/Prosodic-Analysis-of-Speech-PRAAT>
- Prieto, Pilar i Teresa Cabré (coord.) (2007-2012). *Atles interactiu de l'entonació del català*. <http://prosodia.upf.edu/atlesentonacio/>
- Prieto, Pilar i Teresa Cabré (coord.) (2013). *L'entonació dels dialectes catalans*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Vanrell, M. M., Mascaró, I., Torres-Tamarit, F., i Prieto, P. (2013). Intonation as an encoder of speaker's certainty: information and confirmation yes-no questions in Catalan. *Language and Speech*, 56(2), 163-190.

DOLORS FONT-ROTCHÉS; M. AMOR MONTANÉ; AGNÈS RIUS-ESCUDE & FRANCINA TORRAS

Universitat de Barcelona

dolorsfont@ub.edu / amor.montane@ub.edu / agnesrius@ub.edu / ftorras@ub.edu

“Podem millorar la comunicació no verbal a través de vídeos didàctics?”

La comunicació verbal i no verbal són indissociables. Quan la boca diu una cosa i el cos una altra, el missatge no s'entén. És tan rellevant què diem com la manera com ho diem, perquè ens comuniquem amb tot el cos i no només amb les paraules (Albadalejo, 2007; Casas et al., 2020; Payrató, 2004; Tolmos, 2022).

És per la importància cabdal que té la comunicació no verbal en l'expressió oral i per les mancances que hem observat a les aules dels graus de mestre de la Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona, que un equip de professores vam elaborar quatre vídeos didàctics amb el títol *Com fem un discurs oral eficaç?*, un dels quals està dedicat al llenguatge no verbal: *Com hi incorporem el llenguatge no verbal?* En aquesta comunicació, ens proposem presentar els resultats d'una experiència d'ensenyament-aprenentatge per aconseguir millorar la comunicació no verbal dels futurs mestres tot utilitzant aquest vídeo didàctic, i avaluar-ne l'eficàcia.

A l'experiment, hi participen 40 estudiants de primer curs del grau de Mestre d'Educació Infantil, que tenen edats compreses entre 18 i 25 anys, dels quals la meitat pertanyen al grup experimental (E) i l'altra meitat, al grup control (C). Per a l'estudi, tots els estudiants s'han enregistrat en vídeo tot produint un discurs formal semiespontani d'uns 3-4 minuts, en què se'ls veïés tot el cos, sobre per què van decidir que es volien dedicar al món de l'ensenyament. D'aquest discurs inicial, s'avaluen les mancances que presenten els informants pel que fa al llenguatge no verbal a partir d'una rúbrica basada en 24 ítems sobre els quatre punts bàsics: el cos, les cames i els peus, les mans i els braços, i la cara, que s'han vist al vídeo; per exemple: Creua les cames?, Mira el sostre?

Pel que fa als informants del grup E, després de rebre els resultats de la rúbrica, han tingut tres setmanes per visionar el vídeo relacionat amb el llenguatge no verbal, en el qual hi ha exemples del que s'ha d'evitar i es reforça el que és adequat. Es tracta d'un treball que l'alumnat ha de fer autònomament. Per contra, el grup C ha seguit l'assignatura sense veure el vídeo. Passat aquest període, els estudiants d'ambdós grups han tornat a produir i registrar un nou discurs oral, semblant al primer, sobre el tema de les activitats extraescolars, i novament han estat avaluats mitjançant la mateixa rúbrica. Així mateix, el grup E ha valorat el vídeo didàctic a través d'un qüestionari en línia.

L'anàlisi dels resultats inicials i finals ens ha permès copsar l'impacte que ha tingut visionar el vídeo didàctic i la seva eficàcia en un ensenyament autònom. El grup experimental, d'una banda, ha millorat de manera considerable la comunicació no verbal pel que fa al cos, les cames i els peus, i les mans i els braços; de l'altra, hem detectat que cal incidir en la mirada perquè sigui més adequada. A més a més, l'alumnat ha valorat el vídeo didàctic com una eina útil.

Paraules clau: comunicació no verbal; vídeo didàctic; aprenentatge autònom

Referències bibliogràfiques

- Albadalejo, Marta (2007). *La comunicació més enllà de les paraules*. Graó.
- Casas Deseuras, Mariona; Castellà Lindon, Josep M.; Vilà Santasusana, Montserrat (2020). *L'oratòria a l'abast de tothom*. Eumo.
- Font-Rotchés, Dolors; Montané March, M. Amor; Rius-Escudé, Agnès; Torras Compte, Francina (2024). *Com fem un discurs oral eficaç? Com hi incorporem el llenguatge no verbal?* Facultat d'Educació de la Universitat de Barcelona.
- Payrató, Lluís (2004). Lingüística i comunicació no-verbal, dins Payrató, LL.; Alturo, N.; Payà, M. (eds.), *Les fronteres del llenguatge. Lingüística i comunicació no verbal* (p. 13-38). Col·lecció Lingüística Catalana, 7, PPU, Universitat de Barcelona.
- Tolmos, Antoni (2022). *Tu mejor escenario*. Editorial Milenio.

MARTÍ FREIXAS – Università per Stranieri di Siena
marti.freixas@unistrasi.it

“Un repositori de recursos didàctics en estudis catalans a l’aula”

En els darrers temps, l’ensenyament dels estudis catalans a l’exterior s’ha beneficiat de manuals nous, materials i repositoris de valor. Ens trobem, per tant, davant d’un panorama certament dinàmic per bé que encara insuficient. Per això, i amb la voluntat d’aprofundir en aquest camp d’ensenyament —a l’estranger i, particularment, en un context italià—, neix un portal en línia d’accés lliure i gratuït que ofereix recursos didàctics en l’àmbit dels estudis catalans: alaula. Aquest repositori, creat pel Centre d’Estudis Catalans (CAT) de la Universitat per Stranieri di Siena en col·laboració amb l’Institut Ramon Llull, proposa dos tipus de recursos —les unitats didàctiques i els síl·labus— i els aplica a tres grans àmbits de la formació universitària: la didàctica de la llengua —tenint en compte l’aparició de l’enfocament comunicatiu i del Marc europeu comú de referència per a les Llengües (MECR) (Consell d’Europa 2011)—, la traducció, i la cultura i literatura.

Si bé de tot s’aprèn, és una eina per ensenyar i dirigida, per tant, a docents. La platea ideal del professorat usuari és un públic eminentment universitari, que té el català com a llengua addicional o L2 o que, des d’una base cultural forana als Països Catalans, es forma en diversos àmbits humanístics de la catalanística (Vidal Arráez 2018). A més, alaula acull contribucions de la comunitat docent, mitjançant la invitació o la crida oberta a la participació, i vetlla per la qualitat de les seves publicacions a través de l’aval del comitè científic i editorial. Així mateix, creiem que la normalització de la nostra llengua també passa per no menystenir disciplines com la didàctica.

Aquesta plataforma que, en aquests moments, està en fase de desenvolupament ha de contenir recursos accessibles per a tothom —inclosos docents i alumnes—, així com recursos accessibles només per usuaris autoritzats —docents—.

Paraules clau: repositori; unitat didàctica; síl·labus; catalanística; didàctica de la llengua

Referències bibliogràfiques

- Consell d’Europa (2001). *Common European Framework for Languages: Learning, Teaching, Assessment*. Estrasburg: Consell d’Europa.
- Vidal Arráez, Josep (2018). «Creació i implementació d’una unitat didàctica de llengua, cultura i literatura catalanes a la Universitat de Tolosa». *Beoiberística: Revista de Estudios Ibéricos, Latinoamericanos y Comparativos* 2 (1), p. 181-192.

MARIA ROSA LLORET, CLÀUDIA PONS-MOLL, JOSEFINA CARRERA-SABATÉ & JACQUES KOREMAN

Universitat de Barcelona / Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

mrosa.lloret@ub.edu / claudia.pons@ub.edu / jcarrera@ub.edu / jacques.koreman@ntnu.no

“CALST-Cat: un tutor virtual per a l’aprenentatge autònom de la pronúncia, la percepció, l’ortografia i el vocabulari bàsic del català”

L’ensenyament de la pronúncia assistida per ordinadors és un camp en expansió (Llisterri, 2007). Les propostes d’aprenentatge i millora de la pronúncia en diferents llengües són molt diverses: entre d’altres, 1) vídeos verbotonals destinats a millorar vocals i consonants, prosòdia, integració dels sons o gestualitat en francès (<https://www.verbotonale-phonetique.com/videos/>); 2) propostes amb biofeedback per a l’autoformació en la percepció i producció de segments i suprasegments del grec (<https://www.enl.auth.gr/speakgreek>); 3) pàgines web amb vocals, consonants i posicions accentuals diverses per repetir en espanyol (<https://blog.busuu.com/spanish-pronunciation>); 4) vídeos de pàgines web per millorar la pronúncia dels sons, d’aspectes suprasegmentals i de converses de l’anglès (<https://rachelsenglish.com>), canals de youtube per millorar la pronúncia de paraules en anglès (<https://youglish.com>) o propostes de millora de la pronúncia anglesa que comencen a utilitzar la intel·ligència artificial (<https://elsaspeak.com/es>); 5) exercicis articuladoris i auditius, d’integració dels sons, prosòdics i verbotonals partint d’itineraris lingüístics de les llengües d’origen (espanyol i anglès) per aprendre català (<https://www.guiesdepronunciacio.cat>). Atès l’augment d’aplicacions per a mòbils i tauletes i la irrupció de la intel·ligència artificial, hi ha una tendència cada cop més creixent a proposar càpsules de vídeos en què es presenten estratègies per millorar segments, suprasegments o bé l’oralitat de les llengües d’una manera que els continguts se solen fragmentar, i es perd la mirada global de les llengües meta (L2) i origen (L1) que mantenen recursos com el que descriurem.

L’objectiu d’aquesta comunicació és presentar la plataforma digital *CALST* (*Computer-Assisted Listening and Speaking Tutor*), desenvolupada a la Universitat Nacional de Ciència i Tecnologia de Noruega (NTNU) sota la direcció de Koreman, per a l’ensenyament i la pràctica de la pronúncia, la percepció, l’ortografia i el vocabulari bàsic de segones llengües: <https://www.ntnu.edu/isl/calst> (v. Koreman *et al.*, 2013). Originàriament, el recurs es va dissenyar per practicar l’estudi comparatiu de quatre dialectes del noruec i, més tard, es va ampliar amb l’anglès britànic. Posteriorment, s’ha implementat per a l’aprenentatge del castellà peninsular, l’italià i el grec (v. Martínez-Paricio & Koreman, en premsa; Koreman, en premsa). I, recentment, s’hi ha incorporat el català central, amb la tasca duta a terme per Lloret, Pons-Moll i Carrera-Sabaté (UB) en col·laboració amb Koreman. Presentarem el recurs per al cas concret del català. Primer, mostrarem el recurs inicial que permet comparar els sons bàsics de la L1 i la L2 de l’usuari, *L1-L2map* ([L1-L2map \(ntnu.no\)](https://www.ntnu.no)), basat en la base de dades UPSID (UCLA Phonetic Segment Inventory Database) (v. Koreman *et al.*, 2011; Koreman *et al.*, 2012). Segon, il·lustrarem els tipus d’exercicis que actualment conté: vocabulari bàsic i expressions corrents; experiments de percepció (exercicis de discriminació utilitzant parells mínims i exercicis d’identificació utilitzant paraules corrents del català); exercicis de pronúncia, i exercicis d’ortografia. Tercer, discutirem els problemes sorgits a l’hora de crear el material bàsic del català central per al recurs. Finalment, esmentarem futures línies de recerca per incloure-hi altres llengües i altres dialectes de les llengües que ja estan incloses a la plataforma, així com per incorporar-hi exercicis que tinguin en compte altres dimensions de les llengües.

Paraules clau: pronúncia; percepció; ortografia; vocabulari; recurs digital

Referències bibliogràfiques

- Koreman, J. (en premsa): Creating new language materials for an online L2 pronunciation training platform, *Journal of Monolingual and Bilingual Speech*.
- Koreman, J.; Bech, Ø.; Husby, O.; Wik, P. (2011): L1-L2map: a tool for multilingual contrastive analysis, *Proceedings of the 17th International Congress of Phonetic Sciences*, Hong Kong.
- Koreman, J.; Husby, O.; Wik, P. (2012): Comparing sound inventories for CAPT, *Proceedings of the International Symposium on the Automatic Detection of Errors in Pronunciation Training*, Estocolm, 115-116.
- Koreman, J.; Wik, P.; Husby, O.; Albertsen, E. (2013): Universal contrastive analysis as a learning principle in CAPT, *Proceedings of the workshop on Speech and Language Technology in Education*, 172-177.

- Llisterri, J. (2007): La enseñanza de la pronunciación asistida por ordenador, *Actas del XXIV Congreso Internacional de AESLA*, 91-120. https://joaquimllisterri.cat/publicacions/Llisterri_06_Pronunciacion_Tecnologias.pdf
- Martínez-Paricio, V.; Koreman, J. (en premsa): The Spanish Computer-Assisted Listening and Speaking Tutor: a multilingual approach to pronunciation training, *Spanish Journal of Applied Linguistics*.